РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ
В МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА УМЕНИЯТА
ПО ЧЕТЕНЕ PIRLS 2016
НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 4. КЛАС

Грамотността при четене в началния етап на образование

ЦОПУО

Грамотността при четене в началния етап на образование

Резултати от участието на България в Международното изследване на уменията по четене PIRLS 2016 на учениците от 4. клас

ЦОПУО

2019

Този доклад е изготвен от Марина Мавродиева – национален координатор на PIRLS 2016 за България. В него са използвани материали от международните доклади:

Martin, M. O., Mullis, I. V. S., Foy, P., & Hooper, M. (2017). PIRLS 2016 International Results in Reading. Достъпно на:
http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/

Martin, M. O., Mullis, I. V. S., & Hooper, M. (Eds.). (2017). Methods and Procedures in PIRLS 2016. Достъпно на:
https://pirls.bc.edu/publications/pirls/2016-methods.html

Mullis, I.V.S. & Martin, M.O. (Eds.) (2013). PIRLS 2016 Assessment Framework (2nd ed.). Достъпно на:
http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/framework.html

Центърът за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО) е научно-информационно звено към Министерството на образованието и науката.

PIRLS, TIMSS и IEA са търговски марки на Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
© ЦОПУО
София, 2019
ISBN

СЪДЪРЖАНИЕ

Таблици и фигури **5**

Увод **7**

Списък на съкращенията **10**

Глава 1: Общо представяне на изследването PIRLS 2016 и участието на България в него **11**

1.1 Международно участие в PIRLS 2016 11

1.2 Определяне на целевата популация, стратифициране и изготвяне на извадката за България 12

1.3 Провеждане на изследването в България 16

1.4 Насоки за разчитане на резултатите 18

Глава 2: Дизайн на изследването PIRLS **21**

2.1 Изследователски модел 21

2.2 Съдържателна рамка по четене 22

2.2.1 Предназначение на текстовете 24

2.2.2 Познавателни процеси 24

2.3 Банка със задачи 26

2.4 Текстове и тестови книжки 28

2.5 Контекстуална съдържателна рамка 29

2.5.1 Национален и социален контекст 29

2.5.2 Семеен контекст 30

2.5.3 Училищен контекст 30

2.5.4 Контекст в класната стая 30

2.5.5 Характеристики на учениците и отношението им към ученето 30

2.6 Изследователски въпросници 31

Глава 3: Постижения на учениците по четене в 4. клас **33**

3.1 Разпределение на постиженията на международно ниво 33

3.2 Разпределение на постиженията според стратите 35

3.3 Разпределение на постиженията според международните сравнителни равнища на способностите по четене 37

3.4 Разпределение на постиженията според предназначението на текстовете и познавателните процеси по четене 42

3.5 Разпределение на постиженията по пол 45

Глава 4: Фактори, влияещи върху постиженията по четене на учениците от 4. клас **49**

4.1 Семейство и семейна среда 49

4.1.1 Наличие на образователни възможности 50

4.1.2 Ранни занимания за ограмотяване 51

4.1.3 Използване на езика на тестиране в семейството 53

4.2 Посещаване на детска градина или предучилищна група 54

4.3 Училищна готовност 55

4.4 Учебно време и отсъствия на учениците 58

4.4.1 Учебно време 58

4.4.2 Отсъствия на учениците 60

4.5 Учебна среда 60

4.5.1 Социално-икономически статус 61

4.5.2 Езикът на теста като майчин език 62

4.6 Училищен климат 63

4.6.1 Дисциплина и сигурност 63

4.6.2 Непристойно поведение на учениците 64

4.6.3 Увереност на учениците във възможностите им по четене 65

4.7 Професионален опит на началните учители 67

Изводи и заключения **69**

Източници **71**

Приложение 1: Текстове от читанката на PIRLS 2016 **72**

Приложение 2: Тестови задачи към текстовете от читанката на PIRLS 2016 **84**

ТАБЛИЦИ И ФИГУРИ

Таблица 1.1	Страни, участващи в PIRLS 2016	12
Таблица 1.2	Разпределение на училищата и учениците в извадката за България за PIRLS 2016	13
Таблица 1.3	Международни и национални параметри на PIRLS 2016	15
Таблица 2.1	Съдържателна рамка на PIRLS	23
Таблица 2.2	Разпределение на видовете тестови задачи в PIRLS 2016	27
Таблица 2.3	Текстове, включени в PIRLS 2016	28
Таблица 3.1	Международни сравнителни постижения по четене в 4. клас	34
Фигура 3.1	Тенденции за България в постиженията на учениците по четене	35
Таблица 3.2	Разпределение на постиженията на учениците по четене по страти	36
Фигура 3.2	Сравнение на средните постижения на учениците по четене по страти	37
Таблица 3.3	Международни сравнителни равнища на способностите според предназначението на текстовете в PIRLS	38
Таблица 3.4	Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене	39
Таблица 3.5	Тенденции за България в разпределението на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене	40
Таблица 3.6	Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене според честотата на използване на българския език вкъщи и по страти	41
Таблица 3.7	Разлики в постиженията по четене според предназначението на текстовете и различните познавателни процеси	43
Фигура 3.3	Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене според предназначението на текстовете	44
Фигура 3.4	Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене според познавателните процеси	44
Таблица 3.8	Разлика в постиженията по четене за различното предназначение на текстовете и различните познавателни процеси по страти	45
Таблица 3.9	Разпределение на постиженията по четене по пол в зависимост от предназначението на текстовете и познавателните процеси	46
Фигура 3.5	Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене по пол	47
Фигура 4.1	Скàла на образователните възможности в семейството	50
Фигура 4.2	Образователни възможности в семейството	51
Фигура 4.3	Скàла на ранното ограмотяване в семейството	52

Фигура 4.4	Провеждане на ранни занимания за ограмотяване в семейството	52
Фигура 4.5	Използване на езика на тестиране вкъщи	53
Фигура 4.6	Посещаване на детска градина или предучилищна група	54
Фигура 4.7	Скàла на училищната готовност (родители)	55
Фигура 4.8	Училищна готовност (според родителите)	56
Фигура 4.9	Скàла на училищната готовност (директори)	57
Фигура 4.10	Училищна готовност (според директорите)	57
Фигура 4.11	Брой на астрономическите часове по четене за една учебна година	59
Фигура 4.12	Отсъствия на учениците	60
Фигура 4.13	Социално-икономически статус (СИС)	61
Фигура 4.14	Езикът на теста като майчин език	62
Фигура 4.15	Скàла на училищната дисциплина и сигурност	63
Фигура 4.16	Училищна дисциплина и сигурност	64
Фигура 4.17	Скàла на непристойното поведение на учениците	64
Фигура 4.18	Прояви на непристойно поведение сред учениците	65
Фигура 4.19	Скàла на увереността във възможностите по четене	66
Фигура 4.20	Увереност на учениците във възможностите им по четене	67
Таблица 4.1	Професионален опит на учителите, преподаващи по четене в 4. клас	68

УВОД

Четенето е едно от най-съществените умения в съвременния свят. Развиването на способностите, свързани с четивната грамотност, е важно за израстването и съзряването на всеки човек. Тези способности са не само начин за добиване на информация и разширяване на познанията, но са и основополагащи за успешното професионално развитие, независимо в коя област е то. Неслучайно първата цел на училищното образование е да научи учениците да четат. Още в началния етап на образование учениците, вече „научени да четат“, започват да „четат, за да научат“. Така, следвайки максимата „човек се учи, докато е жив“, хората използват уменията си за четене през целия живот. Затова днес все повече се обръща внимание на четивната грамотност, често наричана „четене с разбиране“.

Преди време, за да бъде човек „грамотен“, е било достатъчно да може да чете, смята и пише. Днес всеки „грамотен“ човек трябва, освен да притежава тези базисни умения, и да ги е надградил в умения за 21. век, които да използва както за личностното си развитие, така и за да бъде активен и пълноценен член на съвременното общество.

Четенето е фундаментална и неизменна част от образователния процес, което като компас насочва придобиването на знания и умения в другите образователни области. Затова е важно още от ранна детска възраст родителите да изградят четивни навици у децата си. В същото време, училищното образование трябва не само да научи учениците да четат, а и да развие у тях умения и техники за разбиране, осмисляне, аргументиране и критично оценяване на прочетеното, като по този начин да усъвършенства познавателните и творческите им способности.

Днес четенето се сблъсква със сериозната конкуренция на съвременните медийни технологии, предлагащи възможност за по-лесен и бърз достъп до информация. Ролята на родителите и учителите е да убедят подрастващите, че общата култура се придобива с постепенно и системно натрупване на знания, а не чрез моментно целенасочено търсене на информация, като им покажат как е възможно телевизията, интернетът и смартфоните да не си съперничат с четенето, а да го допълват. Това предполага, от една страна, увеличаване на усилията за повишаване на мотивацията на учениците за четене както за придобиване на знания, така и за удоволствие, а от друга страна, все по-широкото включване на съвременните технологии в образователния процес и модернизиране на образователните политики и практики в училищното образование.

Още от края на миналия век подобряването на достъпа до качествено образование е ясно формулирана цел в образователните политики навсякъде по света. Доскоро фокусът беше поставен предимно върху включването на всички деца в началното и задържането им в средното образование. Днес все повече образователни системи се стремят да повишат качеството на предлаганото образование, като осигурят предоставянето на конкурентоспособни знания и умения на подрастващите.

През миналия век измерванията в областта на образованието се концентрираха върху откриване на изявени ученици чрез провеждането на различни изпити, тестове за интелигентност или олимпиади. В последните години както в технологично

развитите икономики, така и в развиващите се отчитането на образователните постижения придоби изключително значение за ефективното планиране и модернизиране на образованието. Така големите международни изследвания, измерващи уменията по четене, математика и природни науки, добиха популярност, като броят на участващите в тях страни непрекъснато нараства.

Основната задача на всеки цикъл от международното изследване PIRLS е да предостави надеждни и сигурни данни, така че да помогне на страните да разработват политики и да вземат информирани решения, свързани с подобряването на четивната грамотност на учениците. Поставеният акцент върху политиките и практиките прави PIRLS ценен източник на богата информация, който участващите страни могат да използват не само за да сравнят постиженията на учениците си с тези от други страни или от цикъл на цикъл, а и за да анализират поставените цели в образователните си политики и ефективността на образователните си практики в международен контекст и при необходимост да пристъпят към образователни реформи.

В този доклад „четенето“ не се разглежда като механично възпроизвеждане на написан текст, а включва всички мисловни процеси, свързани с разбирането, обработването и осмислянето на прочетения текст, както и с критичното оценяване и аргументираното тълкуване на прочетеното.

В настоящия доклад са представени и анализирани резултатите от PIRLS 2016, като акцент е поставен върху данните за България. Резултатите включват графики и таблици, представящи разпределенията на постиженията на учениците по четене. В отделна глава от доклада постиженията на учениците са поставени и в социално-икономически и културно-образователен контекст, за да се определят факторите, които им влияят. Когато това е възможно, данните от този цикъл са съпоставени с тези от предишните цикли на изследването, за да се отчетат тенденциите в постиженията на българските ученици.

Националният доклад с резултатите от PIRLS 2016 обръща внимание и се стреми да даде отговор на следните въпроси:

- Какви са постиженията на българските ученици по четене?
- Каква част от учениците имат добра четивна грамотност и каква част се нуждаят от повече подкрепа, за да подобрят способностите си по четене?
- Доколко социално-икономическите фактори оказват влияние върху постиженията на учениците по четене?
- Доколко семейната среда подкрепя предучилищното образование и възпитание и доколко те подпомагат развитието на четивна грамотност сред подрастващите?
- Какви са характеристиките на ефективното училище за развиване на четивната грамотност?
- Доколко учителите и училищата в началния етап на образование осигуряват подходящи условия за развиване на четивната грамотност?

Докладът е структуриран по следния начин:

- ***Глава 1*** представя изследването и участието на България в него;
- ***Глава 2*** описва дизайна на изследването;
- ***Глава 3*** представя и анализира резултатите по четене на учениците в 4. клас;
- ***Глава 4*** разглежда факторите, които оказват влияние върху постиженията на учениците.

За обработване и анализиране на данните от изследването е използван специализиран софтуер – IDB Analyzer 4.0 [1] и IBM SPSS Statistics19 [2].

В доклада са формулирани изводи и заключения, които отразяват единствено виждания на автора и по никакъв начин не ангажират споменатите в доклада национални и международни институции.

[1] International Association for the Evaluation of Educational Achievement. (2017). *IDB Analyzer.* Hamburg, Germany: IEA Hamburg. Достъпно на: *http://www.iea.nl/data.html*.

[2] IBM Corporation. (2013). *IBM SPSS Statistics*. Somers, NY: IBM Corporation.

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ЕС	Европейски съюз
МОН	Министерство на образованието и науката
ОАЕ	Обединени арабски емирства
САР	Специализиран административен район
СИС	Социално-икономически статус
СОП	Специални образователни потребности
СУ	Софийски университет „Св. Климент Охридски“
УС	Учебно съдържание
ФСФ	Факултет по славянски филологии
ЦОПУО	Център за оценяване в предучилищното и училищното образование
DME	Data Management Expert
IEA	International Association for the Evaluation of Educational Achievement
IRT	Item Response Theory
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study
SE	Standard Error
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WinW3S	Within-school Sampling Software

ГЛАВА 1: ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО PIRLS 2016 И УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В НЕГО

Международното изследване на уменията за четене (PIRLS) на учениците от 4. клас се реализира от Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието (IEA) и е сред най-авторитетните стандартизирани оценявания в света. PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) е резултат от съвместното сътрудничество на участващите страни и международните организации, които си партнират за успешното провеждане на всеки цикъл от изследването. На международно ниво изследването се координира и осъществява от Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието (IEA) и Международния изследователски център на изследванията PIRLS и TIMSS (Международното изследване на уменията по математика и природни науки) в Lynch School of Education към Boston College (TIMSS&PIRLS Study Center).

Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието (IEA) е независима международна организация на национални агенции за оценяване и изследователски институции в сферата на образованието, която провежда сравнителни изследвания на образователните постижения от 1959 г. В нея членуват над 70 страни. Центърът на Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието в Хамбург, Германия, (IEA Hamburg) отговаря за обработването на данните, а секретариатът на IEA в Амстердам, Нидерландия, (IEA Amsterdam) проверява валидността на преводите на изследователския инструментариум на различните езици и следи за спазването на процедурите по провеждане на изследването от всяка страна участник. Статистическият институт на Канада (Statistics Canada) разработва план за изготвяне на извадките за страните и ги подпомага при неговото прилагане.

От 2001 г. PIRLS се провежда циклично на всеки пет години, като обхваща учениците от четвъртата година на училищното образование, най-често учениците от 4. клас. Вече 15 години PIRLS отчита тенденциите в постиженията на учениците и изучава различията между националните образователни системи, за да подпомогне страните при вземането на информирани и обосновани решения, свързани с обучението по четене, както и за да подобри преподаването и ученето на тази образователна област по света.

1.1 Международно участие в PIRLS 2016

През 2016 година в изследването PIRLS участваха 50 страни и 11 сравнителни участници към различни държави (щати, провинции или самостоятелни административни райони) с общо над 340 000 ученици. За всяка страна Статистическият институт на Канада изготвя национална представителна извадка от около 4000 ученици от около 150 – 200 училища.

Таблица 1.1 представя всички страни и сравнителни участници, които се включиха в PIRLS 2016.

Таблица 1.1 Страни, участващи в PIRLS 2016

Австралия	Кувейт	Унгария
Австрия	Латвия	Финландия
Азербайджан	Литва	Франция
Англия	Макао (САР)	Хонконг (САР)
Бахрейн	Малта	Чехия
Белгия (Валония)	Мароко	Чили
Белгия (Фландрия)	Нидерландия	Швеция
България	Нова Зеландия	Южна Африка
Германия	Норвегия (5)	
Грузия	ОАЕ	**Сравнителни участници**
Дания	Оман	Буенос Айрес, Аржентина
Египет	Полша	Дания (3)
Израел	Португалия	Андалусия, Испания
Иран	Русия	Мадрид, Испания
Ирландия	Саудитска Арабия	Квебек, Канада
Испания	САЩ	Онтарио, Канада
Италия	Северна Ирландия	Норвегия (4)
Казахстан	Сингапур	Абу Даби, ОАЕ
Канада	Словакия	Дубай, ОАЕ
Катар	Словения	Москва, Русия
Китайски Тайпе	Тринидад и Тобаго	Южна Африка (5)

1.2 Определяне на целевата популация, стратифициране и изготвяне на извадката за България

Всяка страна се нуждае от план за определяне на националната целева популация (включваща всички ученици, които отговарят на изискванията, определени от изследването) и за прилагането на статистическите процедури, в резултат на които да получи национална представителна извадка от училища и ученици. Разработването и изпълняването на този план е задължение на националния координатор в сътрудничество със Статистическия институт на Канада (Statistics Canada). Извадките се изготвят въз основа на изработения от всяка страна план, определящ характеристиките на популацията, броя на училищата и стратифициращите променливи. Всеки национален координатор трябва да осигури пълен списък на училищата, в които има ученици от целевата популация.

Броят на годините, които учениците са прекарали в училищното образование, е основният показател за определяне на целевата популация. PIRLS изследва учениците от четвъртата година на училищното образование, като отчита и възрастта на учениците. Четвъртата година на училищното образование се определя от всяка страна според Международната стандартизирана класификация на образованието, разработена от ЮНЕСКО[3].

Целевата популация е дефинирана като:

> Всички ученици, които са в четвъртата година на училищното образование, със средна възраст по време на тестовия период поне 9,5 години.

[3] UNESCO. (2012). International standard classification of education ISCED 2011. Достъпен на: *http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf.*

Всички ученици, които са в определения клас, независимо от възрастта си, принадлежат на целевата популация.

България участва в изследването с ученици в 4. клас, като средната им възраст по време на тестовия период е 10,8 години.

Дизайнът на изследването предполага включването на голям брой участници от всяка страна. За да може да участват минимален брой училища, учители и ученици, които да предоставят надеждни данни, представителни за цялата популация, PIRLS използва двустъпкова стратифицирана случайна извадка. На първа стъпка се избират училищата, а на втора – една или две паралелки от всяко избрано училище.

Стратифицирането е статистическа процедура, която позволява разделянето на дадена популация на групи, наречени страти, според предварително определени критерии, наречени стратифициращи признаци. Основно изискване е стратите да не се припокриват, т.е. всеки член на популация да попада само в една страта. Използването на стратифициращи признаци при изготвянето на извадка позволява пропорционалното представяне на всяка група в извадката и повишава надеждността ѝ. Това намалява извадковата грешка, която съществува винаги когато вместо цялата популация се изследва само част от нея.

Извадката за България е стратифицирана по два признака:

- *вид на населено място* – столица, областен център, друг град или село;
- *вид на училището* – начално, основно, средно.

Комбинирането на двата признака разделя популацията на 9 страти. На територията на София няма достатъчно начални училища, които да се обособят в отделна страта, и затова българските четвъртокласници са групирани в 8 страти.

Таблица 1.2 представя разпределението на училищата и учениците в извадката за България.

Таблица 1.2 Разпределение на училищата и учениците в извадката за България за PIRLS 2016

Страти		Училища			Ученици		
		Избрани за участие	Изключени	Участвали	Участвали	Претеглен брой в България	Претеглен % от всички ученици
1	Начално училище – Столица или областен център	8	0	8	263	2 230	3,8
2	Начално училище – Друг град или село	8	0	8	197	2 665	4,7
3	Основно училище – Столица	10	1	9	355	3 647	6,2
4	Основно училище – Областен център	29	0	29	968	11 847	20,2
5	Основно училище – Друг град или село	44	0	44	770	15 989	27,3
6	Средно училище – Столица	14	0	14	537	5 766	9,8
7	Средно училище – Областен център	17	0	17	578	7 244	12,4
8	Средно училище – Друг град или село	24	0	24	613	9 151	15,6
	Общо	154	1	153	4281	58 539	100%

Статистическият институт на Канада изготвя извадките, като първо разделя всички училища за дадена страна по страти (ако има такива) и ги номерира. След това избира училищата за всяка страта чрез систематичен подбор с вероятност, пропорционална на големината на училището. Първото училище се избира според произволно генерирано начално число, а чрез предварително пресметната стъпка за преход се избира всяко следващо училище. Големината на училището се определя от броя на всички четвъртокласници в него. Така, колкото е по-голямо едно училище, толкова по-голяма вероятност има то да попадне в извадката. В по-малките училища се избират всички паралелки, т.е. участват всички ученици, докато в по-големите се избират само две от паралелките (с една и съща вероятност), т.е. участват само част от учениците.

Основно изискване на представителната извадка е да гарантира, че резултатите, получени от избраните за участие ученици, могат да се обобщят за цялата популация. За целта данните се претеглят. Извадковите тегла най-общо са обратно пропорционални на вероятността за избиране на всеки елемент (училище, паралелка, ученик) в извадката. Колкото повече членове от дадена група на популацията има в извадката, толкова по-малко е тяхното тегло и обратното – колкото по-малко членове от дадена група на популацията има в извадката, толкова по-голямо е теглото им. Тъй като вече стана ясно, че основно изискване е всеки член на популацията да принадлежи към точно една група, това претегляне дава възможност всеки член на популацията да е равнопредставен.

Националният координатор трябва да изготви и списък на училищата, които по някаква причина трябва да бъдат изключени от изследването. Това могат да бъдат училища, които са в много отдалечени и трудно достъпни райони, с много малък брой четвъртокласници, или специализирани, обхващащи само ученици, които са със СОП или са възрастни. Процентът на изключване трябва да е възможно най-малък и не трябва да надвишава 5% от учениците в цялата популация, за да се гарантира изготвянето на представителна национална извадка.

За България списъкът, съдържащ всички училища с поне една паралелка в 4. клас, беше изготвен от Центъра за информационно осигуряване на образованието към МОН и включваше 1833 училища. От тях 50 училища бяха изключени като специализирани (болнични, за деца със СОП и др.) и още 81 – като училища, които имат по-малко от 5 ученици в 4. клас. Общият процент на изключване на ученици от тези училища е 1,2%.

В общия случай за изготвянето на национална представителна извадка се избират около 150 училища и около 4000 ученици. Участието на училищата от извадката в изследването е желателно, но не е задължително. Училище може да откаже да участва, ако по някакви съображения е възпрепятствано да проведе изследването в тестовия период. Поради тази причина за всяко избрано училище е предвидено поне едно заместващо училище със сходни параметри (стратифициращи признаци и брой ученици).

След като се изготви извадката от училища, от тях трябва да се изключат учениците, които не покриват изискванията на изследването. Такива са:

- ученици с физически увреждания, които не им позволяват да участват пълноценно в тестовите сесии на PIRLS;
- ученици с интелектуални затруднения, които не им дават възможност да участват пълноценно в тестовите сесии на PIRLS. Тези интелектуални затруднения трябва да са формално определени. От изследването не трябва да бъдат изключени ученици само защото имат много ниски постижения или защото са с проблемно поведение;

- ученици, които не могат да говорят или четат на езика на тестирането. Такива са учениците, които са били обучавани по-малко от година на езика на тестирането.

Предвид все по-широкото навлизане на приобщаващото образование, заложено и в Закона за предучилищното и училищното образование[4], през последните години се наблюдава нарастващ брой на учениците със СОП в общообразователните училища у нас. В България от избраните за участие училища бяха изключени общо 108 ученици, или 3,1% от учениците, избрани за участие. Така заедно с учениците от изключените училища преди извадката общото ниво на изключване е 4,3% от учениците в цялата популация.

В идеалния случай се очаква 100% участие на училищата и учениците от избраните за участие паралелки в тях. Възможно е част от учениците да са напуснали училището във времето между изготвянето на списъка с учениците от избраните за участие паралелки и датата на тестирането или да отсъстват в деня, избран за провеждане на изследването в съответното училище. Това води до намаляване на участието. PIRLS определя следните минимални допустими нива на участие:

- поне 85% от избраните за участие училища (без заместващите);
- поне 85% от учениците от избраните за участие паралелки в училищата (със заместващите).

Таблица 1.3 обобщава международните и националните параметри за изследването PIRLS 2016 в 4. клас.

Таблица 1.3 Международни и национални параметри на PIRLS 2016

Параметри	Международни параметри	Параметри за България
Целева популация	• ученици от четвъртата година на училищното образование	• 4281 ученици
	• родители на учениците, избрани за участие	• 4242 родители
	• учители, които преподават по четене на ученици от избраните за участие паралелки	• 214 учители
	• директори на училищата в националната извадка	• 153 директори
Средна възраст на учениците	• поне 9,5 години	• 10,8 години
Извадка	• около 150 училища за страна	• 154 училища (начални, основни и средни)
	• една или две паралелки от училище	• 2 паралелки от училище
	• около 4000 ученици	• 4677 ученици
Ниво на участие	• поне 85% от избраните за участие училища (без заместващите)	• 100,0% от училищата
	• поне 85% от учениците от избраните за участие паралелки в училищата (със заместващите)	• 95,0% от учениците
Тестов период	• октомври – декември 2015 г. за Южното полукълбо • април – юни 2016 г. за Северното полукълбо	• 11 – 28 април 2016 г.

[4] Закон за предучилищното и училищното образование (2015). Достъпен на: *http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=8245*.

Извадката за България включва 154 училища и 4677 ученици. Едно училище беше изключено, защото имаше недостатъчен брой ученици в 4. клас. Така в изследването участваха 153 училища. Напусналите ученици от избраните за участие училища бяха 75, а отсъстващите 213. Така изследването събра данни от 4281 български четвъртокласници и 214 техни учители. Общото ниво на участие за България е 95%.

1.3 Провеждане на изследването в България

България участва в изследването от самото му начало през 2001 година и след това през 2006, 2011 и 2016 година.

Страните провеждат изследването на национално ниво чрез национални координатори. Те са отговорни за изготвяне на извадката, за осигуряване на участието на училищата от извадката и за правилното провеждане на изследването, за превеждането и адаптирането на тестовите материали и съпътстващата документация, за окомплектоването и изпращането на тестовите материали, за оценяването на задачите със свободен отговор и за въвеждането на данните и изготвянето на националната база данни, както и за оповестяване на резултатите.

Национален координатор на PIRLS за България е Центърът за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО) към Министерството на образованието и науката.

Центърът работи в тясно сътрудничество с директорите на училищата, попаднали в извадката, и с избраните от тях училищни координатори. Тяхната роля е ключова за правилното провеждане на изследването във всяко училище, защото те отговарят за изготвянето на списъците с паралелките, учителите и учениците, за попълването на необходимите данни за тях, както и за осигуряване на условия за нормалното провеждане на изследването, за правилното предаване и получаване на тестовите материали и за запазване на тяхната конфиденциалност. В допълнение училищните координатори отговарят и за инструктирането на тестовите администратори, които да проведат изследването в избраните за участие паралелки на определената от училището дата (в посочения от ЦОПУО тестов период), следвайки процедурите за администриране на изследването.

Една от най-отговорните и трудни задачи на национално ниво е превеждането на тестовите материали на езика на тестиране, особено на тестовите задачи. От една страна, от изключително значение е всяка тестова задача от PIRLS да бъде преведена и адаптирана на език, подходящ за възрастовата група, която ще оценява. От друга страна, е задължително преводът да не оказва влияние върху сравнимостта на резултатите ѝ на международно ниво. Всички тестови материали минават задължителна външна проверка на превода от специалисти по съответния език, наети от IEA Amsterdam. Тези специалисти имат за цел да посочат всички грешки и несъответствия, за да гарантират качеството на превода на съответния език и международната му валидност.

Значителни усилия бяха положени при превеждането и адаптирането на включените в изследването текстове, както и при формулирането на условията на задачите към тях. За да бъде гарантирано, че преводът (особено на тестовите задачи) е възможно най-подходящ за българските четвъртокласници, освен необходимите преводачи и експерти (като държавния експерт „Начално образование“ към МОН) ЦОПУО включи и преподаватели от катедра „Методика“ към ФСФ, СУ „Св. Климент Охридски“.

Решаващият етап от изследването е провеждането му в избраните за участие паралелки от училищата в извадката за всяка страна. Задължително изискване за правилното провеждане е на учениците да са осигурени подходящи условия за работа и да им е обяснено какво се очаква от тях.

В България на ниво училище PIRLS се провежда в една (ако в училището няма повече) или две избрани за участие паралелки. Паралелките се избират на случаен принцип от всички паралелки в училището чрез програмата WinW3S, чрез която националният координатор оперира с извадката и регистрира участието на всеки, избран за участие в изследването. За всеки ученик от избрана за участие паралелка е предвиден определен комплект с тестови материали. Всеки ученик получава уникален идентификационен номер, който е залепен на всеки материал от комплекта. Той включва тестова книжка, въпросник за ученика и въпросник за родителите. На избраната от училището дата за провеждане тестовият администратор раздава тестовите материали и инструктира учениците. След като учениците започнат работа, той следи стриктно за спазването на предвиденото време за работа върху всяка част от тестовата книжка, като записва началния и крайния час в предварително изготвен протокол. В друг протокол (за участие на учениците) отбелязва присъстващите и отсъстващите ученици. Ако има много отсъстващи на избраната тестова дата, изследването се провежда с тях в следващ ден.

След като попълнените тестови материали се получат в националния център и се сортират, се преминава към оценяването на задачите със свободен отговор от обучени оценители. Те използват специално разработени критерии за оценяване, според които за всеки отговор се дава определен код. Процесът трябва да е добре планиран и координиран, тъй като почти половината тестови задачи след всеки текст трябва да се оценят. Националният координатор трябва да прецени колко оценители са необходими за предвиденото време, като минималният брой е двама.

Основният принцип при оценяването е всеки идентичен отговор на ученик (независимо от езика, на който е написан) да получи един и същи код, посочен в критериите за оценяване, независимо от оценителя, който го поставя. Това съгласуване гарантира получаването на сравними резултати на международно ниво.

Надеждността и валидността при оценяването на задачите със свободен отговор са от изключително значение за получаването на сравними резултати от изследването на международно ниво. Поради тази причина международният изследователски център използва няколко механизма за валидиране на надеждността на оценяването.

Първият механизъм има за цел да провери съгласуваността между всички оценители в дадена страна. Той се реализира чрез независимо оценяване на около една четвърт от книжките от двама различни оценители, като се проверява доколко поставените кодове за всяка тестова задача са съгласувани, т.е. доколко оценителите оценяват по един и същи начин. Необходимо е всички оценители да бъдат включени равномерно в процеса. Допустимата долна граница за съгласуваност между оценителите за всяка тестова задача е 75%, тъй като се отчита възможността за наличието на отговори, на които не може недвусмислено да се причисли определен код.

В България за оценяването на задачите със свободен отговор участваха 6 оценители – преподаватели от ФСФ на СУ „Св. Климент Охридски“ и учители по български език и литература. Въпреки нееднородната група оценители съгласуваността им за повечето задачи беше над 96%.

Вторият механизъм проверява съгласуваността между оценителите във всички страни. Той се реализира електронно чрез изготвянето на специална база с 200 сканирани изображения с отговори на ученици за 22 подбрани тестови задачи от 4 текста само на английски език. В оценяването на тези сканирани изображения за всяка страна участват двама от оценителите, владеещи английски език. По този начин се проверява доколко оценяването е съгласувано между страните.

Третият механизъм се реализира само за страни, които са участвали и в предходния цикъл на изследването, и има за цел да провери дали тестовите задачи се оценяват съгласувано през двата цикъла. Той също се реализира електронно чрез изготвянето на специална база с 200 сканирани изображения с отговори на ученици за 22 подбрани тестови задачи от 4 текста от предходния цикъл, но на езика на тестирането. Всички оценители са задължени да участват. Средната съгласуваност на българските оценители през 2016 година с тези от предходния цикъл през 2011 година е 96%.

Не на последно място се пресмятат статистиките за всяка тестова задача за всяка страна, които дават възможност на международния изследователски център и на националните координатори да направят преглед на всички тестови задачи в изследването. Тестовите задачи, при които се откриват проблеми на национално или международно ниво, се изключват съответно от националната или международната база данни.

Основната работа по провеждане на изследването на национално ниво приключва с въвеждането на въпросниците и на вече оценените книжки в специализирана програма DME, с чиято помощ се изготвят националните бази данни. Файловете с данни се предават на IEA Hamburg за обработка и получаване на резултатите.

За да се гарантира стриктното спазване на международните процедури на изследването във всички негови етапи във всяка страна, е проведен мониторинг на национално ниво от международен наблюдател, предложен от националния координатор и нает от Международната асоциация за оценяване на постиженията в образованието (IEA). Освен да оцени работата на националния координатор по спазване на международните процедури и да провери изготвените изследователски материали, той е длъжен да удостовери спазването на международните процедури за провеждане, като посети 15 от училищата в извадката на датата на тестиране. Той също така трябва да присъства по време на тестовите сесии и да интервюира училищния координатор. Цялата събрана от него информация се оформя като доклад, който се изпраща директно до IEA Amsterdam.

Международният наблюдател на PIRLS 2016 за България беше преподавател по български език и литература и член на Българската асоциация по четене.

1.4 Насоки за разчитане на резултатите

Международните сравнителни статистики включват:

PIRLS център на скàлата (500 точки) – установен през 2001 година чрез използването на IRT (Item Response Theory) методи за представяне и сравняване на постиженията на учениците в скàла със средна стойност 500 и стандартно отклонение 100.

PIRLS средно – средно аритметично на средните резултати или проценти на участващите страни в PIRLS 2016.

PIRLS средна точка – медианата при подреждане на страните по резултат или процент. По дефиниция медианата разделя страните на две равни части: половината от страните имат резултат или процент над нея, а другата половина – под нея.

Скàли и субскàли

Всяка скàла и субскàла е построена чрез използването на едни и същи процедури на некласическата теория на тестовете (IRT). Всяка скàла или субскàла се построява независимо от другите такива. Вследствие на това резултатите от субскàлите не е задължително да съответстват на общите резултати от скàлата. Различните скàли не могат директно да се сравняват, но различните субскàли – да.

Стандартна грешка (SE)

Всяка страна участва в изследването PIRLS чрез извадка от ученици. Постиженията им се определят чрез средния резултат на страната. Той е получен само въз основа на резултатите на учениците от извадката, т.е. тези, които са участвали в изследването. Затова средният резултат на страната е приблизително равен на точния ѝ среден резултат, т.е. този, който би се получил, ако всички ученици участваха в изследването. Ако друга извадка от ученици от страната бяха участвали в изследването, техният среден резултат щеше да бъде приблизително равен на получения, но не задължително същият. Поради тази причина се пресмята стандартната грешка на измерения среден резултат и се посочва в таблиците в скоби до съответния среден резултат. Стандартна грешка се пресмята и за процентното разпределение на учениците по направените разрези. Колкото е по-малка грешката, толкова е по-точен определеният среден резултат или процент.

Статистически значима разлика

Определя се чрез статистически процедури, които показват с достатъчна степен на сигурност (5% допустима вероятност за грешка или 95% доверителен интервал), че установената разлика между изследваните групи не е случайна. В общия случай разлика в средните резултати от няколко точки или процента не е статистически значима, особено ако има припокриване на интервалите, оформени от резултатите ± 2.SE. Например интервалите за два средни резултата 500 точки (SE=2,5) и 510 точки (SE=3,0) се припокриват [495, 505] и [504, 516] и не е много вероятно (но не и невъзможно) да има статистически значима разлика между тях.

Закръгляване

Данните в таблиците са закръглени до първия или втория знак след десетичната запетая. В резултат на това е възможно сборът на някои от процентите да не е точно 100%.

Имена на страните

Голяма част от страните, участващи в PIRLS 2016, имат официални имена, които са твърде дълги, за да бъдат поместени в таблиците на доклада. По тази причина са използвани кратките им имена.

ГЛАВА 2: ДИЗАЙН НА ИЗСЛЕДВАНЕТО PIRLS

Изследването PIRLS измерва тенденциите в постиженията на учениците по четене на всеки пет години. По тази причина оценяването на грамотността при четене не може да се променя драматично от цикъл в цикъл. PIRLS се основава върху добре известния принцип за изследвания, измерващи тенденции:

„За да се мери промяна, не трябва да се променя мярката."

От друга страна, изследването трябва да се осъвременява, за да може да е в крак със съвременната образователна парадигма в обучението по четене. Затова PIRLS има изработена стратегия, според която след всеки цикъл „освобождава" част от използваните текстове и тестови задачи към тях и ги заменя с нови през следващия цикъл.

Скàлата с постиженията е такава, че страните могат да сравняват постиженията си от цикъл на цикъл. PIRLS използва IRT методи за представяне и сравняване на постиженията на учениците в скàла със средна стойност 500 и стандартно отклонение 100. PIRLS скàлата е направена още при първия цикъл през 2001 година. Като използва част от текстовете с тестовите задачи от един цикъл в следващия, изследването гарантира свързването на тези цикли за проследяване на тенденциите. По този начин дава възможност на страните да отчитат напредъка или изоставането си вече 4 цикъла. Поставянето на резултатите с постиженията на учениците на единна скàла се получава чрез линейна трансформация, като новото разпределение на постиженията на учениците само върху текстовете с тестови задачи от предходния цикъл се изравнява с разпределението на постиженията от предходния цикъл.

Включването на все повече икономики в PIRLS – както силно развити, така и развиващи се, води до нови предизвикателства пред международния консорциум, отговорен за създаването на надежден инструментариум. Необходимо изискване е текстовете и въпросите към тях да бъдат максимално подходящи за всички страни, които участват – нито прекалено лесни, нито прекалено трудни.

За тази цел е разработено *PIRLS Literacy*, което включва по-лесни текстове с тестови задачи. Резултатите от него за първи път се представят върху PIRLS скàлата с постиженията на учениците през този цикъл.

2.1 Изследователски модел

Целта на международното изследване PIRLS е да измери постиженията на учениците по четене по начин, по който да предостави обширен и задълбочен поглед върху тази образователна област и да отчете напредъка или изоставането на участващите страни чрез проследяване на тенденциите в постиженията на учениците им от един цикъл в следващия. За постигането на тази цел изследването трябва да обхване широк и разнообразен инструментариум, както и да бъде иновативно по отношение на изследователския си подход.

PIRLS избира да изследва учениците в четвъртата година от училищното образование, защото се смята, че в този период учениците правят преход от „учещи се да четат“ към „четящи, за да научат“.

PIRLS използва грамотността при четене като основно изследователско понятие, като има за цел да измери образователните възможности, които се предлагат на учениците, и факторите, които оказват влияние върху използването на тези възможности от учениците.

Във всеки цикъл, заедно с международния доклад с резултатите от изследването, се публикува енциклопедия[5] на участващите страни, която представя подробна информация за учебните програми, образователните стандарти и практики, както и за обучението на учителите. В тази енциклопедия всяка участваща страна е представена в отделна глава. В допълнение към главите е приложена и стандартизирана информация за страните, събрана чрез изготвения въпросник за учебното съдържание, който се попълва от всяка страна участник.

PIRLS събира информация чрез въпросници от учениците, от техните родители и учители, както и от директорите на училищата, в които те учат. Целта е да се поставят постиженията на учениците в контекста на тяхната семейна, социална, икономическа и образователна среда. Данните предоставят динамична картина за реализирането на предвидените образователни политики в практиката. Резултатите от тях могат както да повдигнат много въпроси, така също и да дадат насоки за решаването им.

2.2 Съдържателна рамка по четене

Известно е, че преди, по време и след четене читателите използват голям набор от лингвистични умения, когнитивни и метакогнитивни стратегии, както и всяко свое предишно познание, за да намерят смисъла и разберат значението на прочетеното. PIRLS приема, че понятието „способност за четене“ включва не само умението за разбиране на прочетения текст, но и умението за обмисляне и разсъждаване върху прочетеното, както и използването му като средство за постигане на индивидуални или обществени цели, т.е. способността за използване на информацията, получена след прочитането на текст. Дефиницията на грамотността при четене, използвана в изследването, прави директна връзка с тези аспекти на четенето, които демонстрират владеене на горепосочените умения от учениците при четене на текстове с различно предназначение и представени по разнообразни начини, четени във и извън училище. PIRLS дефиницията е формулирана така:

> Четивната грамотност е способността да се разбират и използват такива писмени текстови форми, които са задължителни за общуването и/или които пораждат интерес у отделния индивид. Учениците могат да разбират значението на текстове, представени по различни начини. Те четат, за да научат, за да общуват във или извън училище, както и за удоволствие.

Изследването PIRLS има за цел да измери четивната грамотност на учениците въз основа на предварително разработена съдържателна рамка. Тя е изградена спрямо два широкообхватни компонента:

---

[5] Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Goh, S., & Prendergast, C. (Eds.) (2017). *PIRLS 2016 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading.* Достъпно на: *http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/encyclopedia/*.

- *предназначение на текстовете* – определящ и описващ видовете текстове и поставените в тях цели, които се оценяват;
- *познавателни процеси* – определящ и описващ мисловните процеси, които се използват при работа с текстове с различно предназначение.

Съдържателната рамка, представена в *таблица 2.1*, разглежда текстове с художествена и информативна насоченост и изследва познавателните процеси, които учениците използват при работата с тях. Важно е да се отбележи, че предназначението на текстовете, както и различните познавателни процеси не могат да се разглеждат самостоятелно или извън контекста, в който учениците живеят и учат.

Таблица 2.1 Съдържателна рамка на PIRLS

Познавателни процеси	**Предназначение**	
	За литературен опит	За извличане и използване на информация
	50%	50%
Търсене и извличане на определена информация	20%	20%
Извеждане на преки заключения	30%	30%
Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация	30%	30%
Анализиране и оценяване на съдържанието, езика и структурата на текста	20%	20%

Съдържателната рамка е разработена в сътрудничество с участващите страни. В началото на всеки цикъл на PIRLS Международният изследователски център в Boston College подбира текстове с различно предназначение, които да се включат в изследването, и ги предоставя на участващите страни чрез специална електронна платформа за разискване. След това съгласува одобрените текстове с международна експертна група, съставена от учени и експерти в областта на четенето. Текстовете се подбират съгласно следните характеристики:

- да бъдат с дължина 600–900 думи и със съдържание, подходящо за възрастовата група;
- да бъдат ясни, логически свързани и последователни;
- да бъдат полово, културно, етнически и религиозно безпристрастни;
- да бъдат интересни и увлекателни за повечето ученици;
- да дават възможност за съставянето на голям набор от тестови задачи, които да обхванат всички изследвани познавателни процеси.

Ако в процеса на подбор се установи, че даден текст не отговаря на някоя от горните характеристики, той се смята за неподходящ за изследването и не се разглежда по-нататък.

За всеки подходящ за целите на изследването текст се разработват тестови задачи в сътрудничество със страните, които преминават през пилотно тестиране. Накрая се избират тези текстове със задачите към тях, които имат най-добри характеристики и най-добре могат да измерят способностите на учениците по четене съгласно съдържателната рамка на изследването.

2.2.1. Предназначение на текстовете

Текстовете и тестовите задачи към тях са подбрани и разработени съгласно съдържателната рамка на PIRLS според приетото схващане за четенето като интерактивен процес между текст и читател. В рамката се описват начините, по които изследването измерва грамотността при четене на учениците. Съгласно нея двете изследвани предназначения на текстовете и тестовите задачи към тях трябва да бъдат равнопредставени, тъй като разглеждат причините, поради които учениците най-често четат във или извън училище.

Текстовете за литературен опит са художествена проза – завършени кратки истории или откъси от разкази, придружени с илюстрации. Те могат да бъдат съвременни, класически или фолклорни с един или двама протагонисти, със сюжет с едно или две централни събития и общо послание или поука. Те са с дължина около 800 думи и съдържат неочаквани събития или обрати, както и надграждане на персонажите. Текстовете включват разнообразни лингвистични и стилистични характеристики и похвати, напр. диалог в пряка и непряка реч, хумор, фразеологични словосъчетания, тропи. Целта на тези текстове е учениците да бъдат увлечени в обстановката, действията, събитията и последиците от тях, както и да бъдат съпричастни към героите, техните чувства и идеи.

Текстовете за извличане и използване на информация са оформени чрез свързани или несвързани текстове. Те съдържат разнообразни по формат допълващи ги източници на информация, като диаграми, карти, илюстрации, снимки, таблици и др. Тематиката включва широк диапазон от научна, етнографска, биографична, историческа информация или идеи. Тези текстове са структурирани по различни начини – логически, хронологично или в отделни параграфи чрез използването на текстови полета, схеми или подзаглавия. Те могат да съдържат непознати думи и термини (дефинирани в текста), както и описания на процеси. Някои текстове директно предоставят информация на учениците по дадена тема. Други в допълнение представят и виждането на автора по темата, като очакват учениците да мислят критично, за да могат да изградят собствено мнение по темата.

2.2.2. Познавателни процеси

PIRLS изследва различни познавателни процеси. Съдържателната рамка описва мисловните процеси, които учениците трябва да използват, за да демонстрират способностите си да показват знания, да ги прилагат и да се аргументират в контекста на прочетеното.

Всеки читател си създава собствена представа за прочетеното, като използва различни когнитивни и метакогнитивни процеси и стратегии. Познавателните процеси, разглеждани в PIRLS, се използват като основа за създаването на тестовите задачи към всеки от текстовете, включен в изследването. Разнообразието от тестови задачи, измерващи различните познавателни процеси, дава възможност на учениците да покажат широк кръг от умения и способности за разбиране и оценяване на прочетеното.

Съдържателната рамка на PIRLS включва четири широко дефинирани познавателни процеса за всяко от двете определени предназначения на текстовете:

- търсене и извличане на определена информация;
- извеждане на преки заключения;
- интерпретиране и обобщаване на идеи и информация;
- анализиране и оценяване на съдържанието, езика и структурата на текста.

Процесът „Търсене и извличане на определена информация“ предполага малка или никаква интерпретация на прочетеното. Учениците трябва да разпознаят връзката между информацията или идеята, дадена в тестовата задача, и търсената дума, израз или изречение в текста. Този процес предполага понякога учениците да търсят необходимата идея или информация на повече от едно място в текста. Тестовите задачи, които изследват този процес, включват:

- намиране на информация, която е свързана с определена цел на четенето;
- търсене на определени идеи;
- посочване на дефиниции на думи или изрази, посочени в текста;
- определяне на времето и мястото на действието в текста;
- откриване на ясно формулирано в текста основно послание или възлово изречение.

Процесът „Извеждане на преки заключения“ предполага учениците да направят своите умозаключения по подразбиране, като направят връзки за идеи и информация, които не са изрично посочени в текста. Някои от тези заключения са ясни и недвусмислени, защото необходимата за тях информация е поместена в текста. Опитните читатели правят тези връзки автоматично. Те могат веднага, още докато четат, да свържат две или повече части от информацията, необходима, за да направят връзка, дори и тя да не е ясно посочена в текста. При този процес учениците търсят смисъла в по-глобален мащаб и извън директното разбиране на думите, изразите и изреченията. Тестовите задачи, които изследват този процес, включват:

- извеждане на заключение, че едно събитие е причина за друго;
- преценяване кой е основният момент чрез използване на серия от доводи;
- откриване на обобщения, направени в текста;
- описване на отношенията между двама персонажи.

Процесът „Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация“ се фокусира върху въвличането на учениците в търсене на глобални идеи или връзки на определени детайли към общата тема или идея на текста. Учениците могат не само да открият липсващите връзки, но и да интерпретират идеите на автора съобразно своята собствена гледна точка. Те разбират и намират смисъл в написаното от автора в неговата цялост, като свързват своето предишно познание и опит с прочетеното. Тестовите задачи, които изследват този процес, включват:

- разсъждаване върху основното послание или тема на текста;
- предлагане на различни постъпки от тези, предприети от героите;
- сравняване и съпоставяне на информация от текста;
- извеждане на заключение за настроението на героите;
- интерпретиране на прилагането на прочетеното в реалния свят.

Процесът „Анализиране и оценяване на съдържанието, езика и структурата на текста“ се свързва с критичното оценяване на текста и неговите елементи. Учениците анализират текста и правят обосновани и аргументирани оценки през собствената си гледна точка и разбиране за света, като отхвърлят, приемат или остават неутрални към представеното в текста. Учениците критично оценяват както изразните средства, използвани от автора, така и неговите идеи и виждания. Тестовите задачи, които изследват този процес, включват:

- оценяване на пълнотата и яснотата на информацията в текста;
- преценяване на вероятността описаните събития наистина да се случат;
- анализиране доколко съжденията на автора могат да променят мнението или поведението на хората;
- анализиране доколко заглавието на текста отразява основната тема;
- описване на въздействието на различни текстови елементи и езикови похвати;
- определяне на гледната точка на автора по основната тема.

Съществува силна взаимовръзка между дължината и сложността на един текст и възможностите за използване на описаните познавателни процеси. Първоначално всеки би си помислил, че е много по-лесно да се открие и извлече определена информация от текст, отколкото например да се интерпретира цял текст и да се свърже с предишно познание и опит. Оказва се, че сложността на текста съществено влияние върху трудността на зададения въпрос, независимо кой познавателен процес измерва.

2.3 Банка със задачи

Амбициите на PIRLS да предоставя обширен и задълбочен поглед върху постиженията по четене, могат да се осъществят само с използването на разнообразни текстове с достатъчно голям брой тестови задачи към тях. Въз основа на съдържателната рамка в изследването са включени 12 текста с близо 200 тестови задачи, които формират банката със задачи. Тя съдържа приблизително равен брой задачи според предназначението на текстовете, като повечето задачи са със свободен отговор, което не е изненадващо предвид спецификата на изследването.

Тестовите задачи основно са два вида:

- *с избираем отговор* – с по четири възможности за отговор, от които само един е правилен. Всяка такава задача се оценява с 0 или 1 точка. Те предоставят валидно, надеждно и икономично измерване на обемно съдържание за кратко време, но не дават възможност на учениците да дават обяснения и да се аргументират;
- *със свободен отговор* – оценява се с 0, 1, 2 или 3 точки в зависимост от сложността на задачата и уменията, необходими за отговарянето ѝ. Тези задачи са подходящи за изследване на всякакво съдържание и всеки познавателен процес и изискват допълнително оценяване (кодиране) на отговорите. Всяка такава тестова задача в PIRLS е придружена от предварително изготвени критерии за оценяване, които описват всички възможни кодове.

Разпределението на тестовите задачи в международното изследване PIRLS 2016 е представено в *таблица 2.2.*

Таблица 2.2 Разпределение на видовете тестови задачи в PIRLS 2016

Тестови задачи в PIRLS 2016	С избираем отговор		Със свободен отговор						Общо тестови задачи		Процент от общия брой точки
			1 точка		2 точки		3 точки				
В зависимост от предназначението	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	
За литературен опит	46	(46)	25	(25)	15	(30)	4	(12)	90	(113)	51%
За извличане и използване на информация	40	(40)	24	(24)	17	(34)	4	(12)	85	(110)	49%
В зависимост от познавателните процеси	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	
Търсене и извличане на определена информация	25	(25)	18	(18)	7	(14)	0	(0)	50	(57)	26%
Извеждане на преки заключения	35	(35)	12	(12)	6	(12)	0	(0)	53	(59)	26%
Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация	11	(11)	12	(12)	16	(32)	8	(24)	47	(79)	35%
Анализиране и оценяване на съдържанието, езика и структурата на текста	15	(15)	7	(7)	3	(6)	0	(0)	25	(28)	13%
Общо	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	Брой задачи	Брой точки	
Общо тестови задачи	86	(86)	49	(49)	32	(64)	8	(24)	175	(223)	100%
Процент от общия брой точки	39%		61%						100%		

Тестовите задачи със свободен отговор в PIRLS изискват значително повече време за решаване от тези с избираем отговор. Отговорите на учениците на тези задачи се оценяват от предварително обучени оценители според предварително разработени критерии за оценяване. Всяко ръководство за оценяване описва изискванията за поставяне на съответните кодове за правилен, частично правилен (ако има такъв) и неправилен отговор, като в допълнение са приложени и примерни отговори. Оценяването се концентрира единствено върху съдържанието на отговора, без да се интересува от лексикалните изрази и средства или допуснатите граматически или пунктуационни грешки.

При изготвянето на тестовите задачи се избира този вид, който отговаря на измереното съдържание и познавателен процес и който най-добре позволява на учениците да демонстрират търсените знания и умения. Над една трета от точките в изследването могат да бъдат получени от задачите с избираем отговор.

За всеки текст са разработени група от тестови задачи, които носят общо около 15 точки и включват приблизително:

- 7 задачи с избираем отговор, носещи по 1 точка;
- 2 или 3 задачи с кратък свободен отговор, носещи по 1 или 2 точки;
- 1 или 2 задачи с разширен свободен отговор, носещи по 2 или 3 точки.

Всяка тестова задача, независимо от сложността си, измерва само един познавателен процес. Тестовите задачи към даден текст трябва достатъчно добре да покриват и измерват всеки от познавателните процеси.

Важно е да се отбележи, че тестовите задачи към всеки текст не са подредени по трудност или според познавателните процеси, които измерват, или в зависимост от вида им, а следват логическата структура на текста.

2.4 Текстове и тестови книжки

В изследването PIRLS 2016 са включени 12 текста – 6 за литературен опит и 6 за извличане и използване на информация. Два текста (по един за всяко предназначение) са по-лесни и за първи път са включени в изследването заради *PIRLS Literacy*, имащо за цел да измери по-надеждно постиженията на учениците, които срещат затруднения при работа със стандартните PIRLS текстове.

Таблица 2.3 представя текстовете, които се използват за измерване на постиженията на учениците по четене през 2016 година. Половината от текстовете са от предишните цикли на изследването през 2001, 2006 и 2011 година. Тестовите задачи към тях се използват за проследяване на тенденциите в постиженията на учениците по четене.

Беше посочено, че едно от условията за избор на текст за целите на PIRLS е той да бъде интересен и увлекателен за повечето ученици. *Таблица 2.3* посочва каква част от учениците (и отделно за момичетата и момчетата) харесват всеки текст. Вижда се, че всички текстове са се харесали на почти всички ученици.

Таблица 2.3 Текстове, включени в PIRLS 2016

Код	Текстове в PIRLS 2016	Брой думи	Брой тестови задачи	Година на включване	Процент на учениците, които са харесали текста					
					Момичета		Момчета		Общо	
Текстове за литературен опит										
LitP01	Цветя на покрива	811	13	2001	96	(0,2)	89	(0,3)	92	(0,2)
LitP02	Блестящата слама	860	14	2006	90	(0,3)	87	(0,3)	88	(0,2)
LitP03	Празната саксия	767	17	2011	93	(0,2)	86	(0,3)	89	(0,2)
LitP04	Оливър и грифонът	896	13	2016	89	(0,3)	83	(0,3)	86	(0,2)
LitP05	Мейси и червената кокошка	913	16	2016	89	(0,3)	83	(0,3)	86	(0,2)
LitL06	Шерпът Пембо	540	17	2016	94	(0,2)	90	(0,3)	92	(0,2)
				Общо	92	(0,1)	86	(0,1)	89	(0,1)
Текстове за извличане и използване на информация										
InfP01	Леонардо да Винчи	869	12	2001	83	(0,3)	84	(0,3)	84	(0,2)
InfP02	Акулите	570	12	2006	83	(0,3)	89	(0,3)	86	(0,2)
InfP03	Къде е медът?	870	13	2011	79	(0,4)	82	(0,3)	81	(0,2)
InfP04	Исландски коне	870	15	2016	82	(0,3)	77	(0,3)	80	(0,2)
InfP05	Зелената морска костенурка	943	16	2016	90	(0,3)	89	(0,3)	89	(0,2)
InfL06	Как сме се научили да летим?	514	17	2016	92	(0,2)	93	(0,2)	93	(0,2)
				Общо	85	(0,1)	86	(0,1)	86	(0,1)

Натоварването за учениците би било непосилно, ако всеки работи върху всички текстове и тестови задачи, затова всеки ученик отговаря на тестовите задачи само от два текста, като чрез процедури от некласическата теория на тестовете (IRT) се пресмятат постиженията на всеки ученик върху всички задачи от всички текстове.

В изследването се използва матричен подход за групирането на текстовете в тестови книжки. Текстовете се редуват в 15 тестови книжки и една читанка, като всеки ученик попълва само една тестова книжка, която е от две части. Всяка част съдържа по един текст със задачите към него. Всяка книжка съдържа един текст за литературен опит и един за извличане и използване на информация.

Читанката е с цветни илюстрации и в нея са включени само текстове, а задачите към тях са поместени в отделна тестова книжка. Идеята ѝ е да постави учениците в читателски контекст, по-близък до реалния им. Текстовете, включени в читанката, не

се срещат в другите тестови книжки. Те са поместени в *Приложение 1* към доклада, а задачите към тях, заедно с критериите за оценяване на тези със свободен отговор, и средният процент на верните отговори за всяка страна могат да бъдат разгледани в *Приложение 2*.

Всяка тестова задача се среща в три тестови книжки, защото всеки текст е включен в три книжки. По такъв начин се свързват отговорите на учениците от различните книжки. Книжките се разпределят равномерно в участващите паралелки, така че броят на учениците, работили върху всяка книжка, е приблизително един и същ. Тъй като текстовете от читанката не се срещат в другите книжки, тя се пада на учениците три пъти по-често от останалите.

Времето, предвидено за работа на всеки ученик върху всеки текст, е 40 минути, съответно 80 минути за цялата книжка.

В края на всеки цикъл четири от дванадесетте използвани текста се „освобождават". Част от тях се публикуват към международния доклад с резултатите от изследването и дават нагледна представа за текстовете и тестовите задачи, използвани при оценяването на постиженията на учениците по четене.

2.5 Контекстуална съдържателна рамка

В допълнение към тестовите книжки, инструментариумът на изследването включва и въпросници за учениците и техните родители, учители, както и за директорите на училищата, в които учениците учат. Във въпросниците са включени въпроси, изследващи семейната и училищната среда, преподавателските практики и нагласите на учениците към четенето.

Както текстовете и тестовите задачи към тях, така и въпросниците са съставени въз основата на съдържателна рамка. Тя обхваща богат набор от теми, които са идентифицирани като съществени за определяне на факторите, които оказват влияние върху грамотността при четене на учениците. Съдържателната рамка на изследователските въпросници включва 5 области:

1. Национален и социален контекст;
2. Семеен контекст;
3. Училищен контекст;
4. Контекст в класната стая;
5. Характеристики на учениците и отношението им към ученето.

2.5.1 Национален и социален контекст

В областта „Национален и социален контекст" се разглеждат темите:

- Език (езици) на обучение и акцент върху обучението по четене;
- Икономически ресурси, демография на населението и географски характеристики;
- Структура и организация на образователната система;
- Движение на подрастващите в образователната система;
- Планирано учебно съдържание по четене;
- Учители и образование на учителите.

2.5.2 Семеен контекст

В областта „Семеен контекст“ се разглеждат темите:

- Образователни възможности в семейството;
- Говорим език вкъщи;
- Образователни очаквания на родителите и възприемане на образованието като ценност в семейството;
- Ранно ограмотяване в семейството.

2.5.3 Училищен контекст

В областта „Училищен контекст“ се разглеждат темите:

- Местоположение на училището;
- Състав на училището според социално-икономическия статус на учениците;
- Затруднено обучение поради липса на материални и технически ресурси;
- Наличие на учители и задържането им;
- Училищно ръководство;
- Акцент върху образователния успех на училището;
- Училищен климат и училищна среда.

2.5.4 Контекст в класната стая

В областта „Контекст в класната стая“ се разглеждат темите:

- Професионална подготовка и опит на учителите;
- Ресурси и технологии за обучението по четене;
- Учебно време;
- Пораждане на интерес у учениците към четенето;
- Вътрешно оценяване на учениците по четене.

2.5.5 Характеристики на учениците и отношението им към ученето

В областта „Характеристики на учениците и отношението им към ученето“ се разглеждат темите:

- Училищна готовност на учениците;
- Мотивация за учене у учениците;
- Увереност на учениците във възможностите им по четене.

Голяма част от въпросите във въпросниците са разработени така, че да се конструират скàли чрез използването на некласическата теория на тестовете (IRT). Използвайки сходна процедура както при международните сравнителни равнища на способностите, всяка скàла е разделена на три области, отговарящи на високи, средни и ниски стойности на скàлата. Двете точки от скàлата, разграничаващи областите, се пресмятат отделно за всяка скàла в зависимост от броя на възможностите за отговор (например „винаги“, „понякога“, „никога“) и от броя на твърденията, изредени под въпроса (например „Ям, преди да отида на училище“).

2.6 Изследователски въпросници

Вече стана ясно, че една от основните цели на PIRLS е да определи ефективните политики и практики, които подобряват грамотността при четене на учениците. Това налага да се открият и обяснят факторите, които оказват влияние върху постиженията на учениците по четене. За целите на изследването са разработени няколко въпросника, които се стремят да изучат контекста, в който учениците четат – семеен, социален, училищен и този в класната стая. Въпросниците, включени в изследването, са следните:

Въпросник за ученика – попълва се от всеки ученик, избран за участие в изследването. Събира основна демографска информация (пол, възраст, говорим език в семейството), въпроси за семейната и училищната среда, както и въпроси за самооценката и отношението към четенето и ученето изобщо. Предвиждат се около 30 минути работа на всеки ученик върху този въпросник.

Въпросник за родителите – попълва се от родителите/настойниците на всеки ученик, избран за участие. Включва въпроси, свързани с образователните възможности в семейството, дейностите за ранно ограмотяване, училищната готовност на детето при постъпване в 1. клас, отношението на родителите към четенето, тяхното образование и професия.

Въпросник за учителя – попълва се от учителя по четене (за България началния учител или учителя по български език и литература) на всяка паралелка, избрана за участие. Включва въпроси за основни характеристики на учителите и контекста в класната стая за преподаване и учене. Всеки учител определя и характеристиките на избраната за участие в изследването паралелка, на която преподава, като посочва преподавателските си практики в нея и времето, което отделя за преподаване по четене.

Въпросник за директора – попълва се от директора на училище, попаднало в извадката. Събира информация за характеристиките на училището, учебното време, учебните ресурси и технологии, училищния климат, преподавателите и училищната готовност на учениците при постъпването им в 1. клас.

Въпросник за учебното съдържание – попълва се от образователни експерти за всяка страна, участваща в изследването. Има за цел да събере информация за образователните политики и практики, които формират учебното съдържание по четене. Включва също въпроси, свързани с политиките за преминаване в по-горен клас или за повтарянето, за националната система за оценяване, за целите и стандартите на обучението по четене.

ГЛАВА 3: ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ ПО ЧЕТЕНЕ В 4. КЛАС

3.1 Разпределение на постиженията на международно ниво

Както е при повечето международни оценявания, резултатите за постиженията на учениците се представят на скàла от 0 до 1000 точки, въпреки че постиженията на учениците в общия случай са в границите от 300 до 700 точки. Средното на разпределението (скàлата) е центрирано на 500 точки със стандартно отклонение 100 точки и остава непроменено за отделните цикли. Това означава, че 68% от резултатите се очаква да са в интервала от 400 до 600 точки, а 95% от резултатите – в интервала от 300 до 700 точки.

PIRLS скàлата представя обща мярка за грамотността при четене на учениците от 4. клас, като обхваща не само различното предназначение на текстовете, а и различните познавателни процеси, описани в съдържателната рамка на изследването. Тя дава възможност на страните да сравняват постиженията на учениците си по четене както с другите участващи страни в текущото изследване, така и от цикъл в цикъл.

В допълнение към PIRLS скàлата се използват още четири субскàли – две за различното предназначение на текстовете и две за познавателните процеси (които комбинират два по два познавателните процеси, описани в съдържателната рамка):

- *Субскàли в зависимост от предназначението на текстовете*
  - за литературен опит;
  - за извличане и използване на информация.
- *Субскàли в зависимост от познавателните процеси*
  - за извличане на информация и извеждане на преки заключения (комбинира първите два процеса);
  - за интерпретиране, обобщаване и оценяване (комбинира последните два процеса).

Тези субскàли са построени чрез използването на едни и същи процедури на некласическата теория на тестовете (IRT) и могат да се сравняват. Данните от тези скàли и сравнението на постиженията на учениците върху тях е представено в *параграф 3.4*.

Най-популярното и широко използвано графично изражение на изследването PIRLS е представено на *таблица 3.1*. Тя подрежда участващите страни според средните постижения на учениците им. Много често това представяне изчерпва изцяло резултатите, като не се отчитат тестовият дизайн и широката гама от анализи, които следват от него. Често, като при репортаж от спортно събитие, механично се преброява на кое място е дадена страна, и се публикува информация за „заетото място“ и „страните медалисти“. Този повърхностен подход е неправилен, защото при него не се отчитат стандартните грешки на представените резултати (винаги поместени в скоби до съответните резултати), които отреждат „едно и също място“ на няколко страни.

В този смисъл, въпреки различното числово изражение (в брой точки) няма статистически значима разлика в постиженията по четене на българските четвъртокласници и тези от Норвегия, Китайски Тайпе, Англия, Латвия, Швеция, Унгария, САЩ, Литва, Италия, Дания, Макао (САР), Нидерландия, Австралия, Чехия, Канада и Словения.

Таблица 3.1 Международни сравнителни постижения по четене в 4. клас

Статистически значима разлика		Страна	Среден резултат	Разлика между 95-и и 5-и процентил
Страни с резултат, **по-висок** от този на България	↑	Русия	581 (2,2)	219
	↑	Сингапур	576 (3,2)	263
	↑	Хонконг (САР)	569 (2,7)	206
	↑	Ирландия	567 (2,5)	243
	↑	Финландия	566 (1,8)	218
	↑	Полша	565 (2,1)	239
	↑	Северна Ирландия	565 (2,2)	267
Страни с резултат **без разлика** от този на България	•	Норвегия (5)	559 (2,3)	215
	•	Китайски Тайпе	559 (2,0)	212
	•	Англия	559 (1,9)	259
	•	Латвия	558 (1,7)	205
	•	Швеция	555 (2,4)	222
	•	Унгария	554 (2,9)	247
	•	България	552 (4,2)	280
	•	САЩ	549 (3,1)	256
	•	Литва	548 (2,6)	230
	•	Италия	548 (2,2)	215
	•	Дания	547 (2,1)	225
	•	Макао (САР)	546 (1,0)	217
	•	Нидерландия	545 (1,7)	198
	•	Австралия	544 (2,5)	274
	•	Чехия	543 (2,1)	221
	•	Канада	543 (1,8)	250
	•	Словения	542 (2,0)	238
Страни с резултат, **по-ниск** от този на България	↓	Австрия	541 (2,4)	213
	↓	Германия	537 (3,2)	257
	↓	Казахстан	536 (2,5)	206
	↓	Словакия	535 (3,1)	266
	↓	Израел	530 (2,5)	295
	↓	Португалия	528 (2,3)	216
	↓	Испания	528 (1,7)	215
	↓	Белгия (Фландрия)	525 (1,9)	200
	↓	Нова Зеландия	523 (2,2)	300
	↓	Франция	511 (2,2)	228
		PIRLS среден резултат	500	
	↓	Белгия (Валония)	497 (2,6)	228
	↓	Чили	494 (2,5)	258
	↓	Грузия	488 (2,8)	259
	↓	Тринидад и Тобаго	479 (3,3)	309
	↓	Азербайджан	472 (4,2)	282
	↓	Малта	452 (1,8)	294
	↓	ОАЕ	450 (3,2)	362
	↓	Бахрейн	446 (2,3)	322
	↓	Катар	442 (1,8)	359
	↓	Саудитска Арабия	430 (4,2)	319
	↓	Иран	428 (4,0)	355
	↓	Оман	418 (3,3)	346
	↓	Кувейт	393 (4,1)	349
	↓	Мароко	358 (3,9)	349
	↓	Египет	330 (5,6)	408
	↓	Южна Африка	320 (4,4)	351

Разпределение на постиженията по четене

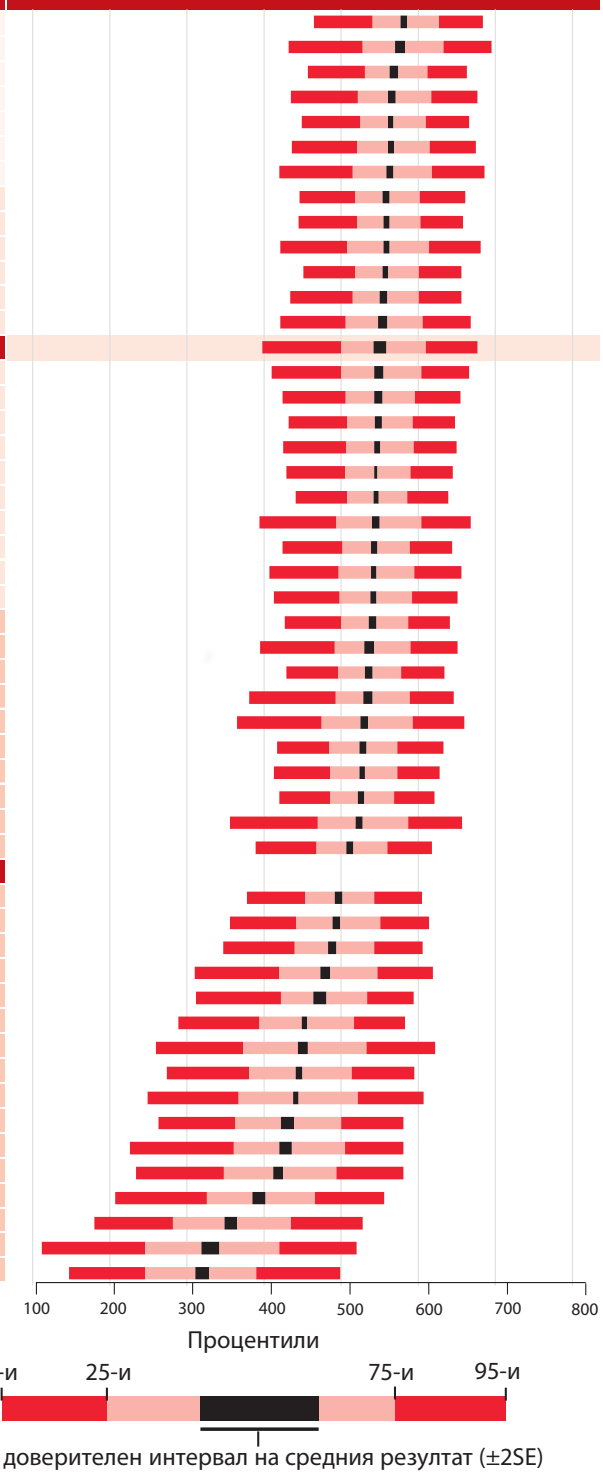

Учениците от Русия и Сингапур се представят най-добре. Те заедно с Хонконг (САР), Ирландия, Финландия, Полша и Северна Ирландия имат по-високи постижения от тези на българските четвъртокласници.

Средният резултат по четене в 4. клас за България е 552 точки. Той е над средния резултат за страните, фиксиран на 500 точки. Това означава, че българските четвъртокласници се представят над средното ниво и по-добре от повечето си връстници, немалка част от които са от страни от ЕС.

Всяка образователна система си поставя за цел да осигурява равен старт на входа на системата и да гарантира равни възможности за образование. При постигането на поставената цел се очакват относително близки (хомогенни) постижения на учениците на изхода (в случая в края на началния етап на образование).

За съжаление, резултатите от PIRLS показват, че скàлата за България е много широка. Постиженията на българските ученици в 4. клас варират между 398 и 678 точки. Това означава, че българските четвъртокласници не са хомогенна група по отношение на грамотността си при четене. Има ученици, които изостават, както и други, които надминават очакванията. Причините за голямото разминаване в постиженията могат да бъдат много и разнообразни. Откриването и посочването им е от съществено значение при реформирането на образователните политики и практики във всяка страна.

Фигура 3.1 Тенденции за България в постиженията на учениците по четене

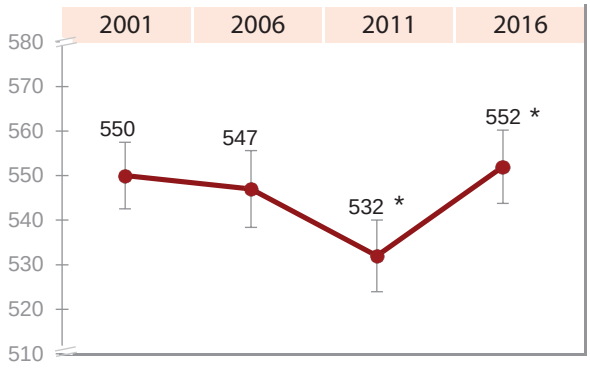

* Статистически значима разлика

На *фигура 3.1* са представени средните постижения на българските четвъртокласници по четене за всеки цикъл на изследването от 2001 година досега. След резкия спад в постиженията на учениците (от 15 точки) през 2011 година страната ни отново се връща и дори задминава нивата от 2001 и 2006 година с ръст от 20 точки. Ако тенденцията се запази, се очаква през следващия цикъл на изследването българските ученици да се представят още по-добре и да има увеличение на средния резултат по четене.

3.2 Разпределение на постиженията според стратите

Стратифицирането е статистическа процедура, която позволява разделянето на дадена популация на групи, наречени страти, според предварително определени критерии, наречени стратифициращи признаци[6].

Извадката за България е стратифицирана по два признака:

- вид на населено място – столица, областен център, друг град или село;
- вид на училището – начално, основно, средно.

[6] За допълнителна информация виж *параграф 1.2* Определяне на целевата популация, стратифициране и изготвяне на извадката за България.

Таблица 3.2 представя разпределението на българските ученици по определените в извадката страти (в брой ученици и в процент от всички), заедно със средния им резултат по четене. В таблицата е поместена и информация за разликата между 95-ия и 5-ия процентил, която описва с колко точки варират резултатите на учениците с най-високи (95-и процентил) и с най-ниски постижения (5-и процентил) по четене, т.е. колко широко е разпределението за съответната група ученици.

Таблица 3.2 Разпределение на постиженията на учениците по четене по страти

		Брой ученици	Претеглен брой ученици	Претеглен % от всички ученици	Среден резултат	Разлика между 95-и и 5-и процентил
	България средно	4 228	57 539	100,0	552 (4,2)	280
Страти						
1	Начално училище – Столица или областен център	263	2 230	3,8	586 (24,0)	262
2	Начално училище – Друг град или село	197	2 665	4,6	564 (7,1)	264
3	Основно училище – Столица	355	3 647	6,2	596 (11,0)	214
4	Основно училище – Областен център	968	11 847	20,2	560 (9,7)	280
5	Основно училище – Друг град или село	770	15 989	27,3	517 (9,8)	301
6	Средно училище – Столица	537	5 766	9,8	589 (7,6)	230
7	Средно училище – Областен център	578	7 244	12,4	561 (9,3)	256
8	Средно училище – Друг град или село	613	9 151	15,6	541 (8,3)	247

Резултатите показват, че най-висок среден резултат от 596 точки (с 44 точки над средния за страната) имат учениците, обучаващи се в основни училища от София, последвани от учениците в софийските средни училища (589 точки) и учениците от начални училища от София и 26-те областни центъра в страната (586 точки). Тези три групи, взети заедно, представят малко под една пета (19,8%) от всички четвъртокласници в България. Най-ниски резултати се наблюдават при учениците, обучавани в основните и средните училища, намиращи се в населени места, които не са областни центрове – 517 и 541 точки съответно, или с 35 и 11 точки под средния резултат за страната. Тези страти включват почти половината от българските четвъртокласници (42,9%). Техните средни резултати, въпреки че са над средния за PIRLS резултат от 500 точки, са доста по-ниски в сравнение с постигнатите резултати от най-добре представящите се групи ученици у нас и би трябвало да се обърне внимание върху тяхната подготовка.

Най-малки разлики в постиженията на учениците се отчитат в основните и средните училища на територията на София и административно прилежащите ѝ населени места, а най-големи – в основните училища извън столицата. Това означава, че учениците от 4. клас, обучаващи се в основни училища извън столицата, показват най-нехомогенни резултати, а най-хомогенни – тези от София.

Фигура 3.2 има за цел да илюстрира разликите в средните постижения на учениците от 4. клас по четене. В нея със стрелки са отбелязани статистически значимите разлики между отделните страти, а с точки – тези, които не са статистически значими.

Фигура 3.2 Сравнение на средните постижения на учениците по четене по страти

Страта		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Начално училище – Столица или областен център		•	•	•	↑	•	•	↑
2	Начално училище – Друг град или село	•		↓	•	↑	↓	•	↑
3	Основно училище – Столица	•	↑		↑	↑	•	↑	↑
4	Основно училище – Областен център	•	•	↓		↑	↓	•	•
5	Основно училище – Друг град или село	↓	↓	↓	↓		↓	↓	•
6	Средно училище – Столица	•	↑	•	↑	↑		↑	↑
7	Средно училище – Областен център	•	•	↓	•	↑	↓		•
8	Средно училище – Друг град или село	↓	↓	↓	•	•	↓	•	

Забелязва се, че учениците от основните и средните училища в населените места, които не са областни центрове, имат статистически значимо по-нисък резултат в сравнение с учениците от почти всички други страти, а тези от софийските училища и административно прилежащите населени места на столицата имат статистически значимо по-висок резултат от почти всички други страти. Следователно може да се заключи, че в PIRLS постиженията на учениците по четене зависят много повече от вида на населеното място, отколкото от типа на училището.

3.3 Разпределение на постиженията според международните сравнителни равнища на способностите по четене

Способностите на учениците се пресмятат въз основа на техните отговори на тестовите задачи, изготвени да измерват уменията им за работа с текстове с различно предназначение според различните познавателни процеси по четене. За сравняването на групи от ученици по определени критерии се използват средните им резултати от скàлата. Те обаче не дават детайлна информация с какви точно задачи тези групи ученици се справят и с какви – не. Вместо средния резултат PIRLS разделя способностите на учениците по четене спрямо четири точки от скàлата на постиженията на учениците, наречени международни сравнителни равнища на способностите (international benchmarks). Чрез тях описва постиженията върху скàлата според представянето на учениците върху конкретни тестови задачи, които отговарят на съответното равнище - напреднало (625 точки), високо (550 точки), средно равнище (475 точки), ниско (400 точки).

Изследователският център провежда детайлен анализ на тестовите задачи, за да опише конкретните способности, присъщи за определено равнище, и да определи подходящите примери, които да ги илюстрират.

В *таблица 3.3* са представени описанията на международните сравнителни равнища на способностите по четене според предназначението на текстовете. Описаните сравнителни равнища са кумулативни, т.е. очаква се учениците, които са достигнали определено равнище, в общия случай да демонстрират знанията и уменията, описани в по-долните равнища. Описанията са дадени чрез примери, които илюстрират какво знаят и могат учениците, достигнали всяко равнище на постиженията.

Таблица 3.3 Международни сравнителни равнища на способностите според предназначението на текстовете в PIRLS

Равнище	Предназначение на текста	
	За литературен опит	За извличане и използване на информация
Напреднало (625 точки)	Учениците могат да: • интерпретират случки и постъпки, като описват причини, мотиви, чувства и характерни черти на героите, подкрепени изцяло от текста; • обединяват идеи и факти от различни части на текста, за да открият общите теми; • оценяват в общи линии въздействието върху читателя на езиковите изразни средства и стила на автора.	Учениците могат да: • разграничават и интерпретират сложна информация от различни части на текста, като използват примери, подкрепени изцяло от текста; • обединяват информация от различни части на текста, за да определят доколко даден факт или проблем е от значение, или за да могат да подредят хронологично дадени действия или събития; • оценяват в общи линии визуални и текстуални средства, за да обяснят тяхната функция или гледната точка на автора.
Високо (550 точки)	Учениците могат да: • намират и разграничават важни постъпки и детайли от различни части в текста; • правят заключения, като обясняват връзките между намерения, постъпки, случки и чувства и ги подкрепят с пример(и) от текста; • интерпретират и обобщават случки и характерни черти и постъпки на героите, описани в различни части на текста; • оценяват значимостта на събития и действия за развитието на сюжетната линия; • разпознават употребата на някои езикови изразни средства (напр. стилистични фигури и тропи).	Учениците могат да: • намират и разграничават дадена информация в сбит текст или комплексна таблица; • правят заключение за логическите връзки, за да дадат обяснение или за да се аргументират; • обобщават текстуална и визуална информация, за да интерпретират взаиморъзката между идеи; • оценяват съдържанието и елементите на текста, за да направят обобщение.
Средно (475 точки)	Учениците могат да: • откриват, разпознават и възпроизвеждат ясно посочени случки, постъпки или чувства; • извличат преки заключения за характеристики, чувства и причини за определени постъпки на главните герои; • тълкуват и обясняват очевидни причини и следствия, разпознават доводи и посочват примери; • разпознават в общи линии езиковите изразни средства и стил.	Учениците могат да: • намират и възпроизвеждат две или три части от текста, съдържащи определена информация; • намират части от текста, използвайки подзаглавия, текстови полета и илюстрации; • извеждат преки заключения, за да дадат обяснение, подкрепено с факти; • интерпретират и обобщават в общи линии информация, за да подредят дадени събития.
Ниско (400 точки)	Учениците могат да: • намират и извличат ясно посочени идеи, постъпки или информация; • извеждат преки заключения за случки и причини за постъпки; • интерпретират в общи линии случки и основни идеи.	Учениците могат да: • намират и възпроизвеждат определена информация от текст или друг формат (напр. таблици, диаграми); • извеждат преки заключения в общи линии за обяснения, действия или описания.

Ниското равнище определя минимума от знания и умения, който се очаква да имат учениците в 4. клас по четене. Средното равнище е определено като нивото, което се очаква да бъде достигнато от всички ученици. Високото равнище определя нивото, което могат да достигнат само учениците, които имат развити компетенции за четене,

а напредналото е нивото, което обхваща учениците, които са надминали очакванията за демонстриране на умения и стратегии по четене в 4. клас.

В *приложение 2* към доклада са поместени тестовите задачи към текстовете от читанката, които илюстрират конкретните равнища на способностите за различните познавателни процеси за два текста с различно предназначение.

Таблица 3.4 Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене

Страна	Процент ученици, достигнали средното равнище (475 точки)	Процент ученици, достигнали високото равнище (550 точки)	Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите (в проценти)				
			Под ниското равнище (400 точки)	Под средното равнище (475 точки)	Под високото равнище (550 точки)	Под напредналото равнище (625 точки)	На и над напредналото равнище (625 точки)
Русия	94 (0,6)	70 (1,3)	1	5	24	44	26
Хонконг (САР)	93 (0,9)	65 (1,8)	1	6	28	47	18
Финландия	91 (0,8)	62 (1,3)	2	7	29	44	18
Норвегия (5)	90 (0,9)	58 (1,7)	1	9	32	43	15
Китайски Тайпе	90 (0,7)	59 (1,5)	2	8	31	45	14
Латвия	90 (0,8)	57 (1,3)	1	9	33	43	14
Сингапур	89 (1,0)	66 (1,6)	3	8	23	37	29
Ирландия	89 (0,9)	62 (1,6)	2	9	27	41	21
Полша	89 (0,7)	61 (1,3)	2	9	28	41	20
Швеция	88 (0,9)	57 (1,6)	2	10	31	43	14
Нидерландия	88 (0,9)	48 (1,3)	1	11	40	40	8
Северна Ирландия	87 (0,8)	61 (1,3)	3	10	26	39	22
Италия	87 (1,0)	52 (1,7)	2	11	35	41	11
Англия	86 (0,7)	57 (1,1)	3	11	29	37	20
Литва	86 (1,1)	52 (1,6)	3	11	34	40	12
Дания	86 (1,0)	52 (1,3)	3	11	34	41	11
Макао (САР)	86 (0,5)	50 (0,8)	2	12	36	40	10
Унгария	85 (1,0)	56 (1,7)	3	12	29	39	17
Чехия	85 (0,9)	49 (1,3)	3	12	36	39	10
Австрия	84 (1,1)	47 (1,5)	2	14	37	39	8
Казахстан	84 (1,5)	42 (1,8)	2	14	42	35	7
България	83 (1,6)	55 (2,2)	5	12	28	36	19
САЩ	83 (1,2)	53 (1,6)	4	13	30	37	16
Канада	83 (0,9)	50 (1,0)	4	13	33	37	13
Словения	83 (0,9)	49 (1,3)	4	13	34	38	11
PIRLS средно	82	47	4	14	35	37	10
Австралия	81 (1,0)	51 (1,4)	6	13	30	35	16
Германия	81 (1,4)	47 (1,4)	5	14	34	36	11
Словакия	81 (1,3)	47 (1,4)	7	12	34	37	10
Испания	80 (1,0)	39 (0,9)	3	17	41	33	6
Белгия (Фландрия)	80 (1,3)	35 (1,3)	3	17	45	31	4
Португалия	79 (1,3)	38 (1,3)	3	18	41	31	7
Израел	75 (1,0)	46 (1,3)	9	16	29	33	13
Нова Зеландия	73 (1,0)	41 (1,2)	10	17	32	30	11
Франция	72 (1,2)	30 (1,3)	6	22	42	26	4
Белгия (Валония)	65 (1,4)	22 (1,2)	8	27	43	19	3
Чили	61 (1,5)	25 (1,3)	13	26	36	22	3
Грузия	60 (1,6)	22 (1,3)	14	26	38	20	2
Тринидад и Тобаго	55 (1,7)	24 (1,2)	20	25	31	20	4
Азербайджан	54 (2,0)	18 (1,1)	19	27	36	16	2
Малта	45 (1,1)	13 (0,7)	27	28	32	12	1
ОАЕ	43 (1,4)	20 (1,0)	32	25	23	15	5
Катар	42 (1,1)	17 (0,6)	34	24	25	14	3
Бахрейн	41 (1,0)	14 (0,6)	31	28	27	12	
Иран	37 (1,3)	11 (0,6)	35	28	26	10	
Саудитска Арабия	35 (1,7)	11 (1,2)	37	28	24	10	1
Оман	32 (1,3)	10 (0,8)	41	27	22	8	2
Кувейт	22 (1,5)	6 (0,8)	49	29	16	5	
Мароко	14 (0,8)	3 (0,4)	64	22	11	3	
Египет	11 (1,2)	3 (0,4)	69	20	8	3	
Южна Африка	8 (1,0)	2 (0,4)	78	14	6	2	

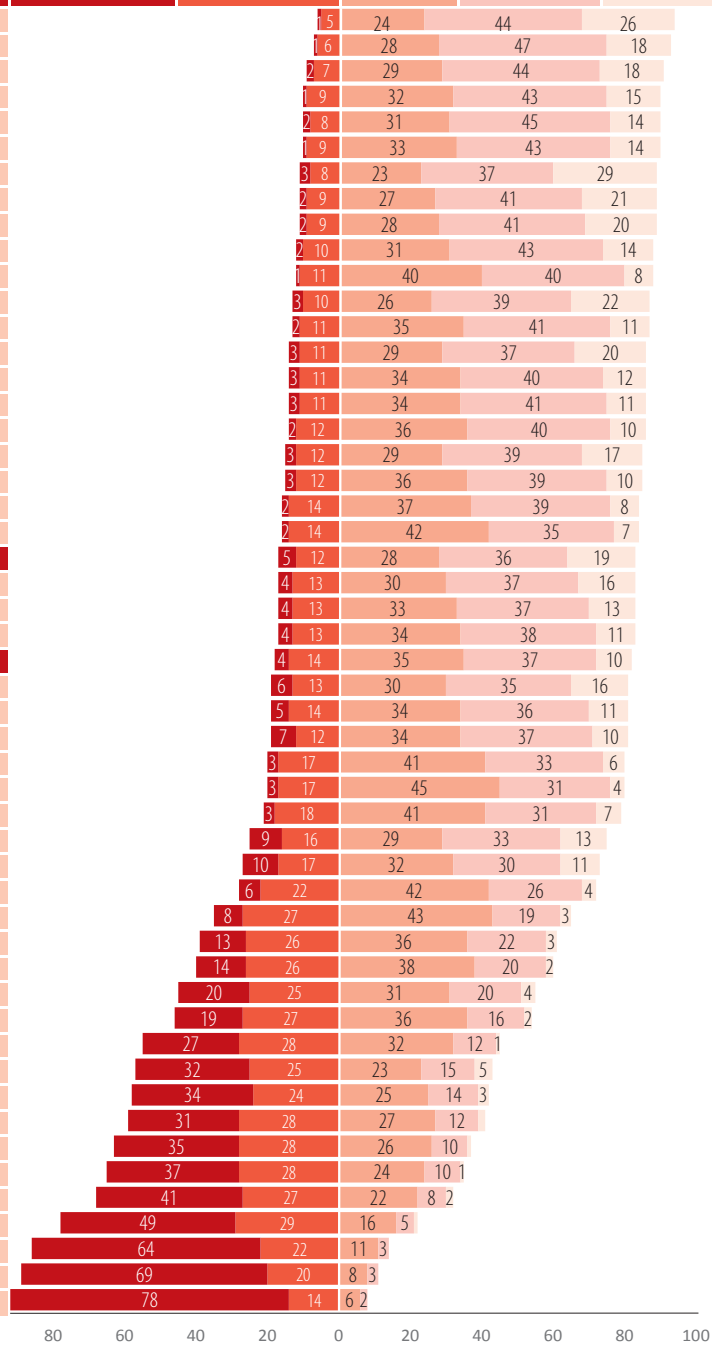

В *таблица 3.4* страните са подредени според процента ученици, които достигат средното равнище на способностите. В нея е поместен и процентът на учениците, които са достигнали високото и напредналото равнище на способностите, както и процентите на учениците, които не успяват да достигнат определените международни сравнителни равнища на способностите.

Резултатите сочат, че средно за страните 82% от учениците достигат средното равнище на способностите по четене, а 47% – високото равнище.

В България почти същият процент ученици достигат средното равнище на постиженията (83%), но учениците ни, които достигат високото равнище на способностите, са много повече (55%). Това означава, че повече от половината от българските четвъртокласници демонстрират отлични компетенции по четене. В допълнение към това 19% от четвъртокласниците в България според постиженията си се причисляват към групата на учениците, достигнали и надминали напредналото равнище. За съжаление, немалка част от учениците (12% при средно за страните от 14%) достигат само до ниското равнище на способностите, а 5% дори не го достигат.

Важно е да се открият факторите, които оказват влияние върху ниските постижения на тези ученици, за да се разработят политики и практики, които да ги подпомогнат в развиването на компетенции по четене. По този начин ще се понижи процентът на учениците, които са под средното равнище на способностите, и ще се намали широчината на разпределението, което ще доведе до по-хомогенни резултати за България.

В *таблица 3.5* са представени разликите в процентното разпределение на българските четвъртокласници според международните сравнителни равнища на способностите за проведените досега цикли на изследването. След притеснителния спад в процента на учениците – особено от високото (спад от 7%) и напредналото равнище (спад от 5%) на способностите през 2011 година, през 2016 година се забелязва значително нарастване в процента на учениците както на високото (ръст от 10%) и напредналото (ръст от 8%) равнище, така и достигащи средното (ръст от 6%) равнище на способностите. Може да се заключи, че страната ни възстановява добрите си позиции отпреди 15 години в разпределението на четвъртокласниците по четене. При запазване на тенденцията би трябвало в следващия цикъл на изследването процентът на учениците, достигащи високите равнища на способностите, да се увеличи.

Таблица 3.5 Тенденции за България в разпределението на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене

Равнище на способностите	Процент ученици			
	2001	2006	2011	2016
Напреднало (625)	17	16	11 ↓	19 ↑
Високо (550)	54	52	45 ↓	55 ↑
Средно (475)	83	82	77	83 ↑
Ниско (400)	95	95	93	95

↑ Стастистически значим ръст от предходния цикъл
↓ Стастистически значим спад от предходния цикъл

Таблица 3.6 показва разпределението на българските ученици според международните сравнителни равнища на способностите по четене в зависимост от честотата на използване на българския език вкъщи и според определените в България страти.

Таблица 3.6 Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите по четене според честотата на използване на българския език вкъщи и по страти

	Ученици, които използват българския език вкъщи		Процент ученици, достигнали средното равнище (475 точки)	Процент ученици, достигнали високото равнище (550 точки)	Разпределение на учениците според международните сравнителни равнища на способностите (в проценти)				
					Под ниското равнище (400 точки)	Под средното равнище (475 точки)	Под високото равнище (550 точки)	Под напредналото равнище (625 точки)	На и над напредналото равнище (625 точки)
България средно	Винаги или почти винаги	83 (2,0)	89 (1,0)	61 (1,9)	2	9	28	39	22
	Никога или почти никога	17 (2,0)	56 (4,1)	24 (3,6)	17	27	32	18	7
Страта									
1 Нач. училище – Столица или обл. център	Винаги или почти винаги	88 (9,0)	95 (2,8)	78 (8,9)	1	5	17	36	42
	Никога или почти никога	12 (9,0)	55 (30,8)	11 (24,1)	13	32	44	10	1
2 Начално училище – Друг град или село	Винаги или почти винаги	84 (5,8)	88 (4,2)	63 (5,6)	3	9	25	39	24
	Никога или почти никога	16 (5,8)	82 (12,6)	47 (13,2)	3	15	35	24	23
3 Основно училище – Столица	Винаги или почти винаги	95 (1,1)	96 (2,4)	77 (6,4)		3	20	43	33
	Никога или почти никога	5 (1,1)	91 (8,4)	73 (13,9)		9	18	36	37
4 Основно училище – Областен център	Винаги или почти винаги	85 (5,1)	92 (1,9)	65 (3,2)		1	7	27	42	24
	Никога или почти никога	15 (5,1)	58 (15,2)	34 (11,4)	22	19	24	26	8
5 Основно училище – Друг град или село	Винаги или почти винаги	67 (5,0)	82 (3,2)	48 (4,8)		5	13	33	33	15
	Никога или почти никога	33 (5,0)	47 (5,7)	16 (4,9)	20	32	32	12	4
6 Средно училище – Столица	Винаги или почти винаги	96 (0,9)	95 (1,8)	72 (4,3)		1	4	23	42	31
	Никога или почти никога	4 (0,9)	97 (5,3)	64 (12,2)			3	33	35	30
7 Средно училище – Областен център	Винаги или почти винаги	89 (5,5)	87 (2,3)	63 (4,6)		2	10	24	40	23
	Никога или почти никога	11 (5,5)	72 (5,0)	32 (8,6)	10	18	40	28	4
8 Средно училище – Друг град или село	Винаги или почти винаги	87 (4,1)	86 (3,1)	52 (4,1)		3	12	34	39	13
	Никога или почти никога	13 (4,1)	57 (8,4)	21 (5,6)	12	31	36	18	3

50 30 10 10 30 50 70 90

Данните, събрани от българските четвъртокласници, показват, че 83% от учениците винаги или почти винаги говорят на български език вкъщи, а 17% – никога или почти никога. Само 11% от учениците, които винаги говорят на български език у дома, не достигат средното равнище на способностите, а над 60% са на или над високото равнище. В контраст с тези положителни констатации почти половината (44%) от учениците, които не говорят български език вкъщи или го говорят рядко, не успяват да достигнат средното равнище на способностите, а 17% от тях дори не достигат ниското равнище.

Разпределението по страти показва, че само в столицата честотата на използването на българския език у дома не оказва влияние върху постиженията на учениците, защото само там двете разпределения според международните сравнителни равнища са сходни. За всяка друга страта разликите са съществени, като разпределението на учениците, които никога или почти никога не говорят на български език вкъщи, е значително по-негативно, отколкото това на тези, които винаги или почти винаги говорят на български вкъщи. Забелязва се постепенното намаляване на процента ученици над средното равнище и съответно постепенното увеличаване на процента на учениците под него с намаляване на големината на населеното място от София, през областните градове към другите градове и селата при основните и средните училища. Много по-голям процент ученици под ниското равнище има извън столицата и областните градове при основните и средните училища. Изключение правят началните училища

в областните градове, в които има по-голям процент четвъртокласници под средното равнище, отколкото в малките населени места.

Резултатите за разпределението според международните сравнителни равнища на способностите по четене ясно показват разликите в постиженията на учениците, като доказват, че нивото на владеене на български език е ключов фактор в обучението по четене.

3.4 Разпределение на постиженията според предназначението на текстовете и познавателните процеси по четене

Международното изследване PIRLS има за цел да измери постиженията на учениците по четене въз основа на предварително разработена съдържателна рамка[7]. Тя е структурирана спрямо два широкообхватни компонента:

- *предназначение на текстовете* – определящ и описващ видовете текстове и поставените в тях цели, които се оценяват;
- *познавателни процеси* – определящ и описващ мисловните процеси, които се използват при работа с текстове с различно предназначение.

Според предназначението им PIRLS разделя текстовете на два вида – за литературен опит и за извличане и използване на информация. В съдържателната рамка са описани и четири познавателни процеса, групирани два по два в двете разглеждани субскàли – за извличане на информация и извеждане на преки заключения; за интерпретиране, обобщаване и оценяване.

Таблица 3.7 представя постиженията на учениците в 4. клас според предназначението на текстовете и различните познавателни процеси и ги сравнява с общия среден резултат по четене, за да посочи статистически значимите разлики.

Данните показват, че страните със сравнително висок среден резултат на общата скàла по четене имат и висок среден резултат на субскàлите както в зависимост от предназначението на текстовете, така и за познавателните процеси. Резултатите на някои страни обаче показват относително по-добро представяне за единия от двата компонента на двете субскàли, често придружен с относително по-лошо представяне за другия компонент.

Общо 16 страни са се представили относително по-добре на текстовете за литературен опит в сравнение със средния си резултат, а 11 страни – относително по-зле. При текстовете за извличане и използване на информация 16 страни са се представили относително по-добре в сравнение със средния си резултат, а 15 – относително по-зле. В 23 страни по-доброто представяне на текстовете с литературна насоченост е съпроводено с по-лошо представяне на текстовете с информативна насоченост, а обратното е вярно за 10 от страните, участвали в изследването.

По отношение на постиженията на учениците спрямо познавателните процеси данните показват, че еднакъв брой страни (14) демонстрират по-добро представяне в сравнение с общия си среден резултат и на двата компонента. От друга страна, значително по-малко страни (13) имат по-лошо представяне на субскàлата за извличане на информация и извеждане на преки заключения, отколкото на субскàлата за интерпретиране, обобщаване и оценяване (18 страни).

---

[7] За допълнителна информация виж *параграф 2.2* Съдържателна рамка по четене.

Таблица 3.7 Разлики в постиженията по четене според предназначението на текстовете и различните познавателни процеси

Страна	Общ среден резултат (ОСР)	Предназначение на текстовете						Познавателни процеси					
		За литературен опит			За извличане и използване на информация			За извличане на информация и извеждане на преки заключения			За интерпретиране, обобщаване и оценяване		
		Среден резултат	Разлика спрямо ОСР		Среден резултат	Разлика спрямо ОСР		Среден резултат	Разлика спрямо ОСР		Среден резултат	Разлика спрямо ОСР	
Русия	581 (2,2)	579 (2,2)	-2 (1,1)	●	584 (2,3)	4 (1,0)	↑	581 (2,3)	1 (0,9)	●	582 (2,2)	1 (1,5)	●
Сингапур	576 (3,2)	575 (3,3)	-2 (1,3)	●	579 (3,3)	2 (1,1)	↑	573 (3,1)	-3 (1,0)	↓	579 (3,2)	3 (0,7)	↑
Хонконг (САР)	569 (2,7)	562 (3,0)	-6 (1,3)	↓	576 (2,8)	8 (1,1)	↑	568 (2,7)	-1 (1,1)	●	568 (2,9)	0 (0,9)	●
Ирландия	567 (2,5)	571 (2,7)	5 (1,4)	↑	565 (2,7)	-2 (1,1)	●	566 (2,6)	-1 (1,1)	●	569 (2,9)	3 (1,4)	●
Финландия	566 (1,8)	565 (1,9)	-1 (1,0)	●	569 (2,0)	3 (0,7)	↑	572 (2,0)	6 (0,9)	↑	562 (1,8)	-4 (0,7)	↓
Полша	565 (2,1)	567 (2,2)	2 (1,3)	●	564 (2,6)	0 (1,5)	●	560 (2,1)	-5 (1,1)	↓	570 (2,4)	5 (1,7)	↑
Северна Ирландия	565 (2,2)	570 (2,5)	6 (1,4)	↑	561 (2,3)	-4 (1,4)	↓	562 (2,1)	-3 (1,1)	↓	567 (2,2)	3 (1,4)	●
Норвегия (5)	559 (2,3)	560 (2,5)	1 (1,5)	●	559 (2,4)	0 (1,0)	●	561 (2,4)	3 (1,5)	●	558 (2,4)	-1 (1,2)	●
Китайски Тайпе	559 (2,0)	548 (2,0)	-11 (1,2)	↓	569 (2,2)	10 (1,5)	↑	560 (1,9)	1 (0,9)	●	558 (2,2)	-1 (1,3)	●
Англия	559 (1,9)	563 (2,2)	4 (1,4)	↑	556 (2,1)	-2 (0,9)	↓	556 (2,0)	-3 (0,7)	↓	561 (1,9)	3 (0,7)	↑
Латвия	558 (1,7)	555 (1,9)	-3 (1,5)	●	561 (1,8)	4 (0,9)	↑	554 (1,9)	-4 (1,0)	↓	562 (1,7)	4 (0,9)	↑
Швеция	555 (2,4)	556 (2,4)	1 (0,8)	●	555 (2,6)	0 (1,3)	●	560 (2,7)	5 (1,0)	↑	553 (2,5)	-2 (0,8)	↓
Унгария	554 (2,9)	558 (2,8)	3 (1,0)	↑	551 (3,3)	-4 (1,6)	↓	552 (3,3)	-3 (1,5)	●	557 (3,0)	3 (1,1)	↑
България	552 (4,2)	551 (4,5)	1 (1,1)	●	554 (4,2)	2 (1,0)	↑	550 (4,0)	-2 (1,0)	●	552 (4,3)	0 (1,0)	●
САЩ	549 (3,1)	557 (3,0)	8 (1,4)	↑	543 (3,1)	-6 (1,1)	↓	543 (3,0)	-7 (0,8)	↓	555 (3,1)	6 (0,7)	↑
Литва	548 (2,6)	547 (2,7)	-1 (1,6)	●	551 (2,6)	2 (1,5)	●	549 (2,6)	1 (1,3)	●	548 (2,6)	0 (1,5)	●
Италия	548 (2,2)	549 (2,1)	1 (1,8)	●	549 (2,2)	1 (0,9)	●	547 (2,1)	-1 (1,1)	●	550 (2,1)	2 (1,3)	●
Дания	547 (2,1)	551 (2,2)	4 (1,5)	↑	543 (2,5)	-4 (1,3)	↓	550 (2,1)	2 (1,1)	↑	546 (2,2)	-1 (1,4)	●
Макао (САР)	546 (1,0)	536 (1,7)	-10 (1,7)	↓	556 (1,3)	10 (1,1)	↑	549 (1,1)	4 (1,1)	↑	543 (1,6)	-3 (1,0)	↓
Нидерландия	545 (1,7)	546 (1,7)	1 (1,0)	●	545 (1,9)	0 (1,1)	●	546 (2,0)	2 (1,0)	●	544 (1,7)	0 (0,9)	●
Австралия	544 (2,5)	547 (2,4)	3 (1,3)	↑	543 (2,6)	-2 (1,0)	●	541 (2,6)	-4 (1,4)	↓	549 (2,4)	5 (1,0)	↑
Чехия	543 (2,1)	545 (2,1)	2 (1,0)	●	541 (2,3)	-2 (1,4)	●	551 (2,4)	8 (1,0)	↑	538 (2,2)	-5 (1,2)	↓
Канада	543 (1,8)	547 (1,9)	4 (0,8)	↑	540 (1,9)	-3 (0,8)	↓	541 (1,8)	-2 (0,6)	↓	545 (1,8)	2 (0,7)	↑
Словения	542 (2,0)	541 (2,4)	-1 (1,3)	●	544 (2,1)	2 (0,8)	↑	547 (2,3)	4 (0,9)	↑	539 (2,5)	-3 (1,2)	↓
Австрия	541 (2,4)	544 (2,3)	4 (1,1)	↑	539 (2,4)	-2 (0,9)	↓	550 (2,8)	9 (1,4)	↑	534 (2,5)	-6 (1,0)	↓
Германия	537 (3,2)	542 (3,3)	5 (1,0)	↑	533 (3,3)	-4 (1,2)	↓	546 (3,3)	8 (0,9)	↑	530 (3,2)	-7 (1,0)	↓
Казахстан	536 (2,5)	527 (2,5)	-9 (1,2)	↓	544 (2,8)	8 (1,5)	↑	529 (2,5)	-7 (0,8)	↓	542 (2,4)	6 (0,9)	↑
Словакия	535 (3,1)	539 (3,0)	4 (1,2)	↑	531 (3,1)	-4 (1,3)	↓	538 (3,1)	3 (1,2)	↑	531 (3,2)	-3 (1,2)	↓
Израел	530 (2,5)	532 (2,6)	2 (1,1)	●	529 (2,5)	-2 (1,0)	●	530 (2,4)	-1 (1,0)	●	530 (2,7)	0 (1,0)	●
Португалия	528 (2,3)	528 (2,5)	0 (1,2)	●	528 (2,3)	1 (0,8)	●	528 (2,2)	0 (0,8)	●	526 (2,4)	-1 (0,9)	●
Испания	528 (1,7)	530 (1,9)	2 (0,7)	↑	527 (1,6)	-1 (0,6)	●	526 (1,7)	-1 (0,6)	↓	529 (1,7)	1 (0,6)	↑
Белгия (Фландрия)	525 (1,9)	524 (1,9)	-1 (1,1)	●	526 (1,9)	1 (0,8)	●	526 (2,1)	1 (1,3)	●	524 (2,2)	-1 (1,2)	●
Нова Зеландия	523 (2,2)	525 (2,3)	3 (1,1)	↑	520 (2,4)	-2 (0,9)	↓	521 (2,3)	-1 (1,0)	●	525 (2,4)	2 (0,8)	↑
Франция	511 (2,2)	513 (2,4)	1 (0,9)	●	510 (2,4)	-1 (0,8)	●	521 (2,3)	9 (0,9)	↑	501 (2,4)	-10 (0,7)	↓
Белгия (Валония)	497 (2,6)	504 (2,2)	6 (1,2)	↑	490 (2,4)	-7 (1,2)	↓	501 (2,3)	3 (1,3)	↑	494 (2,4)	-3 (1,4)	↓
Чили	494 (2,5)	500 (2,5)	7 (1,2)	↑	485 (2,7)	-9 (1,1)	↓	496 (2,5)	2 (1,1)	●	491 (2,9)	-3 (1,0)	↓
Грузия	488 (2,8)	490 (2,6)	2 (1,1)	●	486 (3,1)	-2 (1,0)	↓	486 (2,6)	-2 (1,1)	↓	490 (2,9)	2 (0,9)	●
Тринидад и Тобаго	479 (3,3)	478 (3,3)	-1 (0,9)	●	480 (3,5)	1 (1,1)	●	483 (3,6)	4 (1,5)	↑	472 (3,6)	-7 (1,0)	↓
Азербайджан	472 (4,2)	466 (3,9)	-6 (1,3)	↓	477 (4,6)	5 (1,3)	↑	477 (4,2)	5 (1,0)	↑	465 (4,3)	-8 (0,9)	↓
Малта	452 (1,8)	452 (2,0)	0 (1,3)	●	451 (2,0)	-1 (1,5)	●	452 (1,7)	0 (1,2)	●	451 (1,9)	-1 (1,5)	●
ОАЕ	450 (3,2)	440 (3,4)	-10 (0,7)	↓	460 (3,2)	10 (0,6)	↑	448 (3,2)	-2 (1,0)	↓	453 (3,3)	2 (0,8)	↑
Бахрейн	446 (2,3)	437 (2,8)	-9 (1,1)	↓	453 (2,1)	7 (1,1)	↑	444 (2,1)	-2 (0,9)	●	446 (2,7)	0 (1,5)	●
Катар	442 (1,8)	434 (2,3)	-8 (1,0)	↓	450 (1,9)	7 (1,0)	↑	442 (1,8)	0 (0,7)	●	441 (1,9)	-1 (0,8)	●
Саудитска Арабия	430 (4,2)	430 (4,0)	0 (1,1)	●	429 (4,5)	-1 (1,5)	●	425 (4,1)	-5 (1,7)	↓	439 (4,1)	8 (1,5)	↑
Иран	428 (4,0)	430 (3,8)	2 (1,3)	●	425 (3,8)	-3 (1,2)	↓	429 (4,0)	2 (1,4)	●	425 (4,1)	-3 (1,3)	↓
Оман	418 (3,3)	411 (3,3)	-8 (0,9)	↓	425 (3,3)	7 (0,8)	↑	419 (3,2)	1 (1,1)	●	415 (3,6)	-4 (0,9)	↓
Кувейт	393 (4,1)	388 (4,3)	-6 (1,2)	↓	398 (4,3)	5 (1,5)	↑	394 (4,1)	0 (1,2)	●	388 (4,5)	-5 (1,2)	↓
Мароко	358 (3,9)	353 (4,0)	-5 (0,9)	↓	359 (4,0)	1 (1,3)	●	364 (3,9)	6 (0,9)	↑	336 (4,5)	-22 (1,4)	↓
Египет	330 (5,6)	328 (5,5)	-2 (1,2)	●	332 (5,8)	1 (0,9)	●	329 (5,6)	-1 (1,4)	●	340 (5,7)	9 (2,1)	↑
Южна Африка	320 (4,4)	323 (4,7)	3 (1,4)	↑	314 (4,5)	-6 (1,0)	↓	321 (4,5)	2 (0,9)	●	308 (5,3)	-11 (1,9)	↓

↑ Резултат, значително по-висок от средния
● Резултат без статистически значима разлика от средния
↓ Резултат, значително по-нисък от средния

В България данните не показват статистически значими разлики в постиженията на четвъртокласниците спрямо предназначението на текстовете или спрямо различните познавателни процеси. Отчита се само малък превес на текстовете за извличане и използване на информация пред общия ни среден резултат на скàлата по четене.

На *фигура 3.3* са представени средните резултати за България за субскàлите за предназначението на текстовете в изследването. Вижда се, че единствено през 2006 година има статистически значима разлика от 7 точки в постиженията на българските ученици за различните текстове според предназначението им. Тогава учениците ни са се справили относително по-добре с текстовете за извличане и използване на информация. През този цикъл, както и през 2011 и 2001 година, българските ученици се представят еднакво добре както на текстовете за литературен опит, така и на тези за извличане и използване на информация, като разликата от 3 точки през 2016 година не е статистически значима.

Фигура 3.3 Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене според предназначението на текстовете

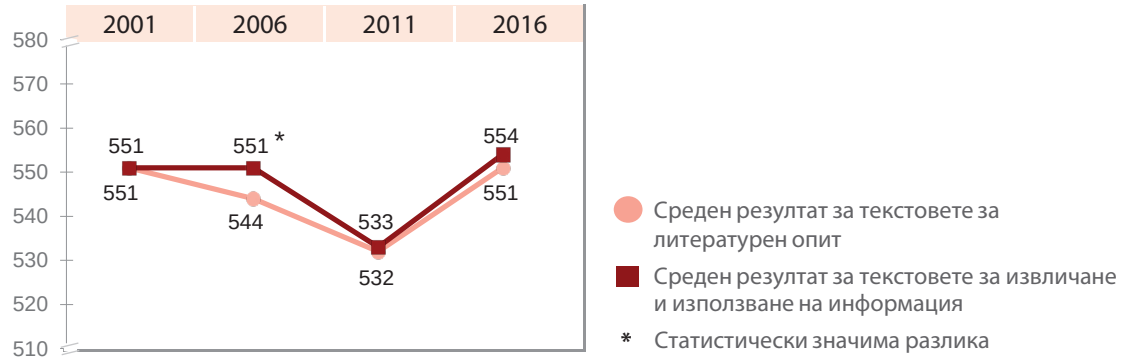

По аналогичен начин на *фигура 3.4* са представени средните резултати за България за субскàлите за изследваните познавателни процеси. Отново само през 2006 година има статистически значима разлика в постиженията на българските ученици, като тогава постиженията ни за процесите за интерпретиране, обобщаване и оценяване са относително по-добри от тези за извличане на информация и извеждане на преки заключения, като се отчита разлика от 11 точки. През останалите цикли българските ученици се представят еднакво добре и на двете субскàли, като разликата в постиженията никога не превишава 2 точки.

Фигура 3.4 Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене според познавателните процеси

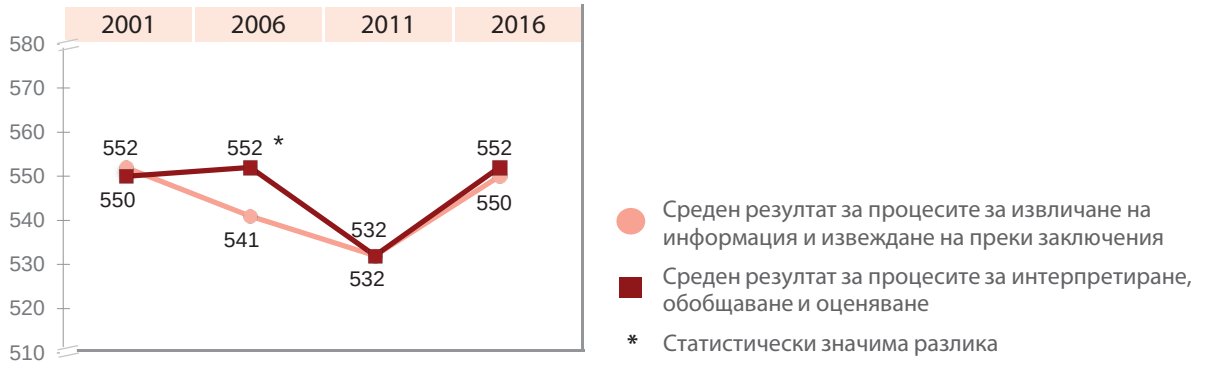

В *таблица 3.8* са представени разликите в средните резултати за различното предназначение на текстовете и различните познавателни процеси според определените страти в България.

Таблица 3.8 Разлика в постиженията по четене за различното предназначение на текстовете и различните познавателни процеси по страти

	Общ среден резултат (ОСР)	Предназначение				Познавателни процеси			
		За литературен опит		За извличане и използване на информация		За извличане на информация и извеждане на преки заключения		За интерпретиране, обобщаване и оценяване	
		Среден резултат	Разлика спрямо ОСР	Среден резултат	Разлика спрямо ОСР	Среден резултат	Разлика спрямо ОСР	Среден резултат	Разлика спрямо ОСР
България средно	552 (4,2)	551 (4,5)	-1 (1,1)	**554 (4,2)**	**2 (1,0)**	550 (4,0)	-2 (1,0)	552 (4,3)	0 (1,0)
Страти									
1 Начално училище – Столица или областен център	586 (24,0)	587 (24,3)	1 (5,5)	587 (25,1)	1 (4,5)	585 (23,1)	-1 (3,1)	587 (25,0)	1 (3,7)
2 Начално училище – Друг град или село	564 (7,1)	564 (6,9)	0 (4,8)	568 (6,7)	4 (5,4)	563 (7,5)	-1 (3,6)	566 (7,9)	2 (4,6)
3 Основно училище – Столица	596 (11,0)	596 (11,8)	1 (3,8)	596 (11,3)	0 (2,8)	591 (11,0)	-4 (2,9)	597 (11,3)	1 (2,9)
4 Основно училище – Областен център	560 (9,7)	561 (10,3)	1 (2,4)	563 (9,0)	3 (2,1)	558 (9,4)	-2 (2,5)	562 (10,1)	2 (1,7)
5 Основно училище – Друг град или село	517 (9,8)	514 (10,1)	-3 (2,4)	**522 (9,1)**	**5 (3,0)**	516 (9,0)	0 (2,6)	517 (9,8)	0 (2,5)
6 Средно училище – Столица	589 (7,6)	591 (7,4)	2 (3,0)	587 (7,8)	-2 (2,7)	584 (7,6)	-6 (3,4)	591 (7,6)	1 (3,7)
7 Средно училище – Областен център	561 (9,3)	561 (9,9)	1 (3,2)	562 (9,2)	1 (2,3)	559 (9,3)	-1 (3,1)	563 (10,2)	2 (3,4)
8 Средно училище – Друг град или село	541 (8,3)	541 (8,9)	0 (3,7)	543 (8,9)	2 (2,6)	540 (8,4)	-1 (2,4)	542 (8,4)	1 (3,0)

Забележка: Разликите с удебелен шрифт са статистически значими.

Данните показват, че няма статистически значима разлика между средния резултат по четене и средните резултати за познавателните процеси за *извличане на информация* и за *интерпретиране, обобщаване и оценяване*, както и за текстовете за литературен опит. Така е и на национално ниво.

Статистически значима разлика има само при текстовете за *извличане и използване на информация* за учениците, обучаващи се в основни училища извън административните центрове в страната. За тях се отчитат по-високи средни постижения от 5 точки от скàлата, което означава, че тези ученици са се справили по-добре с информативните текстове, отколкото с художествените, въпреки че техният среден резултат е най-нисък.

3.5 Разпределение на постиженията по пол

Както във всички международни сравнителни изследвания, и в PIRLS се прави сравнение на постиженията по пол. Анализите на данните от PIRLS досега винаги отчитат значително по-добро представяне на момичетата за почти всички страни. Тенденцията постиженията на момичетата да са по-високи от тези на момчетата, се запазва и през 2016 година.

За сравнение, проведените анализи от международното изследване на уменията по математика и природни науки TIMSS на учениците от 4. клас показват, че когато я има, разликата в постиженията на момичетата и момчетата за различните страни не е еднопосочна, т.е. в някои страни постиженията по математика и по природни науки на момичетата са по-високи от тези на момчетата (както е в България), а в други обратното – момчетата се представят значително по-добре в изследваните образователни области[8].

Таблица 3.9 представя средния резултат на момичетата и момчетата по четене за участващите страни както за общата скàла по четене, така и за четирите субскàли.

[8] Повече информация за резултатите от TIMSS 2015 може да се намери в публикувания национален доклад, фокусиращ се най-вече върху постиженията на българските четвъртокласници по математика и по природни науки.

На международно ниво в изследването участват малко повече момчета (51%), отколкото момичета (49%). Така е и в България. Във всички страни (с изключение на Португалия и Макао (САР)) има статистически значима разлика между постиженията на момчетата и момичетата, като момичетата се представят значително по-добре. Това наблюдение е факт още от първия цикъл на PIRLS. Много изследователи вече дълги години се опитват да разберат и опишат причините за по-доброто представяне на момичетата и да подпомогнат страните да разработят политики за намаляване на разликата в постиженията по пол.

Таблица 3.9 Разпределение на постиженията по четене по пол в зависимост от предназначението на текстовете и познавателните процеси

Страна	Процент от учениците		Общ среден резултат			Предназначение на текстовете						Познавателни процеси					
						За литературен опит			За извличане и използване на информация			За извличане на информация и извеждане на преки заключения			За интерпретиране, обобщаване и оценяване		
	Момичета	Момчета	Момичета	Момчета		Момичета	Момчета		Момичета	Момчета		Момичета	Момчета		Момичета	Момчета	
Австралия	50 (0,8)	50 (0,8)	555 (2,6)	534 (3,0)	↑	561 (2,7)	533 (2,9)	↑	552 (2,7)	533 (2,9)	↑	552 (2,7)	530 (3,0)	↑	561 (2,6)	538 (2,7)	↑
Австрия	48 (0,9)	52 (0,9)	544 (2,7)	538 (2,7)	↑	550 (2,6)	539 (2,6)	↑	540 (2,9)	538 (2,9)		552 (3,1)	549 (3,3)		539 (2,5)	530 (3,3)	↑
Азербайджан	47 (0,8)	53 (0,8)	479 (4,3)	466 (4,5)	↑	472 (4,1)	460 (4,2)	↑	485 (4,7)	471 (5,2)	↑	484 (4,4)	471 (4,5)	↑	472 (4,5)	458 (4,7)	↑
Англия	50 (0,9)	50 (0,9)	566 (2,2)	551 (2,4)	↑	572 (2,7)	553 (2,5)	↑	562 (2,6)	551 (2,7)	↑	563 (2,4)	549 (2,5)	↑	569 (2,4)	554 (2,3)	↑
Бахрейн	50 (1,5)	50 (1,5)	468 (2,8)	424 (3,5)	↑	462 (3,5)	413 (4,0)	↑	472 (2,6)	434 (3,4)	↑	464 (2,8)	425 (3,6)	↑	469 (3,3)	422 (3,8)	↑
Белгия (Валония)	50 (1,0)	50 (1,0)	503 (2,5)	492 (3,4)	↑	512 (2,6)	496 (2,6)	↑	494 (2,9)	486 (2,8)	↑	506 (2,5)	496 (3,0)	↑	500 (2,5)	488 (3,1)	↑
Белгия (Фландрия)	51 (0,9)	49 (0,9)	530 (2,1)	520 (2,3)	↑	530 (2,3)	517 (2,5)	↑	529 (2,3)	522 (2,2)	↑	529 (2,4)	522 (2,5)	↑	529 (2,3)	519 (2,5)	↑
България	49 (0,7)	51 (0,7)	559 (4,9)	544 (4,3)	↑	561 (5,2)	542 (4,6)	↑	561 (4,6)	547 (4,5)	↑	557 (4,5)	544 (4,2)	↑	560 (4,9)	545 (4,3)	↑
Германия	49 (0,7)	51 (0,7)	543 (3,2)	532 (3,7)	↑	551 (3,5)	534 (3,8)	↑	536 (3,6)	530 (3,8)		550 (3,5)	541 (3,8)	↑	537 (3,5)	524 (3,8)	↑
Грузия	49 (0,7)	51 (0,7)	498 (2,7)	479 (3,6)	↑	501 (2,5)	479 (3,5)	↑	495 (3,1)	478 (4,1)	↑	495 (2,6)	477 (3,3)	↑	501 (2,7)	479 (3,8)	↑
Дания	51 (0,9)	49 (0,9)	554 (2,6)	541 (2,7)	↑	560 (2,6)	542 (2,7)	↑	548 (3,0)	539 (2,9)	↑	556 (2,7)	544 (2,6)	↑	552 (2,6)	539 (2,7)	↑
Египет	49 (1,2)	51 (1,2)	349 (5,6)	312 (6,6)	↑	348 (5,4)	308 (6,6)	↑	350 (5,6)	314 (7,0)	↑	347 (5,5)	311 (6,6)	↑	359 (5,8)	321 (6,6)	↑
Израел	51 (1,5)	49 (1,5)	537 (2,9)	524 (3,4)	↑	541 (3,4)	523 (3,8)	↑	533 (3,0)	525 (3,4)		536 (2,8)	523 (3,4)	↑	537 (3,2)	523 (3,6)	↑
Иран	47 (1,1)	53 (1,1)	452 (4,5)	407 (5,1)	↑	457 (4,6)	407 (5,1)	↑	446 (4,5)	406 (5,0)	↑	454 (4,6)	408 (5,1)	↑	450 (4,8)	403 (5,1)	↑
Ирландия	50 (1,6)	50 (1,6)	572 (2,9)	561 (3,3)	↑	580 (3,2)	563 (3,4)	↑	569 (3,2)	561 (3,4)	↑	571 (3,2)	561 (3,5)	↑	576 (3,4)	562 (3,6)	↑
Испания	49 (0,6)	51 (0,6)	532 (1,4)	524 (2,7)	↑	536 (1,7)	524 (2,9)	↑	529 (1,5)	525 (2,4)		530 (1,5)	523 (2,5)	↑	534 (1,5)	525 (2,7)	↑
Италия	49 (0,9)	51 (0,9)	552 (2,7)	544 (2,4)	↑	554 (2,4)	543 (2,8)	↑	551 (2,7)	547 (2,6)		550 (2,3)	544 (2,8)	↑	554 (2,4)	545 (2,4)	↑
Казахстан	49 (0,8)	51 (0,8)	542 (2,8)	531 (2,5)	↑	535 (3,0)	520 (2,6)	↑	547 (3,1)	540 (3,0)	↑	534 (2,9)	525 (2,8)	↑	548 (3,0)	537 (2,5)	↑
Канада	49 (0,6)	51 (0,6)	549 (2,2)	537 (2,1)	↑	556 (2,3)	538 (2,1)	↑	543 (2,5)	537 (2,1)	↑	546 (2,2)	537 (1,9)	↑	552 (2,2)	539 (2,1)	↑
Катар	50 (2,4)	50 (2,4)	460 (1,9)	424 (3,4)	↑	453 (2,3)	415 (3,8)	↑	466 (2,0)	433 (3,8)	↑	460 (2,0)	424 (3,4)	↑	458 (2,2)	423 (3,4)	↑
Китайски Тайпе	48 (0,6)	52 (0,6)	563 (2,2)	555 (2,3)	↑	555 (2,4)	543 (2,2)	↑	570 (2,7)	568 (2,3)		565 (2,5)	555 (2,0)	↑	562 (2,4)	555 (2,7)	↑
Кувейт	52 (1,8)	48 (1,8)	410 (4,8)	376 (6,4)	↑	405 (4,9)	370 (6,6)	↑	415 (5,0)	381 (6,9)	↑	410 (4,7)	377 (6,5)	↑	406 (5,2)	369 (6,7)	↑
Латвия	51 (1,1)	49 (1,1)	566 (2,1)	549 (2,0)	↑	565 (2,2)	545 (2,1)	↑	569 (2,3)	553 (2,1)	↑	562 (2,3)	546 (2,5)	↑	571 (2,1)	553 (1,9)	↑
Литва	50 (1,0)	50 (1,0)	558 (2,7)	538 (3,3)	↑	558 (2,9)	536 (3,1)	↑	561 (2,9)	541 (3,1)	↑	560 (2,7)	539 (3,0)	↑	558 (2,7)	537 (3,0)	↑
Макао (САР)	49 (0,5)	51 (0,5)	546 (1,6)	545 (1,7)		538 (2,3)	534 (2,0)		555 (1,8)	556 (1,6)		548 (1,8)	550 (1,4)		544 (2,2)	542 (1,8)	
Малта	48 (0,6)	52 (0,6)	463 (2,6)	442 (2,2)	↑	466 (3,0)	439 (2,2)	↑	461 (2,5)	443 (2,6)	↑	463 (2,5)	441 (2,3)	↑	462 (2,9)	441 (2,1)	↑
Мароко	49 (0,7)	51 (0,7)	372 (4,0)	344 (4,4)	↑	369 (4,3)	338 (4,4)	↑	372 (4,3)	346 (4,3)	↑	378 (4,0)	350 (4,4)	↑	352 (4,6)	321 (5,2)	↑
Нидерландия	51 (1,1)	49 (1,1)	550 (1,7)	540 (2,3)	↑	553 (1,8)	539 (2,4)	↑	549 (2,4)	540 (2,6)	↑	551 (2,6)	542 (2,3)	↑	550 (1,8)	538 (2,3)	↑
Нова Зеландия	50 (0,9)	50 (0,9)	533 (2,4)	512 (3,0)	↑	539 (2,5)	512 (3,0)	↑	528 (2,9)	512 (3,4)	↑	530 (2,5)	512 (3,1)	↑	536 (2,8)	513 (2,9)	↑
Норвегия (5)	50 (1,1)	50 (1,1)	570 (2,6)	548 (2,6)	↑	571 (2,7)	550 (3,2)	↑	568 (2,8)	549 (2,9)	↑	570 (2,7)	553 (3,0)	↑	568 (2,8)	548 (2,5)	↑
ОАЕ	49 (2,1)	51 (2,1)	465 (4,2)	436 (4,5)	↑	456 (4,2)	425 (4,6)	↑	474 (4,2)	446 (4,6)	↑	463 (4,1)	434 (4,5)	↑	468 (4,3)	438 (4,5)	↑
Оман	50 (0,7)	50 (0,7)	442 (3,2)	395 (3,9)	↑	434 (3,4)	387 (3,8)	↑	448 (3,3)	403 (3,9)	↑	442 (3,1)	397 (3,9)	↑	439 (3,6)	391 (4,2)	↑
Полша	50 (0,8)	50 (0,8)	574 (2,5)	556 (2,6)	↑	577 (2,4)	556 (2,8)	↑	573 (2,9)	556 (3,1)	↑	568 (2,6)	551 (2,6)	↑	580 (2,7)	559 (2,8)	↑
Португалия	49 (0,8)	51 (0,8)	529 (2,7)	527 (2,5)		529 (2,8)	527 (2,8)		527 (2,9)	529 (2,7)		527 (2,6)	528 (2,6)		528 (2,8)	525 (2,8)	
Русия	49 (0,8)	51 (0,8)	588 (2,2)	574 (2,6)	↑	587 (2,5)	572 (2,5)	↑	591 (2,3)	578 (2,7)	↑	588 (2,5)	575 (2,8)	↑	589 (2,4)	575 (2,6)	↑
Саудитска Арабия	48 (2,6)	52 (2,6)	464 (5,4)	399 (5,8)	↑	461 (5,1)	401 (5,7)	↑	465 (5,8)	395 (6,5)	↑	458 (5,4)	395 (5,7)	↑	472 (5,5)	408 (5,8)	↑
САЩ	50 (0,7)	50 (0,7)	553 (3,2)	545 (3,6)	↑	563 (3,5)	552 (3,5)	↑	546 (3,2)	540 (3,7)		547 (3,1)	539 (3,5)	↑	559 (3,3)	551 (3,5)	↑
Северна Ирландия	50 (1,2)	50 (1,2)	574 (2,8)	555 (2,8)	↑	582 (3,0)	559 (3,1)	↑	569 (3,1)	552 (3,3)	↑	570 (2,6)	553 (3,0)	↑	577 (2,6)	558 (3,0)	↑
Сингапур	49 (0,6)	51 (0,6)	585 (3,5)	568 (3,4)	↑	586 (3,6)	563 (3,7)	↑	586 (3,5)	571 (3,7)	↑	580 (3,4)	566 (3,6)	↑	589 (3,4)	568 (3,4)	↑
Словакия	49 (1,0)	51 (1,0)	539 (3,7)	530 (3,1)	↑	545 (3,6)	533 (3,1)	↑	535 (3,6)	528 (3,2)	↑	542 (3,4)	533 (3,3)	↑	538 (3,4)	525 (3,6)	↑
Словения	50 (0,9)	50 (0,9)	552 (2,3)	533 (2,6)	↑	552 (2,9)	531 (2,8)	↑	552 (2,6)	536 (2,6)	↑	554 (2,7)	539 (2,8)	↑	550 (3,1)	529 (2,8)	↑
Тринидад и Тобаго	52 (1,8)	48 (1,8)	490 (3,8)	468 (4,4)	↑	489 (4,0)	466 (4,5)	↑	490 (3,8)	469 (4,7)	↑	495 (4,1)	471 (4,6)	↑	482 (4,2)	461 (4,9)	↑
Унгария	49 (0,8)	51 (0,8)	561 (3,4)	548 (3,1)	↑	566 (3,4)	549 (3,1)	↑	555 (3,9)	547 (3,5)	↑	558 (3,7)	545 (3,5)	↑	563 (3,5)	550 (3,2)	↑
Финландия	50 (0,9)	50 (0,9)	577 (1,9)	555 (2,3)	↑	576 (2,0)	554 (2,4)	↑	579 (2,1)	559 (2,6)	↑	582 (2,3)	562 (2,6)	↑	573 (2,0)	552 (2,3)	↑
Франция	50 (0,9)	50 (0,9)	515 (2,6)	507 (2,5)	↑	518 (2,9)	507 (2,8)	↑	513 (2,8)	508 (2,9)		524 (2,8)	517 (2,6)	↑	506 (2,9)	496 (3,1)	↑
Хонконг (САР)	49 (1,5)	51 (1,5)	573 (2,9)	564 (3,1)	↑	569 (3,3)	557 (3,7)	↑	580 (3,1)	573 (3,3)		571 (2,9)	565 (3,3)	↑	574 (3,1)	563 (3,3)	↑
Чехия	49 (0,9)	51 (0,9)	549 (2,2)	538 (2,6)	↑	554 (2,3)	536 (2,6)	↑	544 (2,3)	538 (3,1)		556 (2,5)	546 (2,9)	↑	544 (2,6)	532 (2,5)	↑
Чили	48 (1,4)	52 (1,4)	501 (2,9)	487 (3,2)	↑	511 (2,8)	491 (3,6)	↑	490 (3,0)	481 (3,7)	↑	502 (2,9)	490 (3,3)	↑	500 (3,3)	483 (3,9)	↑
Швеция	49 (0,9)	51 (0,9)	563 (2,7)	548 (2,6)	↑	564 (2,7)	548 (2,7)	↑	562 (3,3)	548 (2,8)	↑	566 (3,1)	555 (3,0)	↑	562 (2,7)	544 (2,8)	↑
Южна Африка	48 (0,7)	52 (0,7)	347 (4,0)	295 (5,1)	↑	352 (4,2)	296 (5,5)	↑	340 (4,0)	290 (5,2)	↑	348 (4,1)	297 (5,1)	↑	338 (5,4)	281 (5,8)	↑
PIRLS средно	49 (0,2)	51 (0,2)	520 (0,4)	501 (0,5)	↑	522 (0,5)	499 (0,5)	↑	519 (0,5)	503 (0,5)	↑	520 (0,4)	503 (0,5)	↑	520 (0,5)	500 (0,5)	↑

↑ Статистически значима разлика между постиженията на момичетата и момчетата

На *фигура 3.5* се вижда, че българските момичета и момчета също винаги са имали статистически значима разлика в постиженията си по четене. В България разликата между постиженията на момчетата и момичетата на скàлата по четене е 15 точки, като момичетата имат среден резултат от 559 точки, а момчетата – 544 точки. Разликата се запазва непроменена от предходния цикъл през 2011 година, като е намаляла съответно с 6 точки в сравнение с 2006 година и с 9 точки в сравнение с 2001 година.

Фигура 3.5 Тенденции за България в разпределението на постиженията по четене по пол

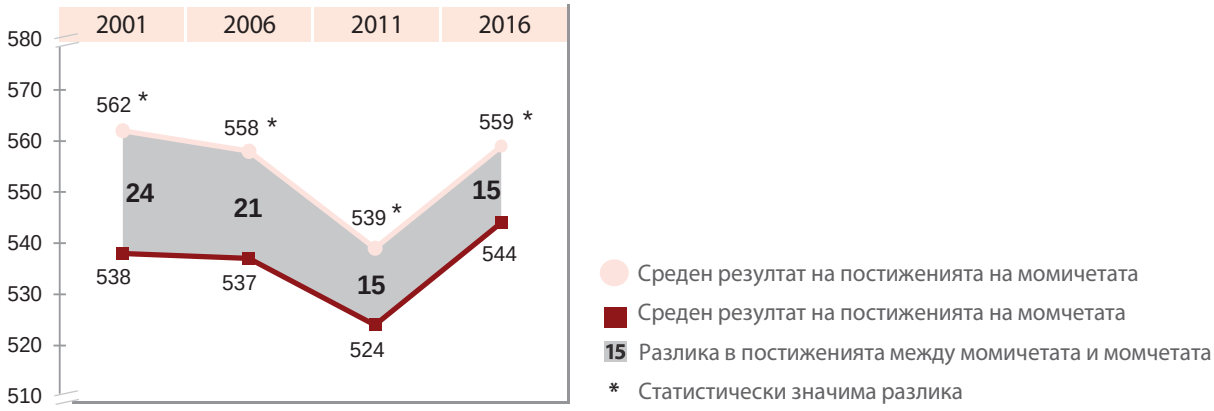

По отношение на субскàлите за различното предназначение на текстовете и различните познавателни процеси, представени в *таблица 3.9*, отново в почти всички страни се наблюдават статистически значими разлики. Най-големи са те при текстовете за литературен опит и при процесите за интерпретиране, обобщаване и оценяване на прочетеното.

Тези резултати съвпадат и с данните за страната ни. У нас средните постижения на момичетата на текстовете за литературен опит (561 точки) са с 19 точки по-високи от тези на момчетата (542 точки). Разликата при процесите за интерпретиране, обобщаване и оценяване е колкото на общата скàла за четене – 15 точки, а най-малка е при процесите за извличане на информация и извеждане на преки заключения – 13 точки.

ГЛАВА 4: ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПОСТИЖЕНИЯТА ПО ЧЕТЕНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 4. КЛАС

PIRLS изследва образованието и обучението по четене на учениците до 4. клас, а не само в 4. клас. Факторите, които оказват сериозно влияние върху постиженията на учениците, далеч не се ограничават само в училището. Постиженията на учениците не отразяват моментното им състояние, а са резултат от всички занимания, в които децата са били включвани както в училището, така и преди това в детската градина и в семейството.

Изследването се стреми да обхване всички фактори, които са определящи за качественото и ефективно образование и обучение. Изработената контекстуална съдържателна рамка[9] на изследователските въпросници включва 5 области:

1. Национален и социален контекст;
2. Семеен контекст;
3. Училищен контекст;
4. Контекст в класната стая;
5. Характеристики на учениците и отношението им към ученето.

Върху тези области са изработени въпросите, които да се включват във въпросниците. От получените резултати се оформят скàлите, определящи и описващи факторите, които влияят върху постиженията на учениците по четене.

Някои фактори оказват по-голямо влияние върху постиженията на учениците, докато други имат по-малък ефект. Тъй като факторите, които се измерват в изследването, са много, в тази глава са разгледани само тези, които оказват най-голямо влияние върху постиженията на българските четвъртокласници. Тяхната задача е да допълнят представените резултати в предишната глава на доклада и да посочат слабите места или тези, които се нуждаят от подобрение. Разглеждането им ще подпомогне образователните власти при разработването на политики и въвеждането на практики, насочени към подобряване на образователната среда.

4.1 Семейство и семейна среда

Безспорен факт е, че семейството и семейната среда са определящи за изграждането на моралните ценности, възпитанието и отношението на детето към света. Още преди децата да тръгнат на училище, те трябва да имат изградено положително отношение към ученето като необходимост за успешен живот. Децата възприемат отношенията и нагласите и усвояват поведението и навиците на околните. Ако подрастващите нямат възможност нагледно да се убедят в силата на знанието като ключ за бъдещото им щастливо съществуване, те в общия случай няма да имат желание да се обучават, и ще възприемат ходенето на училище като неприятно задължение, а не като възможност за придобиване на нови знания и полезни умения.

[9] За допълнителна информация виж *параграф 2.5* Контекстуална съдържателна рамка.

4.1.1 Наличие на образователни възможности

Образователните възможности в семейството са основополагащи за отношението на подрастващите към познанието. Колкото повече децата имат достъп до знание, толкова повече разбират смисъла от него.

Фигура 4.1 посочва компонентите, които изграждат скàлата на образователните възможности в семейството, изследвана в PIRLS. Тя включва броя на книгите и детските книги у дома, наличието на интернет и самостоятелна стая за ученика, образованието и професионалната заетост на родителите. Тази скàла е формирана от отговорите на учениците и на родителите им.

Фигура 4.1 Скàла на образователните възможности в семейството

Брой книги у дома (ученици)
1) 0-10
2) 11-25
3) 26-100
4) 101-200
5) повече от 200

Брой детски книги у дома (родители)
1) 0-10
2) 11-25
3) 26-50
4) 51-100
5) повече от 100

Допълнителни придобивки за учене (ученици)
1) Няма
2) Връзка с интернет или собствена стая
3) И двете

Образование на всеки от родителите (родители)
1) Завършено начално образование или не е ходил(а) на училище
2) Завършено основно образование
3) Завършено средно образование
4) Завършено професионално обучение след средно образование
5) Завършено висше образование

Ниво на професионална заетост на всеки от родителите (родители)
1) Никога не е работил(а) срещу заплащане, общи работници, занаятчии, оператори на машини
2) Работници в сферата на услугите и търговията, чиновници
3) Собственици на малък бизнес
4) Специалисти и професионалисти

Учениците имат **Много възможности**, ако имат резултат на скàлата поне 11,8, т.е. ако средно имат у дома повече от 100 книги, повече от 25 детски книги, връзка с интернет и самостоятелна стая, а поне един от родителите им има висше образование и поне един работи като специалист или професионалист. Учениците имат **Малко възможности**, ако имат резултат на скàлата не повече от 7,5, т.е. ако средно имат 25 или по-малко книги у дома, 10 или по-малко детски книги, нямат връзка с интернет и самостоятелна стая, а двамата им родители нямат по-високо от средно образование и не работят като специалисти или професионалисти, не са собственици на малък бизнес, не са чиновници и не работят в сферата на услугите и търговията. Учениците имат **Достатъчно възможности**, ако имат резултат на скàлата между 7,5 и 11,8.

Фигура 4.2 представя резултатите за България спрямо скàлата на образователните възможности в семейството, съпоставени със средните за страните, участвали в PIRLS

2016. Освен процента на учениците, попадащи във всяка категория, е посочен и техният среден резултат по четене.

Фигура 4.2 Образователни възможности в семейството

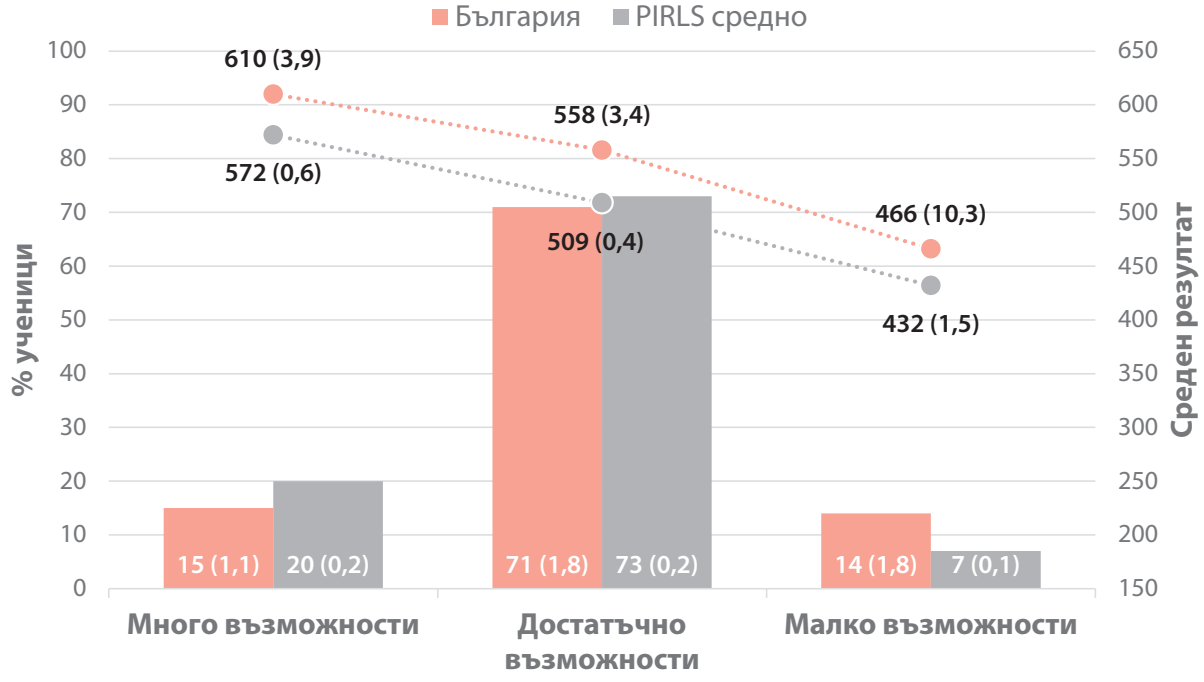

Разликата в постиженията на учениците, които имат много образователни възможности в семейството (15% от учениците), и тези, които имат малко образователни възможности в семейството (14% от учениците), е 144 точки. Това е факторът, който има най-голям ефект върху резултатите на българските четвъртокласници по четене, като ясно разграничава силните от слабите постижения на учениците.

Важно е да се отбележи, че България е единствената участвала страна от Европа, в която процентът на ученици, които имат малко образователни възможности в семейството, е толкова голям. У нас 14% от учениците имат малко образователни възможности в семейството, докато в другите европейски страни този процент е не повече от 8% от всички ученици.

4.1.2 Ранни занимания за ограмотяване

Активното участие на родителите и близките в живота на всяко дете е изключително важно. Ако децата са оставени да се занимават самостоятелно с каквото намерят за добре, вместо да бъдат насочвани и подпомагани в ежедневието си под формата на игра, те много по-трудно (а понякога и в много по-късен етап) ще развият социални и практически умения. Не е тайна, че все повече родители (поради невъзможност или от небрежност) разчитат някой друг да се погрижи за възпитанието и ранното ограмотяване на децата им.

Скàлата на ранно ограмотяване в семейството е формирана от отговорите на родителите за 9 дейности, представени на *фигура 4.3*.

Учениците **Често** са били включвани в дейности за ранно ограмотяване, ако имат резултат на скàлата поне 10,7, т.е. ако средно родителите им посочват, че „често“ са

извършвали 5 от тези дейности и „понякога“ останалите. Учениците **Никога или почти никога** са били включвани в дейности за ранно ограмотяване, ако имат резултат на скàлата не повече от 6,2, т.е. ако средно родителите им посочват, че „никога или почти никога“ не са извършвали 5 от тези дейности и „понякога“ са извършвали останалите. Учениците **Понякога** са били включвани в дейности за ранно ограмотяване, ако имат резултат на скàлата между 6,2 и 10,7.

Фигура 4.3 Скàла на ранното ограмотяване в семейството

Преди детето Ви да тръгне на училище, колко често Вие или някой друг у дома извършваше заедно с него следните дейности?

	Често	Понякога	Никога или почти никога
1) Четеше книги	○	○	○
2) Разказваше приказки	○	○	○
3) Пееше песни	○	○	○
4) Играеше с играчки с букви от азбуката (напр. кубчета с букви от азбуката)	○	○	○
5) Говореше за неща, които сте направили	○	○	○
6) Говореше за неща, които сте прочели	○	○	○
7) Играеше на игри с думи	○	○	○
8) Пишеше букви или думи	○	○	○
9) Четеше на глас надписи и етикети	○	○	○

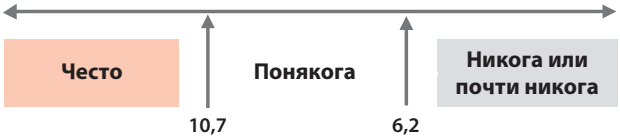

Фигура 4.4 Провеждане на ранни занимания за ограмотяване в семейството

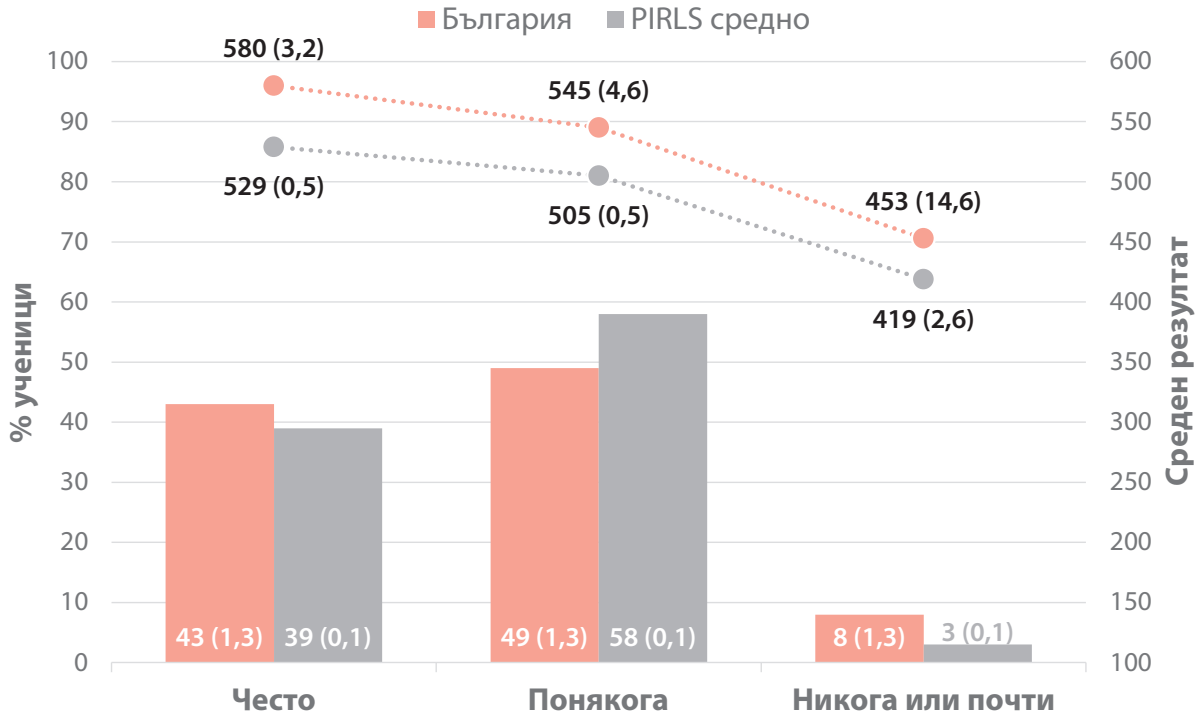

Фигура 4.4 представя резултатите за България спрямо скàлата на ранно ограмотяване в семейството, съпоставени със средните за страните, участвали в PIRLS.

Впечатление прави, че докато средно за страните почти няма ученици, които да не са били включвани в дейности за ранно ограмотяване (3%), то в България това е вярно за 8% от четвъртокласниците. Техните резултати в сравнение с тези на учениците, които често са били включвани в такива дейности (43%, при средно за страните 39%), са със 127 точки по-ниски.

Ясно се вижда, че ранното ограмотяване в семейството е сериозна предпоставка за по-високите постижения на учениците по четене.

4.1.3 Използване на езика на тестиране в семейството

Във всяка образователна система обучението се осъществява на поне един официален език, който обикновено се говори от по-голямата част от населението. В PIRLS всяка страна определя кой да е езикът на тестиране. Изследването се интересува колко често учениците говорят на езика на тестирането вкъщи.

В българските училища обучението е само на български език. Това предполага всяко дете, постъпило в 1. клас, да може да използва говоримия български език на ниво, което да му позволява да разбира и общува с околните. Ако в средата на децата, за които българският език не е майчин, не се говори на български език в периода преди постъпването им в училище, то те ще срещнат огромни затруднения при обучението си в начален етап (а и по-късно).

На *фигура 4.5* са представени резултатите за честотата на използване на езика на тестиране в семейството според учениците.

Фигура 4.5 Използване на езика на тестиране вкъщи

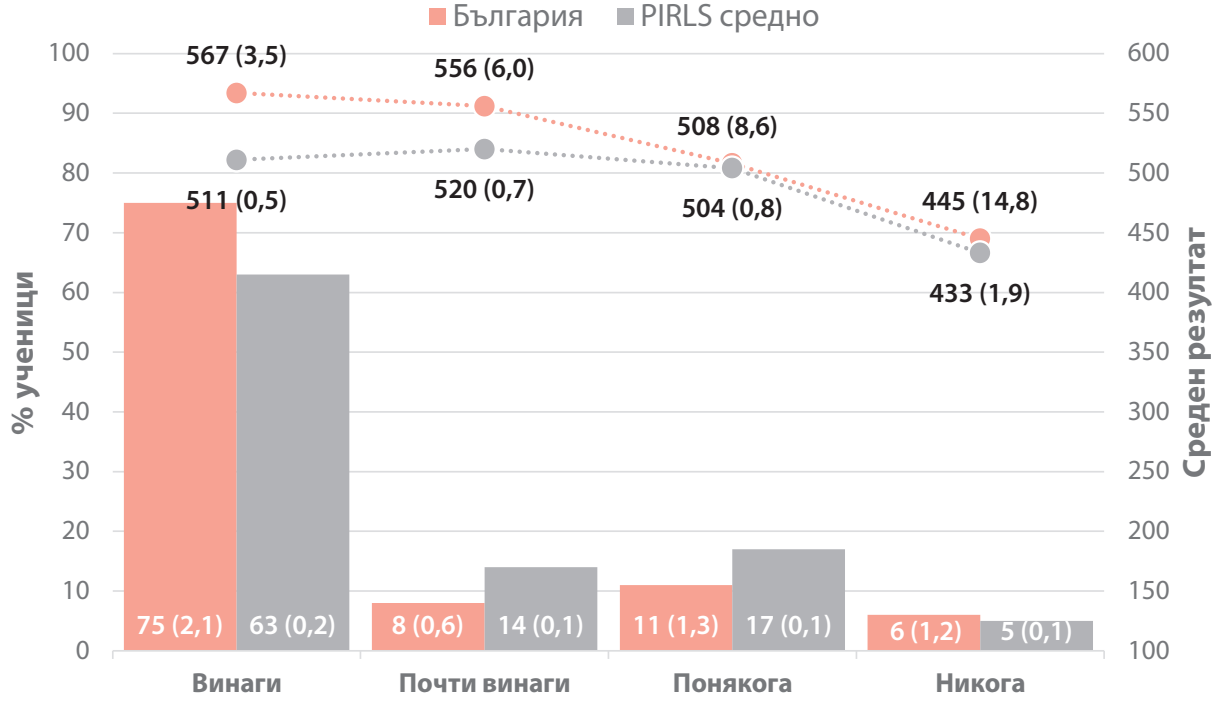

В България 75% от четвъртокласниците винаги говорят на български език вкъщи и имат постижения от 567 точки. 11% от учениците почти никога не говорят български език вкъщи. Техните постижения по четене спадат с 59 точки, а за тези, които никога не говорят български език вкъщи (6% от учениците), спадът е със 122 точки.

Очаквано този фактор оказва сериозно влияние върху постиженията на учениците по четене. Колкото по-рядко учениците използват езика на тестирането в семейството, толкова са по-ниски постиженията им по четене.

4.2 Посещаване на детска градина или предучилищна група

Посещаването на детска градина има ключова роля за личностното изграждане на подрастващите, като развива техните социални и практически умения. Посещаването на предучилищна група осигурява не само социализацията на децата, но и дава възможност за допълнителна подкрепа на тези от тях, които имат липси в семейството, породени от социални, икономически или културно-образователни предпоставки. Предучилищното образование и възпитание, най-често провеждано в детските градини, се стреми да подготви децата за училище, като намали или напълно отстрани дефицитите в семейството, особено при социално уязвимите групи.

Резултатите показват, че използването на българския език в семейството оказва сериозно влияние върху постиженията на българските четвъртокласници. Ако преди постъпването си в училище децата не разбират говоримия български език, в начален етап пред тях стоят два пътя – да наваксат, като балансират между усвояването на българския език и преподадения материал, или да изостанат, като не научат нито български език, нито преподадения материал. Решението по кой път да поемат тези деца, не би трябвало да се оставя в техните ръце. Именно задължителната предучилищна подготовка си поставя за задача да реши този проблем.

Фигура 4.6 Посещаване на детска градина или предучилищна група

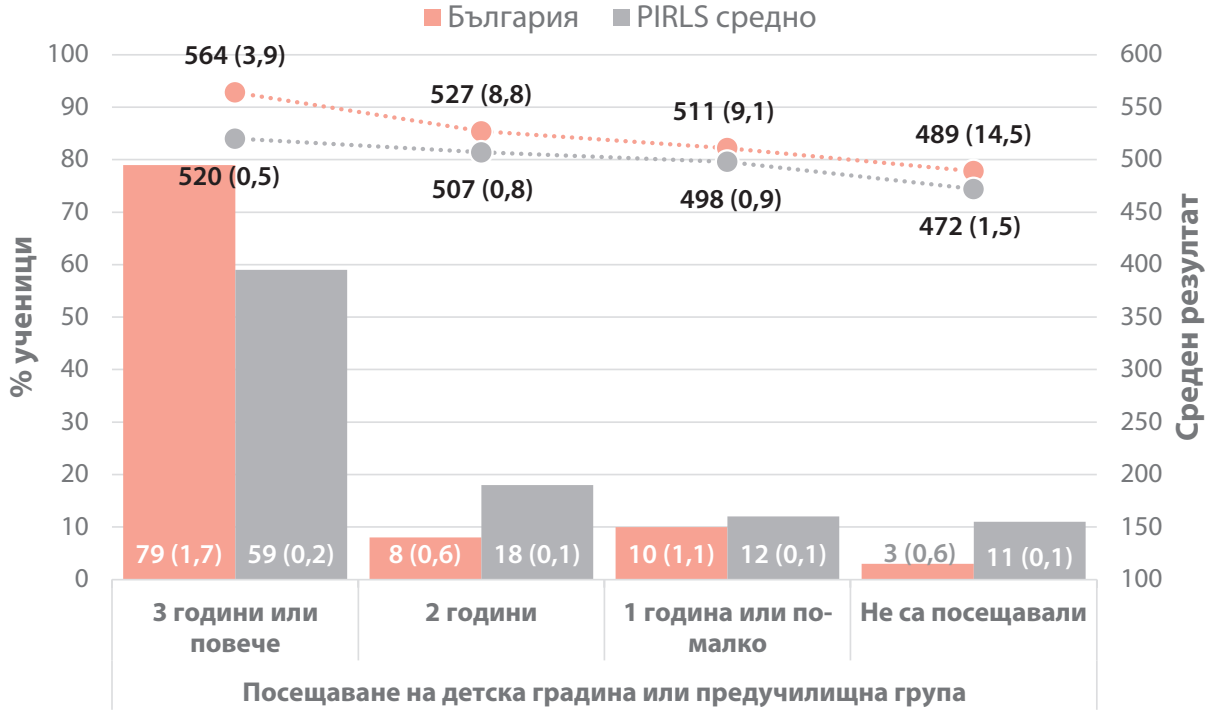

На *фигура 4.6* са представени резултатите, събрани от родителите, за времето, прекарано от учениците в детска градина или предучилищна група.

Почти 80% от българските четвъртокласници са посещавали детска градина 3 или повече години при малко над половината средно за страните. Едва 3% от учениците никога не са посещавали детска градина или предучилищна група, което е доста под средното за страните от 11%.[10]

Данните показват, че предучилищното образование и възпитание е определящо за постиженията. Колкото по-дълго време децата са посещавали детска градина или предучилищна група, толкова по-високи са постиженията им. В България постиженията на деца, посещавали детска градина 3 или повече години, са със 75 точки по-високи от тези, които не са посещавали.

4.3 Училищна готовност

Училищната готовност е сериозна предпоставка за плавния старт на децата в училищното образование. Колкото по-подготвени са учениците за това, което ги очаква, толкова по-добре ще се адаптират при прехода от „безгрижното детство" към „отговорната работа" на ученик. Отдавна вече не се очаква учениците да се сблъскат за първи път с буквите и цифрите в училище.

Скàлата на училищната готовност според родителите е формирана от отговорите им за възможността техните деца да извършват дейностите, представени на *фигура 4.7*, преди постъпването си в 1. клас.

Учениците са имали **Много добра** училищна готовност, ако имат резултат на скàлата поне 11,6, т.е. ако средно родителите им посочват, че са можели да извършват всичките 6 дейности, като 3 от тях „много добре", а 3 – „добре". Учениците са имали **Недобра** училищна готовност, ако имат резултат на скàлата не повече от 9,5, т.е. ако средно родителите им посочват, че почти не са можели да извършват всичките 6 дейности, като 3 от тях „не много добре", а останалите 3 – „сравнително добре". Учениците са имали **Достатъчно добра** училищна готовност преди постъпването си в 1. клас, ако имат резултат на скàлата между 9,5 и 11,6.

Фигура 4.7 Скàла на училищната готовност (родители)

Колко добре можеше детето Ви да извършва следните дейности, когато постъпи в първи клас?

	Много добре	Сравнително добре	Не много добре	Изобщо не можеше
1) Да разпознава повечето букви от азбуката	○	○	○	○
2) Да чете някои думи	○	○	○	○
3) Да чете изречения	○	○	○	○
4) Да чете свързан текст	○	○	○	○
5) Да пише букви от азбуката	○	○	○	○
6) Да пише някои думи	○	○	○	○

[10] Към момента, в който изследваните четвъртокласници са били на възраст за включване в предучилищна група, в България има една година задължителна предучилищна подготовка.

Фигура 4.8 представя резултатите за България, съпоставени със средните стойности за страните спрямо скàлата на училищната готовност според родителите.

Фигура 4.8 Училищна готовност (според родителите)

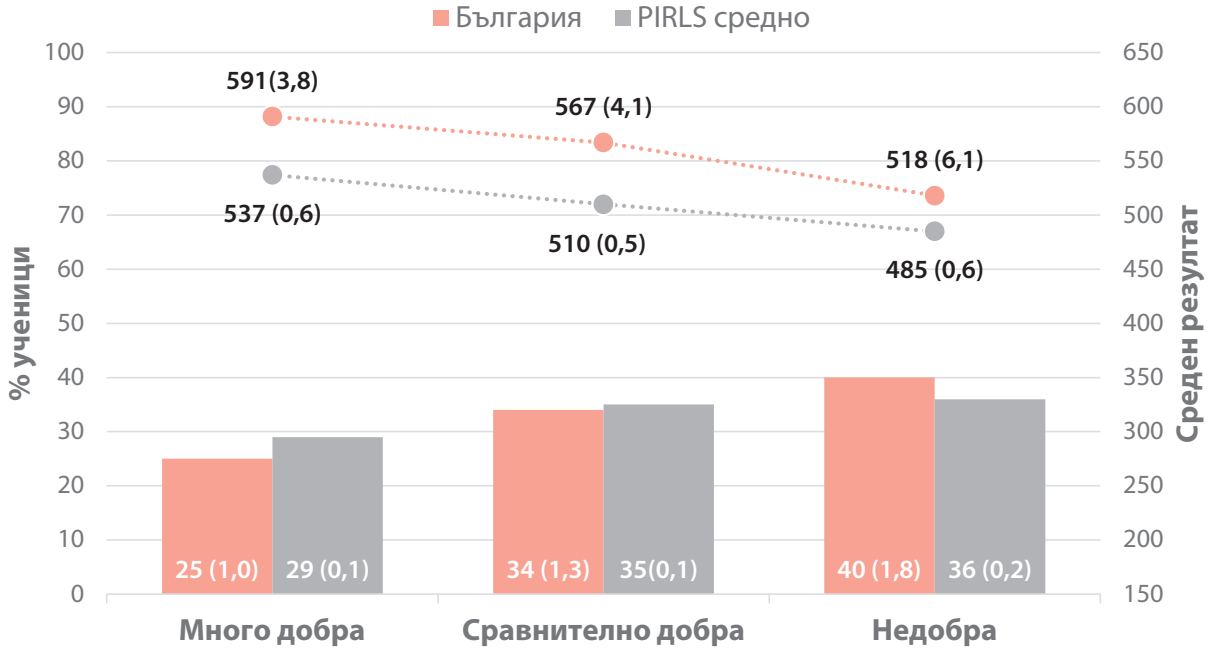

Данните показват, че България малко изостава в сравнение с другите страни при подготовката на децата за училище. 40% от българчетата (при средно за страните 36%) не са имали добра училищна готовност при постъпването си в 1. клас, а 25% (при средно за страните 29%) са имали много добра.

Резултатите разкриват, че училищната готовност е сериозен фактор, влияещ върху постиженията по четене. Постиженията на учениците спадат с 24 точки от много добра към сравнително добра училищна готовност и с още 49 точки – от сравнително добра към недобра училищна готовност.

Приемайки училищната готовност като съществен фактор за качествено образование и подготовка, образователните системи все по-често се обръщат към предучилищното образование, което да подготви бъдещите ученици за училище. По такъв начин образователните системи по света се стремят да гарантират равния старт на децата в началото на училищното образование. Колкото повече ученици са подготвени, толкова по-лесно и успешно е обучението в началния етап – етапа, в който трябва да се положи широка и стабилна основа на грамотността и да се развият ключови компетентности, които да се надграждат и развиват в следващите етапи на училищното образование.

Скàлата на училищната готовност според директорите на училища е формирана от отговорите им за процента от поверените им ученици, които са можели да извършват дейностите, представени на *фигура 4.9*, преди постъпването си в 1. клас.

Учениците учат в училища, в които **Над 75% имат готовност** при постъпването си в 1. клас, ако имат резултат на скàлата поне 12,6, т.е. ако средно директорите им посочват, че „повече от 75%“ от учениците са можели да извършват 3 от дейностите, а „51–75%“

– другите 3 дейности, преди 1. клас. Учениците учат в училища, в които **Под 25% имат готовност** при постъпването си в 1. клас, ако имат резултат на скàлата не повече от 9,2, т.е. ако средно директорите им посочват, че „по-малко от 25%“ от учениците са можели да извършват 3 от дейностите, а „25–50%“ – другите 3 дейности, преди 1. клас. Учениците учат в училища, в които **25–75% имат готовност** при постъпването си в 1. клас, ако имат резултат на скàлата между 9,2 и 12,6.

Фигура 4.9 Скàла на училищната готовност (директори)

Приблизително какъв процент от учениците във Вашето училище могат да извършват следните дейности при постъпването си в първи клас?

	Повече от 75%	51–75%	25–50%	По-малко от 25%
1) Да разпознават повечето букви от азбуката	○	○	○	○
2) Да четат някои думи	○	○	○	○
3) Да четат изречения	○	○	○	○
4) Да четат свързан текст	○	○	○	○
5) Да пишат букви от азбуката	○	○	○	○
6) Да пишат някои думи	○	○	○	○

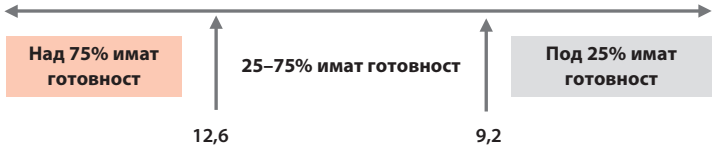

Фигура 4.10 представя резултатите за България, съпоставени със средните за страните спрямо скàлата на училищната готовност според директорите.

Фигура 4.10 Училищна готовност (според директорите)

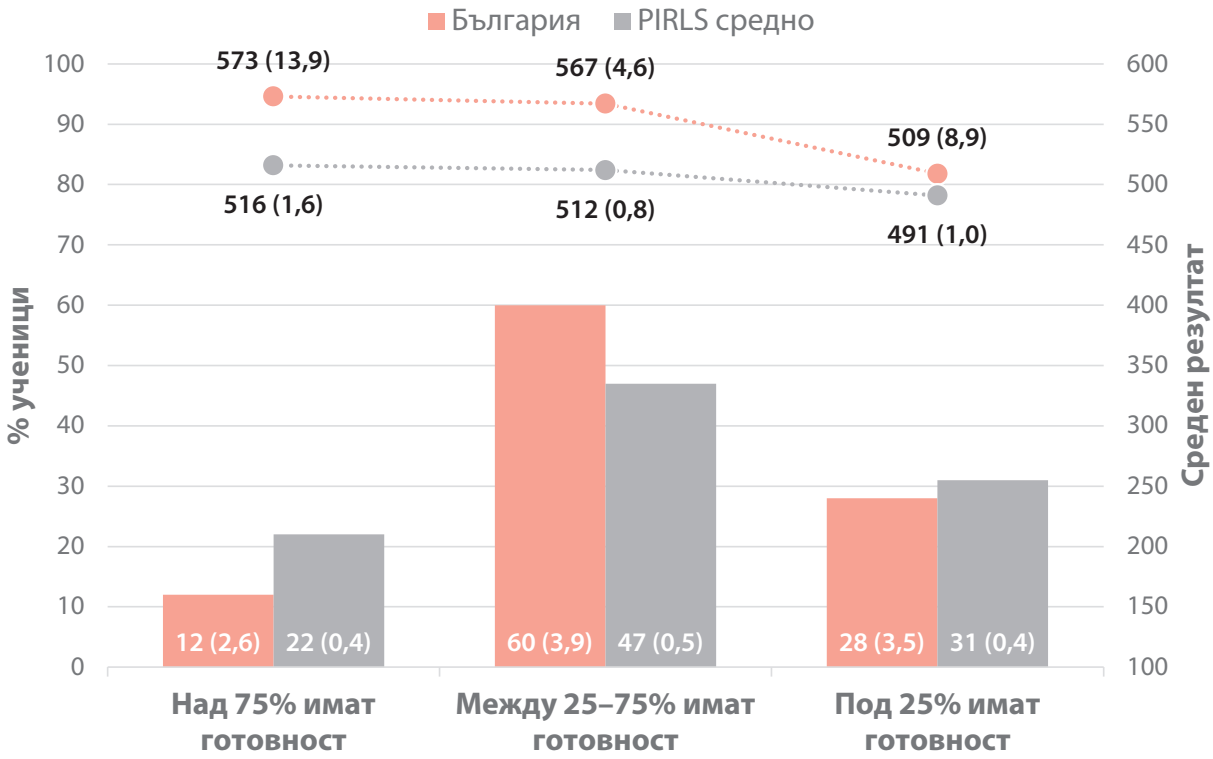

Едва 12% от българските четвъртокласници учат в училища, в които над 75% от учениците постъпват подготвени. За сравнение, това е вярно за над 20% от учениците средно за страните, участвали в PIRLS. 60% от учениците ни учат в училища, в които между 25–75% от учениците имат училищна готовност, а 28% учат в училища, в които под 25% от учениците постъпват подготвени.

Данните отново доказват, че училищната готовност оказва сериозно влияние върху постиженията по четене, като отново се забелязва спад в постиженията с намаляване на процента на учениците, които постъпват подготвени за училище. За България намаляването на постиженията е с 64 точки.

4.4 Учебно време и отсъствия на учениците

Във всяка страна времето, през което учениците ходят на училище, е организирано. Във всяка образователна система учебното време за всеки клас и по всеки предмет е определено от предварително изготвена учебна програма. Всяка учебна година включва определен брой учебни дни и всеки предмет има предвиден по програма хорариум за всеки клас.

4.4.1 Учебно време

PIRLS се допитва до директорите и учителите, за да разбере реализираното учебно време за изследваната учебна година и броя на учебните часове, отделени за обучение по четене (за България по български език и литература). Тъй като в изследването не участват достатъчен брой учители и директори, получените резултати отразяват само преценката на участвалите и не са представителни на национално ниво, като може съществено да се различават от административно определените. Въпреки това те дават възможност за сравнение на общия брой учебни часове в 4. клас и броя на учебните часове по четене между участвалите страни.

Фигура 4.11 сравнява получените резултати от отговорите на директорите и учителите за общия брой астрономически часове за една учебна година и броя астрономически часове по четене (за България по български език и литература). Фигурите разделят страните на четири групи в зависимост от получените средни стойности:

1. *горен десен квадрант:* със сравнително по-дълга учебна година и по-голям брой часове по четене;
2. *горен ляв квадрант:* със сравнително по-дълга учебна година и по-малък брой часове по четене;
3. *долен десен квадрант:* със сравнително по-къса учебна година и по-голям брой часове по четене;
4. *долен ляв квадрант:* със сравнително по-къса учебна година и по-малък брой часове по четене.

Резултатите показват, че само малка част от страните (12 страни) са със сравнително дълга учебна година и по-малък брой часове по четене в 4. клас, както и много малка част от страните (5 страни) са със сравнително къса учебна година и по-голям брой часове по четене в 4. клас.

България е в най-многобройната група от страни, които имат сравнително къса учебна година и по-малък брой часове по четене в 4. клас. Всъщност страната ни, заедно с Литва, Латвия, Иран и Русия, има най-късата учебна година, което беше отчетено и при анализите на резултатите от TIMSS.

Въпреки това по отношение на частта от учебното време, отделена за обучение по четене (това е броят часове по четене към общия брой часове), България е сред първите 10 страни с 33% от учебното време, отделено за обучението по четене, като средно за страните този процент е 27%. Това означава, че у нас се поставя акцент върху обучението в тази образователна област.

Фигура 4.11 Брой на астрономическите часове по четене за една учебна година

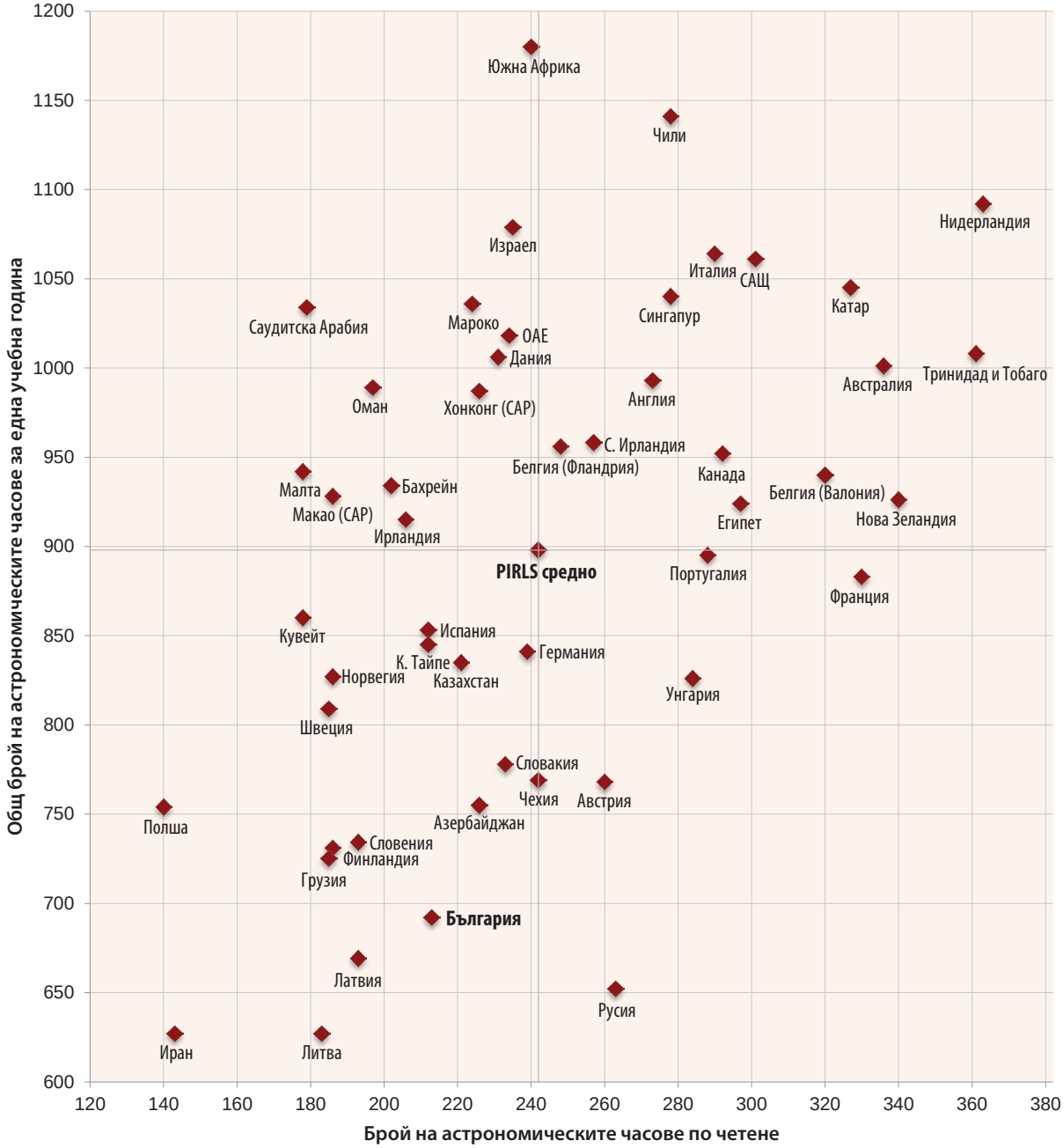

4.4.2 Отсъствия на учениците

Всички образователни системи очакват редовно посещаване на учебните занятия, за да гарантират усвояването на заложения по програма учебен материал и постигането на поставените цели. Отсъствията на учениците водят до пропуски, които понякога не могат да бъдат наваксани.

На *фигура 4.12* са представени резултатите от отговорите на учениците колко често отсъстват от училище.

Фигура 4.12 Отсъствия на учениците

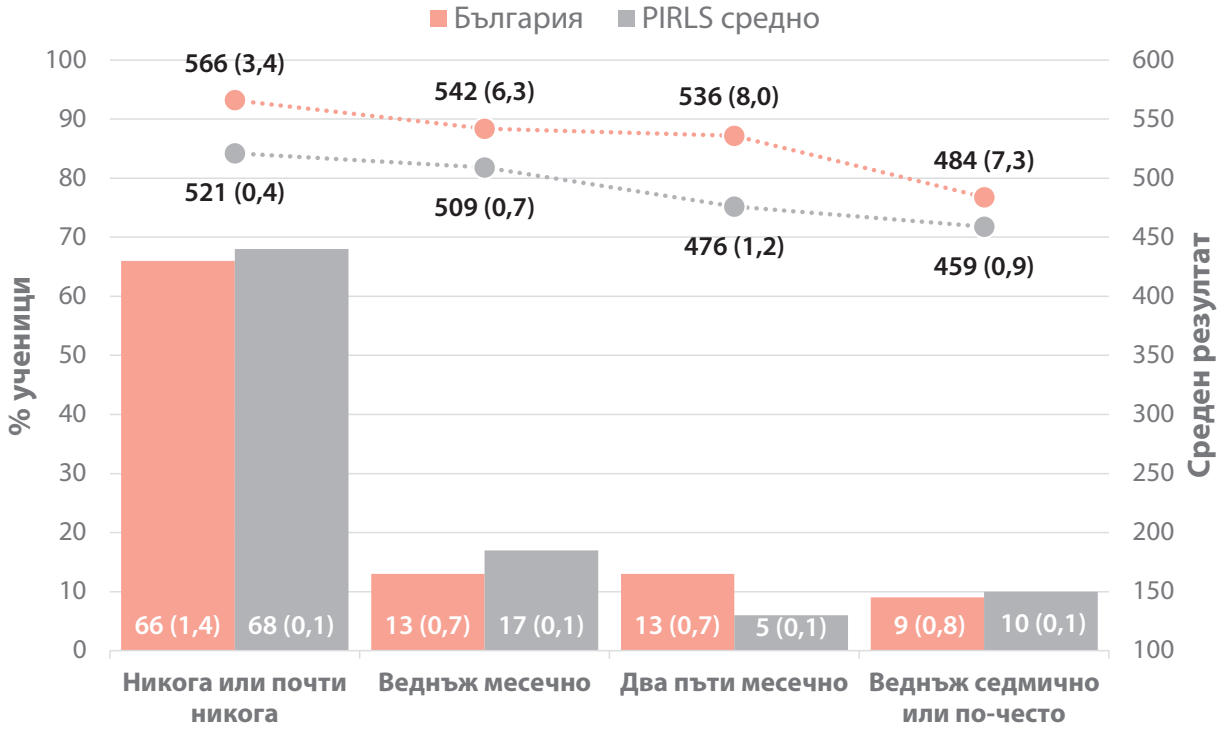

Впечатление прави, че както в България, така и средно за страните всеки десети ученик пропуска занятия веднъж седмично или по-често. Постиженията на тези ученици са значително по-ниски (разлика от 82 точки) от тези на учениците, които никога или почти никога не отсъстват от училище.

Ясно се вижда, че редовното ходене на училище е обвързано с по-високи постижения по четене. Колкото учениците по-често отсъстват от училище, толкова по-ниски са постиженията им.

4.5 Учебна среда

Учебната среда определя условията, в които учениците придобиват знания и умения. Тя има силна връзка с качеството на образованието и оказва влияние върху обучението и постиженията на учениците. Добрата учебна среда често се свързва само с добрата материална база и съответното ресурсно осигуряване в училището, но тя включва много различни характеристики.

Изследването PIRLS разглежда няколко фактора, характеризиращи учебната среда, като два от тях разграничават най-добре постиженията на учениците в България – социално-икономическият статус и майчиният език на учениците.

4.5.1 Социално-икономически статус

В PIRLS скàлата на социално-икономически статус (СИС) се формира от отговорите на директорите за приблизителния процент на поверените им ученици, които идват от социално слаби семейства, и на тези, които идват от заможни семейства. **По-висок социално-икономически статус (СИС)** имат училища, в които повече от 25% от учениците са от заможни семейства и не повече от 25% от учениците са от социално слаби семейства. **По-нисък социално-икономически статус (СИС)** имат училища, в които повече от 25% от учениците са от социално слаби семейства и не повече от 25% от учениците са от заможни. Всички останали са с **Нито по-висок СИС, нито по-нисък СИС**.

Фигура 4.13 представя резултатите за България спрямо скàлата на социално-икономическия статус, съпоставени със средните за страните.

Фигура 4.13 Социално-икономически статус (СИС)

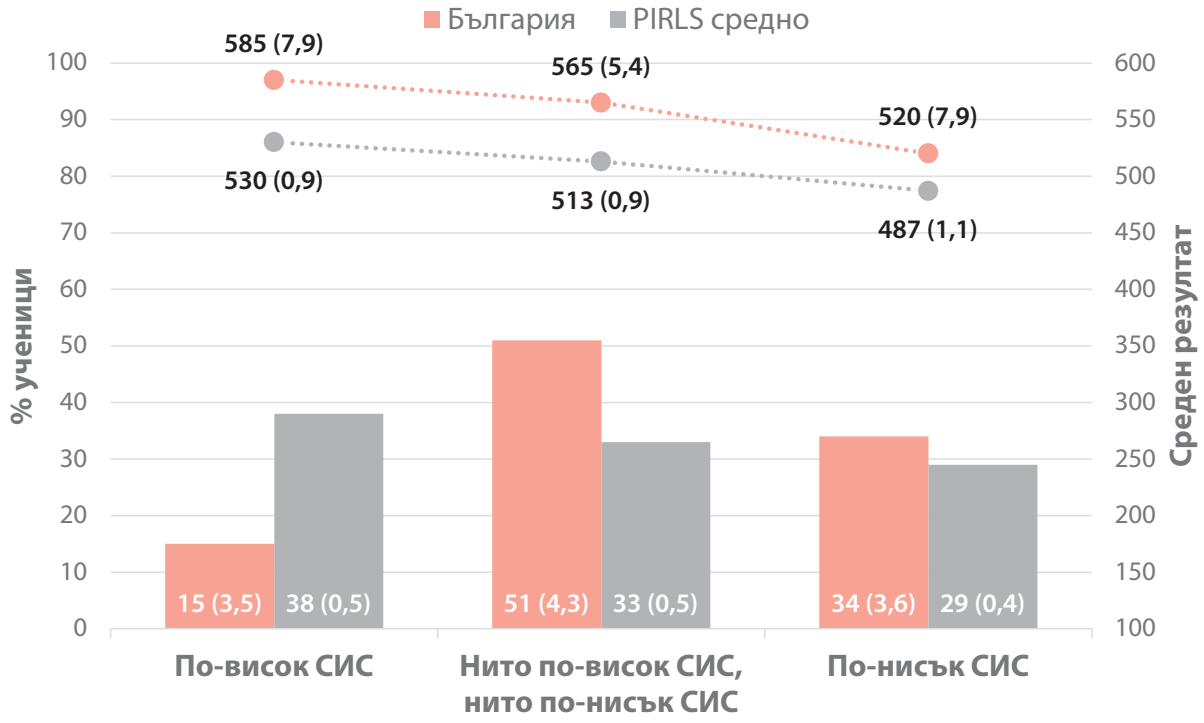

Средно за страните 38% от учениците учат в училища с по-висок СИС, а 29% – в училища с по-нисък СИС. В България само 15% от учениците учат в училища с по-висок СИС, а 34% – в училища с по-нисък СИС. Разликата в постиженията по четене между учениците, които са в училища с по-висок СИС, и тези, които са в училища с по-нисък СИС, е 65 точки.

Става ясно, че този фактор оказва голямо влияние върху постиженията на учениците. Колкото по-нисък е социално-икономическият статус на учениците в училището, толкова са по-ниски постиженията им.

4.5.2 Езикът на теста като майчин език

От съществено значение за разбиране на учебния материал е той да бъде представен на разбираем език, особено в начален етап. Обучението по четене в българските училища се осъществява на български език. Очаква се учениците, за които българският език не е майчин, да срещат много по-големи затруднения при разбирането и осмислянето на преподаденото, отколкото връстниците им, които са негови носители.

Изследването се допитва до директорите, за да разпредели училищата в зависимост от процента на учениците, за които езикът на теста е майчин.

На *фигура 4.14* са дадени резултатите за разпределението на учениците в училищата в зависимост от процента на учениците, за които езикът на теста е майчин.

Фигура 4.14 Езикът на теста като майчин език

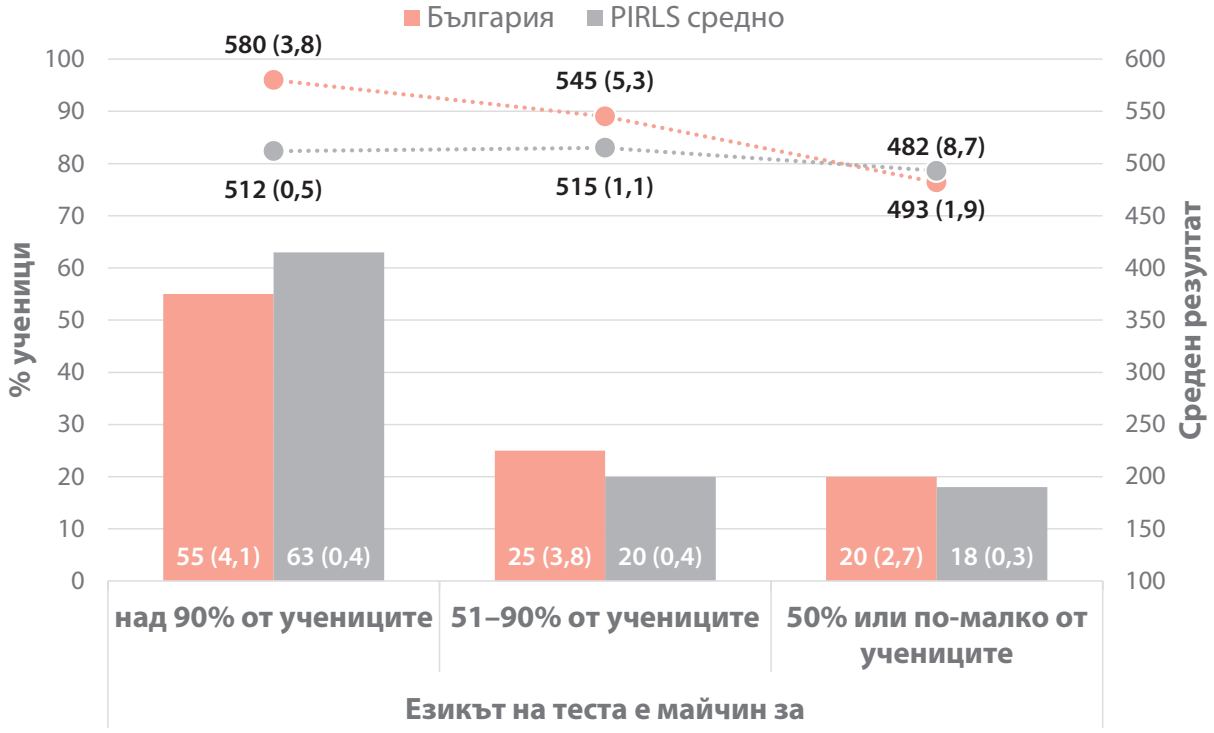

Почти две трети от учениците от участвалите страни учат в училища, в които за над 90% от учениците езикът на теста е майчин, а 18% – в училища, в които за над 50% от учениците езикът на теста не е майчин. Според данните само малко над половината от българските четвъртокласници учат в училища, в които за над 90% от учениците българският език е майчин, а други 25% учат в училища, в които българският език е майчин за 50–90% от учениците. Останалата една пета от учениците учат в училища, в които за над 50% от учениците българският език не е майчин. Учениците от последната група имат значително по-ниски постижения от тези от първата група (разлика средно с 98 точки).

Тези резултати, заедно с представените в *параграф 4.1.3*, доказват, че нивото на владеене на езика на тестиране оказва сериозно влияние върху постиженията на учениците по четене.

4.6 Училищен климат

Училищният климат е основен елемент за ефективната работа на образователните институции. Той е резултат от множество фактори и действия, които влияят върху всички, включени в образователния процес – както върху учениците, така и върху специалистите, работещи в училището. Положителният училищен климат се свързва с по-добрата дисциплина и сигурност, с по-голямата мотивация за учене и с по-силната увереност във възможностите на учениците при усвояването на преподадените им знания и умения, а оттам и с по-добрите им постижения.

4.6.1 Дисциплина и сигурност

В PIRLS са формулирани 10 прояви, представени на *фигура 4.15*, които определят скàлата на училищната дисциплина и сигурност. Директорите, участващи в изследването, са помолени да преценят доколко сериозен проблем е всяка от тях в поверените им училища.

Фигура 4.15 Скàла на училищната дисциплина и сигурност

Колко сериозен проблем е всяка от следните прояви сред четвъртокласниците във Вашето училище?

	Не е проблем	Малък проблем е	Проблем е	Сериозен проблем е
1) Закъсняват за училище	○	○	○	○
2) Бягат от час (т.е. имат много неизвинени отсъствия)	○	○	○	○
3) Пречат на работата в час	○	○	○	○
4) Преписват или подсказват	○	○	○	○
5) Ругаят	○	○	○	○
6) Рушат	○	○	○	○
7) Крадат	○	○	○	○
8) Заплашват или обиждат други ученици (или ги тормозят по друг начин)	○	○	○	○
9) Нараняват физически други ученици	○	○	○	○
10) Заплашват или обиждат учители или друг училищен персонал (или ги тормозят по друг начин)	○	○	○	○

Учениците учат в училища с **Никакви проблеми** с дисциплината и сигурността, ако имат резултат на скàлата поне 9,9, т.е. ако средно директорите им посочват „не е проблем“ за 5 от тези прояви и „малък проблем е“ за останалите. Учениците учат в училища със **Значителни проблеми** с дисциплината и сигурността, ако имат резултат на скàлата не повече от 7,7, т.е. ако средно директорите им посочват „проблем е“ за 5 от тези прояви и „малък проблем е“ за останалите. Учениците учат в училища с **Незначителни проблеми** с дисциплината и сигурността, ако имат резултат на скàлата между 7,7 и 9,9.

Фигура 4.16 представя резултатите за България спрямо скàлата за училищната дисциплина и сигурност, съпоставени със средните за страните.

Данните сочат, че 69% от учениците (със 7% повече от средното за PIRLS) учат в училища без никакви проблеми с дисциплината и сигурността и имат средни постижения от 562 точки. В училища със значителни проблеми с дисциплината и сигурността според директорите им учат 5% от българските четвъртокласници. Те имат средни постижения по четене от 521 точки (или разлика от 41 точки).

Фигура 4.16 Училищна дисциплина и сигурност

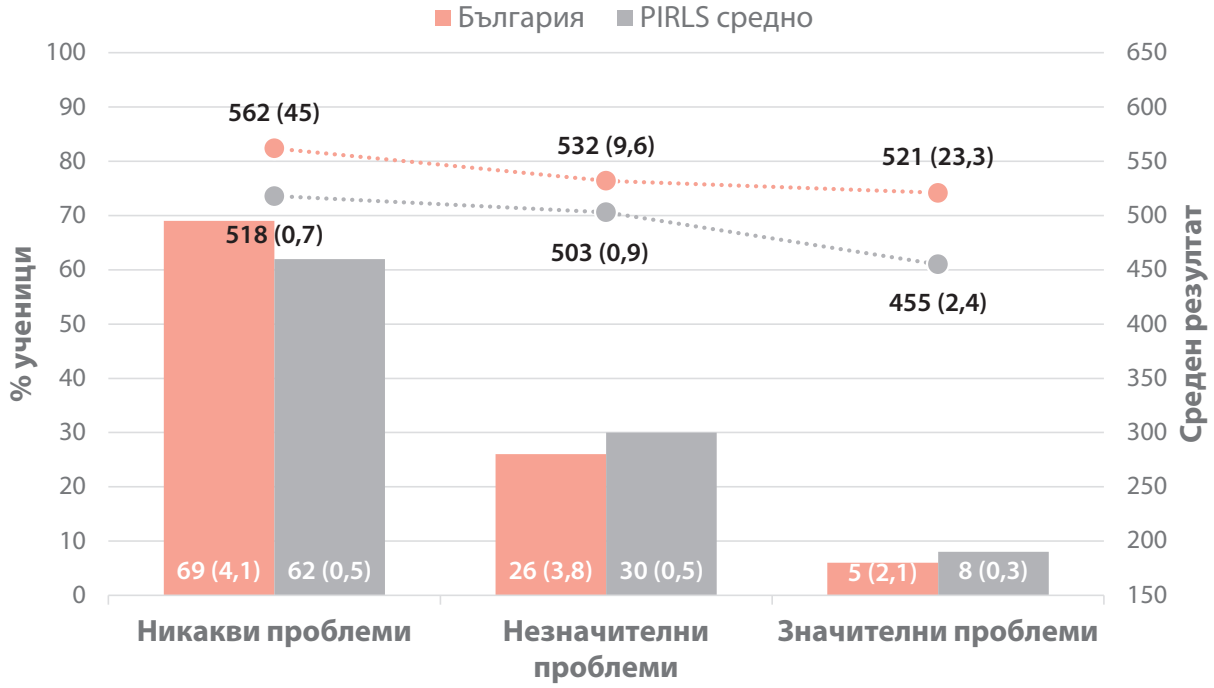

От фигурата се вижда, че постиженията намаляват с увеличаване на проблемите с дисциплината и сигурността. Успокояващо е, че в българските училища много малък процент от учениците учат в училища със сериозни проблеми по тези показатели.

4.6.2 Непристойно поведение на учениците

Скàлата на непристойното поведение на учениците е формирана от отговорите им колко често са се сблъсквали с 8 прояви на непристойно поведение, представени на *фигура 4.17*.

Фигура 4.17 Скàла на непристойното поведение на учениците

През тази учебна година колко често други ученици от училище са ти правили някои от следните неща (лично или чрез текстови съобщения, имейли или по интернет)?

	Никога	Няколко пъти годишно	Един или два пъти месечно	Поне един път седмично
1) Подигравали са ти се или са те наричали с обидни прякори	○	○	○	○
2) Не са те включвали в техните игри или занимания	○	○	○	○
3) Говорили са лъжи за теб	○	○	○	○
4) Откраднали са ти нещо	○	○	○	○
5) Удряли са те или са те наранявали	○	○	○	○
6) Карали са те да правиш неща, които не искаш	○	○	○	○
7) Разпространявали са неудобна информация за теб	○	○	○	○
8) Заплашвали са те	○	○	○	○

Учениците **Почти никога** са се сблъсквали с непристойно поведение от други ученици, ако имат резултат на скàлата поне 9,5, т.е. ако средно посочват „никога“ за 4 от тези прояви и „няколко пъти годишно“ за останалите. Учениците **Често** са се сблъсквали с непристойно поведение, ако имат резултат на скàлата не повече от 7,9, т.е. ако средно посочват „един или два пъти месечно“ за 4 от тези прояви и „няколко пъти годишно“ за останалите. Учениците **Рядко** са се сблъсквали с непристойно поведение от други ученици, ако имат резултат на скàлата между 7,9 и 9,5.

Фигура 4.18 представя резултатите за България спрямо скàлата на непристойното поведение на учениците, съпоставени със средните за страните.

Фигура 4.18 Прояви на непристойно поведение сред учениците

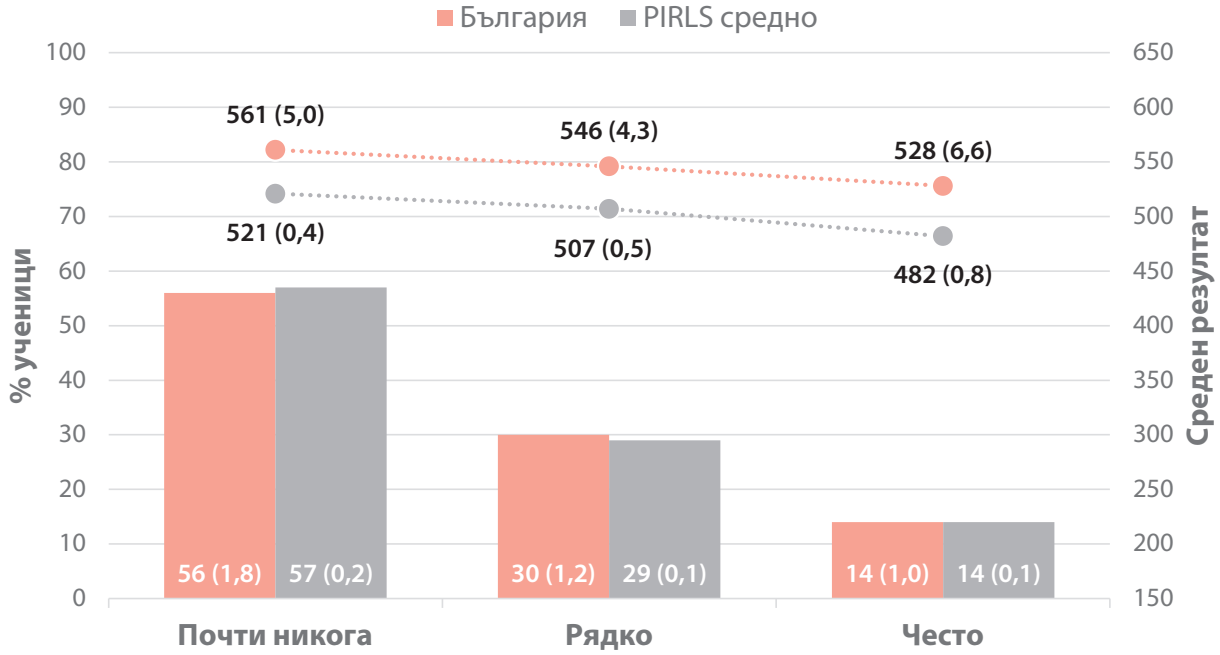

Данните показват, че почти няма разлика в процентното разпределение за България и това средно за страните спрямо честотата на сблъскване с прояви на непристойно поведение сред учениците. В страната ни, както и средно за страните, повече от половината от учениците почти никога не са се сблъсквали с прояви на непристойно поведение от други ученици, а 30% са се сблъсквали рядко. За съжаление, у нас, а и средно за PIRLS, 14% от четвъртокласниците често се сблъскват с прояви на непристойно поведение. В България техните средните резултати по четене са с 33 точки по-ниски от тези на учениците, които почти никога не са се сблъсквали с прояви на непростойно поведение от връстниците си.

Става ясно, че този фактор оказва влияние върху постиженията на учениците. Колкото по-често учениците се сблъскват с прояви на непристойно поведение, толкова по-ниски са постиженията им.

4.6.3 Увереност на учениците във възможностите им по четене

Скàлата на увереността на учениците във възможностите им по четене е формирана от отговорите им на 6 твърдения, представени на *фигура 4.19*.

Фигура 4.19 Скàла на увереността във възможностите по четене

Колко добре четеш? Доколко си съгласен/съгласна с всяко от следните твърдения?

	Съгласен/ съгласна съм напълно	Съгласен/ съгласна съм до известна степен	Не съм съгласен/ съгласна до известна степен	Изобщо не съм съгласен/ съгласна
1) Обикновено се справям добре с четенето	○	○	○	○
2) Лесно ми е да чета	○	○	○	○
3) Срещам затруднения при четенето на текстове, съдържащи трудни думи*	○	○	○	○
4) Четенето е по-трудно за мен, отколкото за повечето ми съученици*	○	○	○	○
5) Четенето ме затруднява повече от другите неща, които правя в училище*	○	○	○	○
6) Аз просто не се справям добре с четенето*	○	○	○	○

** Кодирани наобратно*

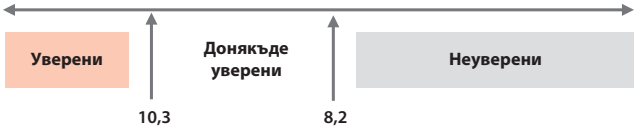

Учениците са **Уверени** във възможностите си по четене, ако имат резултат на скàлата поне 10,3, т.е. ако средно посочват, че са напълно съгласни с 3 от посочените твърдения и са донякъде съгласни с останалите. Учениците са **Неуверени** във възможностите си по четене, ако имат резултат на скàлата не повече от 8,2, т.е. ако средно посочват, че са напълно несъгласни с 3 от представените твърдения и са донякъде несъгласни с другите 3. Учениците са **Донякъде уверени** във възможностите си по четене, ако имат резултат на скàлата между 8,2 и 10,3.

Смята се, че увереността на учениците в дадена образователна област е пряко свързана с по-високите им постижения в тази област. Следователно колкото учениците са по-уверени във възможностите си по четене, толкова ще са по-високи постиженията им. Този извод е продиктуван от факта, че колкото по-добре четат учениците, толкова повече им харесва да четат и затова четат повече, като по такъв начин развиват своите читателски способности.

Данните, представени на *фигура 4.20*, потвърждават, че увереността на учениците в уменията им по четене е един от сериозните фактори, влияещи върху постижения им по четене, с разлика в средните постижения за страните между уверените и неуверените ученици от 90 точки. В България разликата в постиженията между тези две групи ученици е още по-значителна – 102 точки.

Повече от половината от българските четвъртокласници (58%) се чувстват уверени във възможностите си по четене, а още 28% – донякъде уверени. Само 14% от учениците ни не се чувстват уверени по четене при средно за страните 21%.

Ако се направи връзка с данните, представени в *параграф 4.1.3* и посочващи, че 17% от учениците никога или почти никога не използват българския език вкъщи, този резултат не е изненадващ. Въпреки това резултатите показват, че българските четвъртокласници са едни от най-уверените във възможностите си по четене. Това много вероятно е и една от причините резултатите ни от PIRLS да са толкова позитивни.

Фигура 4.20 Увереност на учениците във възможностите им по четене

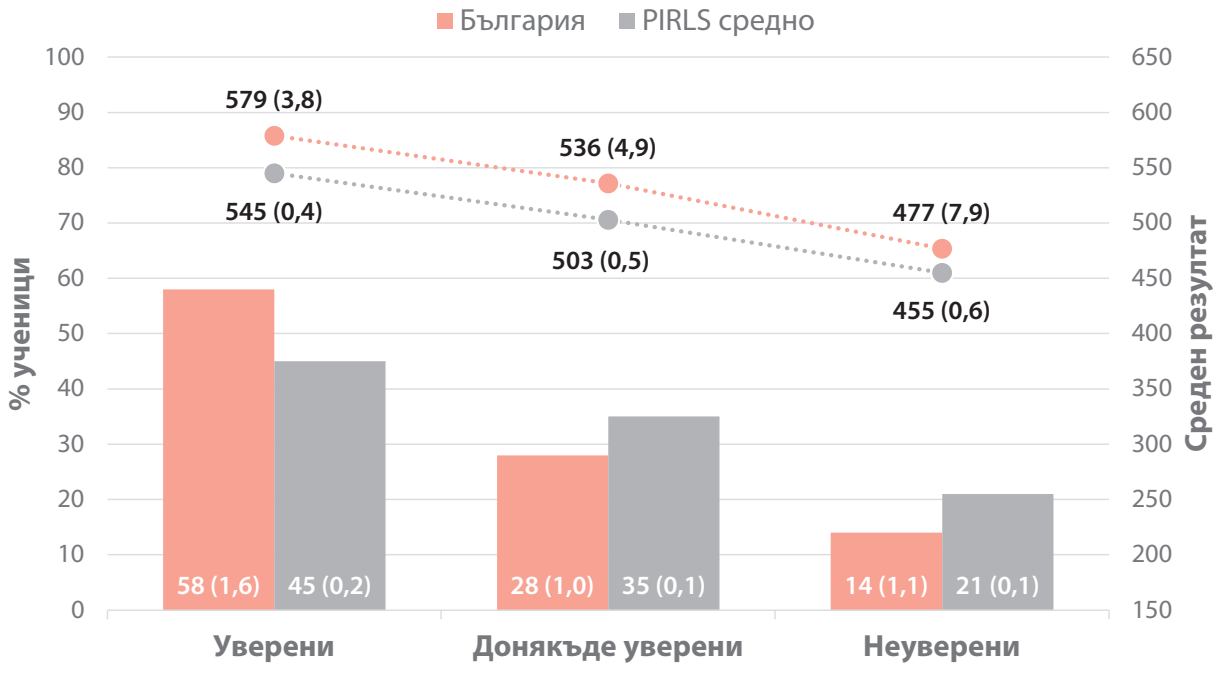

4.7 Професионален опит на началните учители

Доскоро се изтъкваше само положителната връзка между професионалния опит на учителите и постиженията на учениците. Напоследък често се отбелязва, че дългогодишният преподавателски опит може да доведе до инертност, закостенялост, нежелание за промяна и оказване на съпротива за нововъведения. Това би било сериозна пречка в днешния динамичен свят, в който има все по-належаща нужда от бързи и ефективни промени в образователните системи. Учителите с установени преподавателски навици от дълги години много по-трудно биха успели да се адаптират към промените, и трябва да положат много повече усилия, за да могат да бъдат в крак със съвременните изисквания на преподаването.

В началото на въпросника за учителите, използван в PIRLS, са поместени въпроси, имащи за цел да определят демографския профил на учителите, които преподават по четене на учениците от 4. клас. В България това са най-често началните учители.

Данните в *таблица 4.1* сочат, че сред участващите страни учителите по четене имат средно 17 години професионален опит. Българските учители, заедно с колегите си от Литва и Латвия, са най-опитните учители от участващите страни със средно над 27 години преподавателски опит.

Най-голям процент ученици в България (87%) учат при начални учители с над 20 години професионален опит и имат средни постижения от 550 точки. Средно за PIRLS тези учители обучават едва 42% от учениците.

Докато средно за страните процентът на учениците и постиженията им по четене плавно спадат с намаляване на професионалния опит на учителите, у нас резултатите не са непрекъснато намаляващи. Най-високи постижения от 583 точки имат учениците (3%), чиито начални учители имат между 5 и 10 години преподавателски опит, а най-ниски (549 точки) – тези ученици (8%), чиито начални учители имат между 10 и 20 години опит.

Таблица 4.1 Професионален опит на учителите, преподаващи по четене в 4. клас

Страна	Среден брой години опит	20 или повече години		Между 10 и 20 години		Между 5 и 10 години		По-малко от 5 години	
		% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат
Австралия	17 (0,8)	40 (3,3)	547 (4,4)	23 (2,9)	542 (4,2)	15 (2,7)	549 (7,4)	22 (2,8)	542 (7,6)
Австрия	22 (0,9)	59 (3,7)	541 (3,1)	19 (2,9)	551 (5,3)	12 (2,2)	528 (6,8)	10 (2,0)	542 (6,8)
Азербайджан	23 (0,7)	64 (3,3)	474 (5,7)	24 (2,9)	471 (9,6)	6 (1,8)	475 (17,7)	6 (1,6)	451 (10,0)
Бахрейн	11 (0,5)	12 (2,5)	429 (9,9)	45 (4,8)	450 (4,8)	18 (3,9)	452 (9,0)	25 (2,6)	438 (7,8)
Белгия (Фландрия)	17 (0,7)	37 (3,5)	529 (3,2)	37 (3,6)	529 (2,8)	10 (1,9)	516 (7,8)	17 (2,7)	514 (5,0)
Белгия (Валония)	19 (0,8)	47 (3,8)	503 (3,5)	31 (3,5)	494 (5,2)	15 (2,7)	494 (8,0)	6 (1,6)	479 (8,8)
България	28 (0,7)	87 (2,9)	550 (4,7)	8 (2,3)	549 (13,1)	3 (1,2)	583 (8,8)	2 (0,8)	~ ~
Канада	14 (0,4)	28 (2,1)	545 (3,4)	37 (2,4)	545 (3,0)	20 (1,9)	540 (3,9)	16 (1,7)	540 (6,4)
Чили	15 (1,1)	28 (4,6)	503 (5,1)	27 (4,4)	498 (6,7)	28 (4,6)	487 (7,8)	17 (3,3)	501 (8,4)
Китайски Тайпе	18 (0,6)	42 (4,0)	556 (2,6)	45 (4,1)	561 (3,0)	8 (2,3)	565 (5,8)	4 (1,6)	549 (9,9)
Чехия	20 (0,7)	54 (3,5)	545 (3,0)	24 (3,0)	545 (3,9)	11 (2,4)	537 (7,9)	11 (2,1)	538 (4,4)
Дания	16 (0,8)	31 (3,8)	554 (3,6)	38 (4,3)	543 (3,7)	21 (3,1)	547 (4,3)	10 (2,2)	546 (6,6)
Египет	17 (0,9)	43 (4,4)	315 (9,3)	32 (3,9)	353 (9,5)	18 (3,6)	332 (16,9)	7 (1,9)	318 (29,5)
Англия	11 (0,7)	20 (3,0)	563 (4,7)	26 (3,3)	554 (4,6)	18 (2,8)	563 (4,3)	35 (3,3)	557 (4,1)
Финландия	16 (0,8)	38 (3,1)	567 (3,2)	25 (2,5)	565 (4,9)	18 (2,5)	563 (3,6)	18 (2,8)	571 (3,4)
Франция	16 (0,7)	30 (3,6)	521 (3,6)	41 (3,7)	510 (3,3)	18 (2,6)	509 (8,1)	12 (2,2)	495 (7,0)
Грузия	23 (0,8)	67 (3,5)	488 (3,2)	23 (3,1)	492 (6,4)	7 (1,9)	486 (11,4)	3 (1,2)	518 (16,0)
Германия	18 (0,9)	38 (3,8)	536 (6,7)	32 (3,7)	544 (4,0)	17 (2,8)	527 (8,7)	13 (2,5)	544 (8,0)
Хонконг (САР)	15 (0,6)	34 (3,9)	576 (5,0)	40 (4,3)	570 (4,8)	13 (3,0)	563 (8,6)	13 (2,4)	561 (6,6)
Унгария	24 (1,0)	61 (4,0)	558 (4,1)	22 (3,2)	560 (6,4)	13 (2,5)	535 (11,2)	4 (1,5)	532 (20,2)
Иран	17 (0,7)	49 (3,6)	444 (5,6)	23 (3,4)	415 (11,0)	15 (2,2)	404 (14,6)	13 (2,6)	415 (12,0)
Ирландия	13 (0,9)	20 (3,3)	567 (5,0)	29 (3,4)	569 (4,0)	34 (4,1)	567 (4,8)	17 (2,6)	563 (5,5)
Израел	16 (0,8)	34 (3,5)	547 (6,3)	34 (4,0)	520 (8,1)	23 (3,8)	525 (9,6)	9 (2,4)	520 (16,6)
Италия	25 (0,8)	71 (3,0)	552 (2,7)	22 (2,9)	543 (5,4)	3 (0,8)	530 (12,9)	4 (1,7)	524 (13,8)
Казахстан	20 (0,8)	50 (4,0)	540 (3,5)	30 (3,7)	536 (5,2)	9 (2,2)	535 (8,5)	10 (2,2)	521 (7,5)
Кувейт	11 (0,7)	14 (3,6)	398 (22,8)	40 (5,5)	400 (8,8)	23 (4,0)	383 (8,0)	23 (4,6)	399 (15,6)
Латвия	27 (0,7)	81 (2,9)	557 (2,1)	12 (2,3)	565 (5,5)	4 (1,6)	556 (8,7)	3 (1,1)	548 (7,6)
Литва	27 (0,6)	86 (2,4)	548 (2,7)	11 (2,1)	549 (13,0)	2 (1,0)	~ ~	1 (0,6)	~ ~
Макао (САР)	14 (0,0)	30 (0,1)	547 (1,7)	28 (0,1)	545 (2,4)	18 (0,1)	546 (2,3)	23 (0,1)	542 (2,8)
Малта	11 (0,0)	19 (0,1)	462 (3,8)	35 (0,2)	464 (2,6)	17 (0,1)	448 (3,8)	30 (0,1)	434 (2,5)
Мароко	21 (0,6)	56 (2,8)	346 (5,0)	21 (2,8)	364 (8,8)	13 (2,5)	369 (16,9)	10 (2,4)	383 (19,2)
Нидерландия	17 (0,9)	39 (3,9)	548 (2,7)	29 (3,2)	545 (3,6)	15 (3,0)	545 (4,7)	17 (2,9)	540 (7,3)
Нова Зеландия	13 (0,6)	21 (2,3)	529 (5,9)	40 (2,6)	532 (3,6)	18 (1,9)	521 (6,0)	22 (2,6)	520 (7,7)
Северна Ирландия	18 (0,9)	45 (4,2)	558 (3,3)	29 (4,2)	570 (5,2)	15 (3,6)	577 (6,0)	11 (2,6)	554 (8,6)
Норвегия (5)	15 (0,8)	28 (3,5)	562 (4,0)	37 (4,1)	559 (2,8)	19 (3,3)	559 (4,5)	16 (2,9)	554 (5,2)
Оман	12 (0,5)	20 (2,9)	434 (8,0)	33 (3,1)	412 (4,4)	30 (3,2)	415 (7,2)	17 (2,2)	417 (5,4)
Полша	21 (0,9)	56 (3,8)	566 (2,9)	29 (3,3)	564 (4,0)	4 (1,3)	563 (8,8)	10 (2,6)	561 (8,2)
Португалия	21 (0,4)	46 (2,6)	529 (2,5)	48 (3,3)	527 (4,2)	4 (2,2)	538 (8,4)	2 (0,9)	~ ~
Катар	10 (0,4)	14 (1,7)	452 (9,8)	27 (2,0)	440 (4,7)	33 (2,2)	440 (6,5)	27 (2,2)	442 (7,0)
Русия	25 (0,9)	75 (3,3)	583 (2,9)	12 (2,5)	572 (9,1)	7 (1,8)	582 (10,6)	6 (1,7)	570 (10,2)
Саудитска Арабия	15 (0,6)	33 (4,0)	424 (7,9)	36 (4,0)	420 (7,7)	23 (3,8)	435 (11,0)	8 (2,2)	458 (23,0)
Сингапур	13 (0,5)	19 (2,3)	580 (9,1)	36 (2,9)	578 (5,3)	22 (2,0)	579 (6,4)	22 (2,4)	567 (6,3)
Словакия	22 (0,8)	56 (3,7)	540 (3,9)	27 (3,1)	527 (6,6)	9 (1,8)	536 (9,8)	8 (1,9)	520 (13,3)
Словения	24 (0,7)	66 (3,7)	543 (2,6)	25 (3,3)	539 (3,3)	6 (1,8)	543 (6,9)	3 (1,2)	562 (7,2)
Южна Африка	15 (0,7)	40 (4,0)	315 (7,8)	24 (3,3)	325 (7,6)	13 (2,5)	313 (17,9)	23 (3,1)	322 (11,4)
Испания	19 (0,8)	47 (3,2)	527 (2,3)	26 (2,5)	531 (3,2)	18 (2,5)	526 (7,5)	8 (1,6)	525 (4,4)
Швеция	13 (0,7)	19 (3,2)	554 (4,9)	43 (4,7)	559 (3,1)	17 (3,8)	563 (6,4)	21 (3,5)	544 (4,3)
Тринидад и Тобаго	18 (0,8)	44 (3,9)	478 (5,8)	36 (3,6)	472 (7,5)	9 (2,0)	510 (14,7)	11 (2,9)	482 (14,8)
ОАЕ	10 (0,3)	12 (1,4)	444 (11,7)	34 (2,6)	433 (5,0)	30 (2,2)	465 (7,6)	24 (2,4)	471 (6,5)
САЩ	15 (0,8)	30 (3,4)	557 (4,9)	37 (3,8)	549 (5,7)	16 (3,3)	553 (6,9)	17 (2,4)	535 (8,7)
PIRLS средно	17 (0,1)	42 (0,5)	513 (0,9)	30 (0,5)	511 (0,9)	15 (0,4)	510 (1,3)	13 (0,3)	505 (1,6)

Професионалният опит е пряко обвързан с възрастта, като по-дълъг опит имат по-възрастните учители. От показаните данни може да се направи заключение, че учителите, преподаващи в началния образователен етап в България, са сравнително по-възрастни. В тази връзка би трябвало да се вземат навременни мерки за разработване на стратегии за въвличане на нови кадри, защото у нас едва 2% от учениците имат учители с по-малко от 5 години професионален опит.

ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Вече дълги години се дискутират въпросите, свързани с подобряването на училищното образование. От една страна, родителите искат най-доброто образование за децата си, което да им осигури успех в живота, а от друга страна, образователните власти се опитват да осигурят равен достъп на всички до качествено образование, покриващо минималните изисквания на съвременното общество. Всички гледни точки обаче се обединяват в едно – училището и учителите са и трябва да бъдат тези, които имат най-голямо влияние върху образователния успех на учениците, а родителите трябва да имат активна роля в образованието на децата си, като подпомагат училищната институция.

Началният етап на образование е времето, през което трябва да се положат основите на грамотността, да се изградят навиците за учене и да се развият ключови компетентности, които да се надграждат в следващите етапи на образование.

Резултатите от PIRLS 2016 най-общо показват, че в България в началния етап обучението по четене е над средното ниво на участващите страни. Въпреки това постиженията на българските ученици са много нехомогенни, като почти всеки пети ученик не достига средното ниво на способностите по четене.

Проведените допълнителни анализи показват, че постиженията на учениците по четене значително се различават в зависимост от местоположението на училищата, в които те учат. В малките населени места учениците имат значително по-ниски постижения, отколкото тези, които учат на територията на София и областните градове. Разработването на политики за подпомагането на училищата в малките населени места може да доведе само до положителни промени и да повиши постиженията на българските ученици.

От изследването стана ясно, че най-сериозните фактори, които влияят върху постиженията на четвъртокласниците, са до голяма степен извън образователната система. Такива са социално-икономическият статус на учениците, образователните възможности в семейството, заниманията за ранно ограмотяване в семейството, училищната готовност преди постъпването в 1. клас и нивото на владеене на говоримия български език. Това налага включването в работните групи на МОН и на други експерти, най-вече от социалната и икономическата сфера, които да подпомогнат образователните власти при разработването на политики за справянето с настоящите предизвикателства пред българското образование.

Данните от изследването показват, че България е една от страните с най-къса учебна година, а редовното ходене на училище е обвързано с по-високи постижения по четене. В този контекст решението за удължаване на учебната година ще доведе само до положителни промени и би трябвало да се подкрепи от всички заинтересовани за благополучието на българчетата.

В цял свят въпросите, свързани с привличането на нови учители, тяхното задържане в професията и професионалното им развитие, са приоритетни за образователните власти. В България е особено наложително да се вземат спешни мерки за привличане на

младите специалисти в системата. Увеличаването на учителските заплати е необходимо, но не и достатъчно условие, за да бъде учителската професия привлекателна. Подобряването на условията на труд, намаляването на административните задачи и даването на по-голяма свобода за работа с учениците, а не на последно място и възможностите за професионално развитие ще привлекат много повече млади хора към преподаването в училище.

ИЗТОЧНИЦИ

Закон за предучилищното и училищното образование (2015). *Достъпно на: http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=8245*

Мавродиева, М. (2017). *Математиката и природните науки в начален етап. Достъпно на: http://copuo.bg/upload/docs/2018-03/TIMSS_2015_Doklad.pdf*

IBM Corporation. (2013). *IBM SPSS Statistics. Somers, NY: IBM Corporation.*

International Association for the Evaluation of Educational Achievement. (2017). *IDB Analyzer. Hamburg, Germany: IEA Hamburg. Достъпно на: http://www.iea.nl/data.html*

Martin, M. O., Mullis, I. V. S., Foy, P. & Hooper, M. (2017). *PIRLS 2016 International Results in Reading. Достъпно на: http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/*

Martin, M. O., Mullis, I. V. S. & Hooper, M. (Eds.). (2017). *Methods and Procedures in PIRLS 2016. Достъпно на: https://pirls.bc.edu/publications/pirls/2016-methods.html*

Mullis, I.V.S. & Martin, M.O. (Eds.) (2013). *PIRLS 2016 Assessment Framework (2nd ed.). Достъпно на: http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/framework.html*

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Goh, S. & Prendergast, C. (Eds.) (2017). *PIRLS 2016 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading. Достъпно на: http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/encyclopedia/*

UNESCO. (2012). *International standard classification of education ISCED 2011. Достъпно на: http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf*

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ТЕКСТОВЕ ОТ ЧИТАНКАТА НА PIRLS 2016

Съдържание

Мейси и червената кокошка _ _ _ _3

Пътуването на живота на една зелена морска костенурка _ _ _ _ 11

© Macy and the Red Hen от Prue Anderson, отпечатано с разрешението на автора. Илюстрации от TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College.

© Из „Turtle Travels“ от Gary Miller, публикувано през 2010 г. от National Geographic Explorer, Washington D.C. Препечатано с разрешението на National Geographic Society. Илюстрации от TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College. Снимките са взети от *http://commons.wikimedia.org:* Baby Sea Turtle, Green sea turtle near Marsa Alam, Green Sea Turtle grazing seagrass, Green sea turtle nesting on beach sand chelonia mydas.

Мейси и червената кокошка

от Пру Андерсън

Мейси махна резето на вратата на кокошарника. Дръпна я, за да се отвори широко, и се засмя, когато цял рояк кокошки се пръсна из двора. С енергично разтръскване на пера и кудкудякане те започнаха да кълват остатъците от обяда, които Мейси им беше хвърлила. Както обикновено, червената кокошка започна да се разпорежда и да граби най-хубавите парченца, като клъвваше всяка кокошка, осмелила се да се изпречи на пътя ѝ, пляскаше с крила и се щураше насам-натам.

– Защо другите кокошки позволяват на червената да ги командва така? – попита Мейси майка си един ден.

– При кокошките си има ред – обясни майка ѝ. – Най-смелата и най-силна кокошка е главатар. Тя може да клъвва всички други кокошки, но никоя друга не може да клъвва нея. Следващата по важност кокошка може да клъвва всички с изключение на кокошката на върха и така надолу по реда, та на човек чак му става жал за горката кокошка, която е на най-ниското ниво. На кокошките им харесва да имат силен водач.

Но Мейси беше на друго мнение. Всяка вечер тя трябваше да затваря кокошките обратно в кокошарника, за да не могат да ги хванат лисиците и совите. Това беше нейно задължение. Всеки от голямото ѝ семейство си имаше задължения.

Привечер всички кокошки с радост се прибираха обратно в курника. Всички, освен червената кокошка. Тя се преструваше, че тръгва към вратата на кокошарника, но в последната секунда се втурваше встрани и чакаше Мейси да я подгони.

Друг неин номер беше да застане в средата на двора. Щом Мейси се приближеше до нея достатъчно, че да може да се наведе и да я хване, кокошката започваше силно да размахва крила, за да не може Мейси да я улови, и след това побягваше отново. Най-накрая, чак когато червената кокошка решеше, че Мейси я е гонила достатъчно дълго, тя сама спокойно влизаше в курника, а малките ѝ червени очички блестяха победоносно, докато Мейси затръшваше вратата на кокошарника след нея.

Мейси беше опитала да примами кокошката, като привечер поставяше от любимата ѝ храна в курника, но кокошката беше неподкупна. Мейси беше пробвала да я уплаши, като удря два капака от тенджери, но вместо нея плашеше всички други кокошки толкова много, че те по два дена не снасяха яйца.

Мейси отиде да потърси баща си.

– Имам намерение да дам урок на тази червена кокошка – каза тя. – Ще взема да я оставя навън цяла нощ, пък тя да се пази сама от лисиците и совите. Това ще я научи да се прибира в кокошарника, когато аз ѝ кажа.

– Мейси – обърна се към нея баща ѝ, – една кокошка не може да се защити сама от сова или лисица, а ние имаме нужда от нашите кокошки. Трябват ни колкото се може повече яйца. Освен това, така няма да решиш проблема си, защото следващата кокошка в реда ще заеме мястото на червената – усмихна ѝ се той и продължи работата си.

Мейси тръгна недоволна към кухнята.

– Мамо, не харесвам работата си. Искам друга работа.

– Добре, това е лесно – каза майка ѝ. – Можеш да приготвиш вечерята.

Момичето погледна масата и огромната купчина хранителни продукти, които трябваше да се измият, нарежат и сготвят, за да се нахрани цялото ѝ семейство.

– Можеш да измиеш съдовете.

Мейси погледна купчината мръсни тенджери и тигани, натрупани в мивката от предната вечер.

– Можеш да се грижиш за бебето.

Момичето погледна малката си сестра, която доволно размазваше банан по лицето, по косата и по дрехите си.

Мейси тръгна да се изнизва през вратата на кухнята.

– Аз с радост бих вършила твоята работа – подвикна майка ѝ след нея.

Същата вечер, докато гонеше червената кокошка по двора, Мейси погледна над оградата и видя как една сова кръжи плавно.

Совата внезапно се спусна към тревата с огромните си бели криле, сграбчи с ноктите си една мишка и се издигна обратно в небето. Тогава на Мейси ѝ хрумна идея.

На следващия ден Мейси взе тел и малко бял плат и направи две големи крила, които закрепи на върха на дълга пръчка. После обясни своя план на брат си Сам.

Вечерта, когато Мейси за пореден път подгони червената кокошка, Сам се появи на двора с пръчката, която Мейси беше подготвила. Като връхлитаща граблива птица той размаха крилата над червената кокошка. Кокошката спря да бяга, изкудкудяка гневно и с настръхнали пера запляска с крила, готова да посрещне нападателя си, но белите крила се приближаваха все повече и повече. Кудкудяването на червената кокошка постепенно утихна. Тя се сниши към земята и вирна клюн нагоре, готова да клъвне нападателя си, ако ѝ се удаде възможност. В този момент Мейси се намеси.

Тя се разкрещя на белите крила, заудря ги с ръце и ги избута настрани. Брат ѝ вдигна крилата нагоре. В следващия миг крилата отново връхлетяха, но Мейси пак ги прогони. Малките кръгли очички на червената кокошка, сгушена в краката на Мейси, видяха всичко. Най-накрая ужасяващите крила се отказаха и отлетяха.

Мейси се наведе и разпери ръце. Червената кокошка подхвръкна в тях и нежно положи клюна си върху ръката на момичето. Докато я носеше към курника, Мейси усети как малкото сърчице на кокошката тупти в пухените ѝ гърди. Тя подържа кокошката в прегръдката си и чак когато сърцето ѝ се успокои, внимателно я остави в кокошарника и се усмихна на Сам.

– Сега ти си на върха на кокошия ред – засмя се Сам.

Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

из *“Пътешествия на костенурките”*
от Гари Милър

Излизане от пясъка

Звездна нощ през август. На повече от две стъпки под повърхността на брега на Коста Рика, заровено в пясъка, лежи гнездо с яйца. В него има повече от 100 яйца на зелена морска костенурка, всяко почти с големината на топка за голф.

Една от малките костенурки се размърдва и започва да се излюпва от яйцето си. С острия връх на муцуната си тя пробива черупката. Все още заровена в пясъка, малката морска костенурка излиза от яйцето. Скоро цялото гнездо започва да кипи от движение.

Малката костенурка използва плавниците си, за да се придвижи все по-нагоре и по-нагоре. Може да ѝ отнеме повече от един ден, за да достигне до повърхността на пясъка.

Към водата

Когато новоизлюпената костенурка достигне повърхността на пясъка, тя е привлечена от лунната светлина, отразяваща се в океана. За щастие няма светлини, идващи от близка улица или къща. Тези светлини могат да заблудят малката костенурка. Те могат да я накарат да тръгне в погрешна посока и да се отдалечи от морето.

Пътят на новоизлюпената костенурка до водата е надпревара за оцеляване. Тя е не по-голяма от орех. Раци и птици като нощната чапла сграбчват някои от другите костенурчета на брега. Но тази малка костенурка успява да достигне до водата.

Разбиващите се вълни блъскат новоизлюпената костенурка назад. Тя с усилие ги преодолява. След това костенурчето продължава да плува денонощно, като не спира цели два дена.

В открито море

Често наричат пътуването на новоизлюпената костенурка в открито море "изгубените години". Учените знаят малко за този етап от живота на зелената морска костенурка. Тя вероятно се движи по теченията, плавайки сред сплетените морски водорасли.

Новоизлюпената костенурка похапва скариди, малки медузи и охлюви, които се срещат сред водораслите. За съжаление, хората изхвърлят в морето пластмасови отпадъци и други боклуци. Ако изяде някой от тях, костенурката може да умре.

В морето има и много други опасности. Хищници като акулите плуват под малката костенурка, а големи птици летят над нея. За щастие, окраската на нейната черупка я предпазва. Отдолу тя е почти бяла, за да не могат акулите, плуващи под нея, да я забележат на дневна светлина. Горната част на черупката ѝ е тъмна, така че, гледана отгоре, тя се слива с тъмната вода.

Пораства и става зелена

След няколко години костенурчето вече е млада костенурка. Вече не е новоизлюпена, но все още не е възрастна костенурка. Черупката ѝ е станала почти с размерите на чиния. Сега е време да напусне откритія океан и да се насочи към топлите крайбрежни води на Флорида, САЩ.

С по-голямата си черупка тя е по-защитена отколкото като новоизлюпена костенурка. Сега тя се храни основно с водорасли и морска трева, макар че понякога поглъща и по някоя медуза.

Минават години, докато тя бавно расте и става възрастна костенурка. Премества се по-далече от брега, при местата си за хранене.

През нощта тя си почива във водата под скали и под издатини, задържайки дъха си до пет часа. Всеки ден отива да пасе от едно и също място с морска трева, наречена костенурска трева. Като косачка тя поддържа своето пасище от морска трева ниско окосено. От яденето на морска трева и водорасли телесната ѝ мазнина става зелена. Всъщност така зелените морски костенурки получават името си!

Обратно към пясъка

Когато костенурката е на около 26 години, тя тежи близо 130 килограма, а черупката ѝ е с дължина над 1 метър. Сега тя се впуска в ново приключение. Започва нейното дълго и трудно завръщане към брега, на който се е родила. Там тя ще снесе своите яйца.

Морската костенурка трябва да пропътува повече от 1000 километра, но тя е добре подготвена за пътешествието. Плавниците ѝ са като криле. Тя сякаш лети във водата.

Изследователите все още проучват как зелената морска костенурка намира пътя си през океана. Те мислят, че костенурките могат да усещат промените в магнитното поле на Земята и така да си създават нещо като мисловна карта. Тяхната памет за химикали или миризми във водата може би също им помага да се ориентират.

След като се завърне в родното си място, костенурката си намира партньор. Няколко седмици по-късно тя изчаква Слънцето да залезе и излиза на брега.

Следващото поколение

Излязла от водата, костенурката с мъка се придвижва по пясъка. Тя допълзява до място, от което приливът няма да отнесе яйцата ѝ. С помощта на предните си плавници изкопава широка яма. Тя ще бъде нейното гнездо. Със задните си плавници издълбава по-малка дупка в ямата.

След два часа усилена работа костенурката е готова да снесе повече от 100 твърди бели яйца вътре в по-малката и по-дълбока дупка. Когато приключи, ги зарива с пясък. След това затрупва с пясък цялото гнездо.

През следващите два месеца тя ще изкопае и снесе яйца в още три гнезда. След два месеца новоизлюпените костенурчета ще пробият черупките си, за да започнат своето собствено пътуване.

Костенурката продължава да живее

След като е снесла всичките си яйца, възрастната костенурка отново поема към местата си за хранене около бреговете на Флорида. На всеки няколко години тя заедно с други възрастни костенурки се връща на същия бряг, за да снесе отново яйца.

Всяка зелена морска костенурка прави това през целия си живот, който може да продължи до 80 години. През това време ще се родят хиляди малки зелени морски костенурки, които ще се отправят към открито море.

Пътуване към морето и обратно към брега

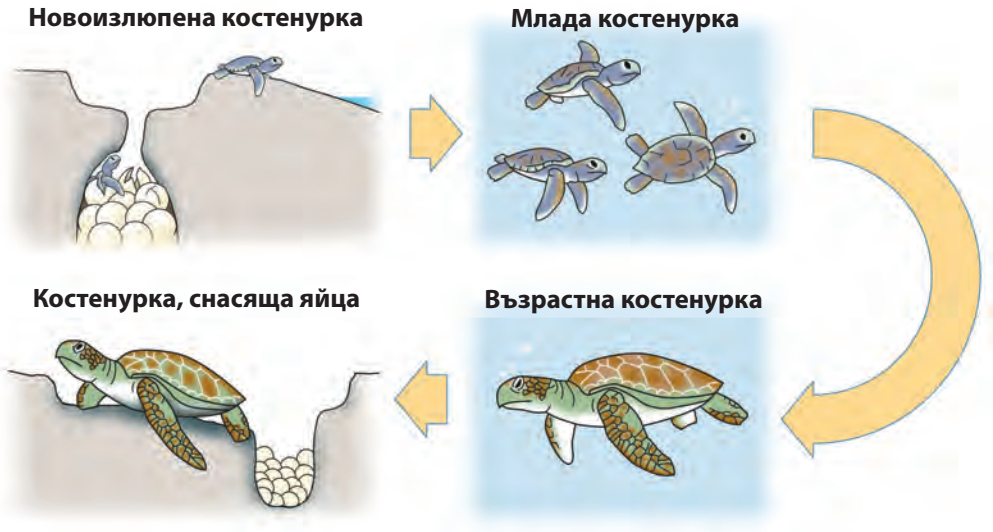

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ТЕСТОВИ ЗАДАЧИ КЪМ ТЕКСТОВЕТЕ ОТ ЧИТАНКАТА НА PIRLS 2016

Задача 1 Мейси и червената кокошка

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Ниско (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Норвегия (5)	96 (0,9)	↑
Хонконг (САР)	95 (1,3)	↑
Унгария	94 (0,9)	↑
Италия	94 (1,0)	↑
Русия	94 (0,9)	↑
Финландия	94 (1,1)	↑
Казахстан	94 (1,0)	↑
Израел	94 (1,0)	↑
Макао (САР)	94 (1,1)	↑
Китайски Тайпе	94 (1,1)	↑
Испания	94 (0,8)	↑
Нидерландия	94 (0,8)	↑
Швеция	93 (1,0)	↑
Португалия	93 (1,2)	↑
Латвия	92 (1,3)	↑
Литва	92 (1,4)	↑
България	92 (1,3)	↑
Австрия	91 (1,2)	↑
Грузия	91 (1,5)	↑
Дания	91 (1,2)	↑
Германия	91 (1,4)	
Ирландия	90 (1,4)	
Чили	90 (1,4)	
САЩ	90 (1,4)	
Франция	90 (1,2)	
Сингапур	89 (1,0)	
Северна Ирландия	89 (1,4)	
Англия	89 (1,1)	
PIRLS средно	88 (0,2)	
Канада	88 (1,1)	
Нова Зеландия	88 (1,3)	
Австралия	88 (1,3)	
Чехия	88 (1,2)	
Словакия	88 (1,5)	
Полша	87 (1,5)	
Тринидад и Тобаго	87 (1,5)	
Белгия (Фландрия)	84 (1,3)	↓
Азербайджан	84 (1,5)	↓
Белгия (Валония)	83 (1,9)	↓
Словения	82 (2,3)	↓
Малта	82 (1,7)	↓
Оман	81 (1,4)	↓
Бахрейн	79 (1,7)	↓
Саудитска Арабия	78 (1,7)	↓
Катар	76 (1,4)	↓
ОАЕ	73 (1,0)	↓
Мароко	72 (2,4)	↓
Иран	67 (2,9)	↓

Какво прави Мейси в началото на разказа?

А) хваща кокошка

★Б) храни кокошките

В) търси яйца

Г) събира пера

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 2 Мейси и червената кокошка

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Средно (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	96 (0,8)	↑
Унгария	94 (1,0)	↑
Ирландия	90 (1,3)	↑
Норвегия (5)	89 (1,4)	↑
Латвия	89 (1,2)	↑
Полша	89 (1,5)	↑
Финландия	88 (1,7)	↑
Китайски Тайпе	88 (1,2)	↑
Литва	88 (1,3)	↑
Хонконг (САР)	87 (1,8)	↑
Швеция	87 (1,6)	↑
Италия	87 (1,4)	↑
Дания	87 (1,6)	↑
Макао (САР)	87 (1,6)	↑
Австрия	86 (1,5)	↑
САЩ	86 (1,6)	↑
Англия	86 (1,2)	↑
Словакия	86 (1,7)	↑
Израел	85 (1,4)	↑
Сингапур	85 (1,1)	↑
България	85 (1,8)	↑
Австралия	84 (1,7)	↑
Северна Ирландия	84 (1,4)	↑
Нидерландия	84 (1,7)	↑
Канада	84 (1,1)	↑
Германия	84 (1,6)	↑
Нова Зеландия	83 (1,5)	↑
Франция	82 (1,7)	
Чехия	82 (1,7)	
Испания	82 (1,2)	↑
Грузия	82 (1,9)	
Словения	80 (2,0)	
Казахстан	80 (1,6)	
PIRLS средно	79 (0,2)	
Португалия	75 (1,7)	↓
Белгия (Валония)	72 (2,0)	↓
Азербайджан	72 (2,2)	↓
Белгия (Фландрия)	70 (2,0)	↓
Чили	69 (1,6)	↓
Тринидад и Тобаго	66 (2,1)	↓
Малта	63 (2,4)	↓
Саудитска Арабия	63 (2,1)	↓
Бахрейн	62 (1,7)	↓
Катар	62 (1,5)	↓
ОАЕ	61 (1,3)	↓
Иран	59 (3,0)	↓
Оман	54 (1,6)	↓
Мароко	34 (2,2)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

По какъв начин авторът показва каква е червената кокошка?

А) като описва как изглежда червената кокошка

Б) като описва каква е любимата храна на червената кокошка

В) като описва къде живее червената кокошка

★Г) като описва как се държи червената кокошка

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 3 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Финландия	73 (1,5)	↑
Норвегия (5)	67 (2,2)	↑
Северна Ирландия	66 (1,6)	↑
Дания	65 (2,1)	↑
Ирландия	65 (2,1)	↑
Швеция	63 (2,1)	↑
Англия	63 (1,7)	↑
Словакия	63 (1,8)	↑
Унгария	63 (2,6)	↑
Хонконг (САР)	62 (2,1)	↑
Австралия	59 (2,0)	↑
Канада	58 (1,8)	↑
САЩ	58 (2,3)	↑
Нова Зеландия	58 (1,9)	↑
Полша	57 (2,1)	↑
Германия	57 (2,0)	↑
Испания	56 (1,8)	↑
Чехия	55 (2,0)	↑
България	55 (2,9)	↑
Китайски Тайпе	53 (1,9)	↑
Италия	52 (2,0)	↑
Нидерландия	52 (2,2)	↑
Австрия	50 (2,3)	↑
Сингапур	48 (1,6)	
Латвия	48 (2,5)	
Белгия (Фландрия)	47 (2,0)	
Литва	45 (2,4)	
PIRLS средно	45 (0,3)	
Казахстан	45 (1,9)	
Словения	45 (2,4)	
Русия	43 (2,0)	
Макао (САР)	43 (2,2)	
Израел	41 (2,0)	↓
Грузия	38 (2,4)	↓
Иран	35 (2,5)	↓
Португалия	33 (2,0)	↓
Белгия (Валония)	32 (2,1)	↓
Франция	32 (2,3)	↓
Азербайджан	29 (1,9)	↓
Тринидад и Тобаго	27 (2,0)	↓
Чили	24 (1,8)	↓
Катар	22 (1,6)	↓
ОАЕ	21 (0,9)	↓
Малта	19 (1,5)	↓
Бахрейн	16 (1,2)	↓
Оман	14 (1,1)	↓
Саудитска Арабия	9 (1,1)	↓
Мароко	2 (0,6)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо на майката на Мейси ѝ е жал за кокошката, която е на най-ниското ниво в кокошия ред?

Защото всички могат да я кълват.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че всички други кокошки могат да я клъвват ИЛИ че тя не може да клъвва никоя кокошка ИЛИ че тя е в най-неизгодна позиция.

Примери:
- *Всички могат да я клъвват, а тя не може никоя.*
- *Всеки друг ѝ нарежда.*
- *Защото за нея остават най-лошите парчета храна.*
- *Всички други кокошки стоят над нея.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не показва разбиране на кокошия ред или е твърде общ, несвързан с текста или перифразира части от въпроса.

Примери:
- *Защото ѝ трябва много време, за да стане главатар.* (Недостатъчен)
- *Тя не може да стане главатар.*
- *Защото тя е най-отдолу на кокошия ред.* (Перифраза)

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 4 Мейси и червената кокошка

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	50 (1,9)	↑
Словения	39 (1,8)	↑
Унгария	32 (1,9)	↑
Литва	30 (2,2)	↑
Норвегия (5)	30 (1,8)	↑
Израел	28 (1,6)	↑
Финландия	28 (1,8)	↑
България	27 (1,8)	↑
Швеция	27 (1,8)	↑
Латвия	26 (2,1)	↑
Австралия	25 (1,6)	↑
Полша	22 (2,0)	↑
Англия	22 (1,6)	↑
Словакия	22 (1,9)	↑
Канада	21 (1,3)	↑
Чехия	21 (1,7)	↑
Белгия (Фландрия)	21 (1,7)	
Северна Ирландия	20 (2,1)	
Ирландия	19 (2,0)	
Испания	19 (1,0)	
Нова Зеландия	19 (1,6)	
САЩ	19 (1,6)	
Дания	19 (1,9)	
PIRLS средно	18 (0,2)	
Италия	17 (1,6)	
Казахстан	17 (1,5)	
Китайски Тайпе	16 (1,3)	
Белгия (Валония)	15 (1,8)	
Сингапур	14 (1,0)	↓
Хонконг (САР)	14 (1,7)	↓
Франция	13 (1,6)	↓
Австрия	13 (1,8)	↓
Макао (САР)	12 (1,3)	↓
Германия	12 (1,4)	↓
Португалия	11 (1,4)	↓
Нидерландия	11 (1,4)	↓
Оман	10 (1,1)	↓
Тринидад и Тобаго	10 (1,2)	↓
Иран	9 (1,3)	↓
Грузия	9 (1,4)	↓
Малта	8 (1,1)	↓
Саудитска Арабия	7 (1,2)	↓
Катар	6 (0,7)	↓
ОАЕ	6 (0,6)	↓
Чили	6 (0,9)	↓
Бахрейн	6 (1,0)	↓
Азербайджан	4 (0,6)	↓
Мароко	2 (0,8)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Защо червената кокошка прави номерà на Мейси?

Защото тя е главната кокошка.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че червената кокошка е на върха на кокошия ред ИЛИ че тя е главатарят/водачът ИЛИ защото мисли, че тя е по-добра (от Мейси).

Примери:
- *Тя е водачката.*
- *Само за да покаже, че е повече от Мейси.*
- *Червената кокошка мисли, че е най-добрата.*
- *Тя мисли, че понеже е най-смелата и силната, може да прави номера.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не показва разбиране на причините, каращи червената кокошка да прави номерà. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:
- *Тя е гаднярка.*
- *Тя не иска да се прибере в курника.*
- *Тя не иска да прави това, което Мейси ѝ казва.*
- *Тя иска Мейси да я гони.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 5 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Сингапур	84 (1,1)	↑
САЩ	84 (1,3)	↑
Финландия	83 (1,5)	↑
Северна Ирландия	79 (2,0)	↑
Ирландия	79 (1,6)	↑
Англия	78 (1,6)	↑
Швеция	78 (1,6)	↑
Нидерландия	77 (2,1)	↑
Канада	76 (1,3)	↑
Литва	74 (2,0)	↑
Словакия	74 (1,8)	↑
Норвегия (5)	74 (2,2)	↑
Хонконг (САР)	73 (2,2)	↑
Китайски Тайпе	73 (1,7)	↑
Австралия	73 (2,0)	↑
Макао (САР)	72 (1,6)	↑
Дания	71 (1,9)	↑
Русия	70 (1,9)	↑
Унгария	70 (2,4)	↑
Белгия (Валония)	70 (2,1)	↑
Нова Зеландия	70 (1,8)	↑
Германия	69 (1,7)	↑
Чехия	69 (1,6)	↑
Австрия	69 (2,1)	↑
Италия	68 (2,0)	↑
Чили	68 (1,8)	↑
Израел	68 (1,7)	↑
Франция	66 (2,5)	
Латвия	65 (2,1)	
PIRLS средно	63 (0,3)	
Тринидад и Тобаго	62 (2,3)	
Испания	62 (1,5)	
Казахстан	62 (2,3)	
България	61 (2,3)	
Белгия (Фландрия)	60 (1,8)	
Словения	59 (2,1)	
Грузия	54 (2,1)	↓
Малта	46 (2,0)	↓
Португалия	45 (2,1)	↓
ОАЕ	42 (1,4)	↓
Оман	40 (1,7)	↓
Катар	39 (1,7)	↓
Азербайджан	39 (2,4)	↓
Полша	37 (2,2)	↓
Бахрейн	34 (1,7)	↓
Мароко	31 (2,3)	↓
Иран	31 (2,1)	↓
Саудитска Арабия	31 (2,1)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо Мейси затръшва вратата на кокошарника?

★А) Защото Мейси е ядосана.

Б) Защото вратата се затваря трудно.

В) Защото приближава лисица.

Г) Защото червената кокошка може да избяга.

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 6 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Китайски Тайпе	76 (1,9)	↑	87 (1,5)	↑
Сингапур	74 (1,6)	↑	85 (1,3)	↑
Хонконг (САР)	74 (2,0)	↑	90 (1,7)	↑
Русия	67 (2,1)	↑	87 (1,4)	↑
Северна Ирландия	65 (2,3)	↑	80 (1,8)	↑
Унгария	63 (2,2)	↑	82 (1,8)	↑
Нидерландия	63 (2,4)	↑	85 (1,7)	↑
Ирландия	63 (2,1)	↑	80 (1,7)	↑
Норвегия (5)	62 (2,4)	↑	87 (1,7)	↑
Англия	62 (1,9)	↑	83 (1,4)	↑
Италия	61 (2,3)	↑	80 (2,0)	↑
България	60 (2,5)	↑	82 (2,0)	↑
Дания	58 (2,1)	↑	85 (1,3)	↑
Португалия	58 (1,9)	↑	79 (1,9)	↑
Макао (САР)	57 (2,1)	↑	84 (1,8)	↑
Канада	57 (1,2)	↑	80 (1,2)	↑
Швеция	57 (2,3)	↑	82 (1,5)	↑
Литва	56 (2,5)	↑	72 (2,3)	
САЩ	55 (2,3)	↑	79 (1,8)	↑
Словакия	55 (2,1)	↑	80 (1,8)	↑
Австрия	54 (2,3)	↑	82 (1,7)	↑
Германия	53 (2,2)	↑	81 (1,8)	↑
Чехия	53 (2,2)	↑	78 (1,3)	↑
Белгия (Фландрия)	52 (1,8)	↑	83 (1,6)	↑
Нова Зеландия	52 (1,9)		70 (1,7)	
Словения	52 (2,3)		81 (1,5)	↑
Израел	49 (2,3)		75 (1,8)	
PIRLS средно	49 (0,3)		72 (0,3)	
Франция	48 (2,3)		73 (1,6)	
Финландия	48 (2,1)		79 (1,8)	↑
Австралия	47 (2,1)		74 (1,7)	
Латвия	47 (2,4)		77 (1,8)	↑
Испания	47 (1,8)		74 (2,0)	
Тринидад и Тобаго	46 (1,9)		65 (2,3)	↓
Полша	42 (2,2)	↓	83 (1,8)	↑
Белгия (Валония)	40 (2,0)	↓	70 (1,8)	
Казахстан	38 (2,1)	↓	62 (2,0)	↓
Чили	37 (2,4)	↓	61 (2,2)	↓
Малта	32 (2,4)	↓	52 (2,4)	↓
Бахрейн	28 (2,1)	↓	47 (2,1)	↓
ОАЕ	28 (1,1)	↓	44 (1,3)	↓
Саудитска Арабия	28 (2,2)	↓	51 (2,0)	↓
Оман	27 (1,5)	↓	47 (1,6)	↓
Грузия	26 (2,0)	↓	55 (2,4)	↓
Иран	25 (2,4)	↓	55 (2,7)	↓
Катар	25 (1,2)	↓	42 (1,3)	↓
Азербайджан	17 (1,5)	↓	41 (2,0)	↓
Мароко	1 (0,4)	↓	28 (2,1)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Високо (2 точки); Средно (1 точка)**

Кои две неща опитва Мейси, за да накара червената кокошка да влезе в курника, но без успех?

1. *Гонила я, за да я прибере.*

2. *Удряла два капака.*

Критерии за оценяване

Код 2 – Напълно правилен отговор

Отговорът посочва **две** от следните стратегии на Мейси:
- Да хване/улови/вдигне кокошката
- Да сложи храна в кокошарника / да я примами (с храна)
- Да удря два капака от тенджери / тропа / вдига шум (за да уплаши кокошката)
- Да я подгони.

Код 1 – Частично правилен отговор

Отговорът посочва само **една** от горните стратегии.

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва нито една от горните стратегии на Мейси или е твърде общ, несвързан с текста или перифразира части от въпроса.

Примери:
- *Тя се направила на сова и уплашила кокошката.*
- *Брат ѝ ѝ помогнал.*
- *Тя уплашила кокошката.*
- *Мейси използвала крила.*
- *Мейси я оставила навън цяла нощ.*
- *Каквито и неща да опитвала Мейси, тя не успявала.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 7 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Норвегия (5)	66 (2,3)	↑
Финландия	61 (2,4)	↑
Полша	61 (2,1)	↑
Северна Ирландия	60 (2,3)	↑
Русия	58 (2,1)	↑
Ирландия	56 (1,7)	↑
САЩ	56 (2,4)	↑
Белгия (Фландрия)	55 (2,0)	↑
Австралия	55 (1,5)	↑
Хонконг (САР)	52 (2,4)	↑
Швеция	51 (2,4)	↑
Литва	51 (2,4)	↑
Дания	51 (2,4)	↑
Латвия	50 (2,1)	↑
Сингапур	49 (1,7)	↑
Чехия	48 (1,8)	↑
Нова Зеландия	48 (2,3)	↑
Англия	47 (1,9)	↑
Нидерландия	47 (2,2)	↑
Канада	47 (1,4)	↑
Германия	46 (2,3)	↑
Словакия	43 (1,6)	
Чили	43 (1,9)	
Австрия	42 (2,2)	
Макао (САР)	41 (1,8)	
PIRLS средно	41 (0,3)	
България	40 (2,2)	
Китайски Тайпе	36 (2,0)	↓
Унгария	35 (2,0)	↓
Израел	35 (2,1)	↓
Франция	35 (2,1)	↓
Италия	34 (1,9)	↓
Тринидад и Тобаго	32 (2,1)	↓
Казахстан	31 (2,1)	↓
Иран	29 (2,1)	↓
Азербайджан	29 (1,8)	↓
Катар	28 (1,5)	↓
Белгия (Валония)	27 (1,7)	↓
ОАЕ	27 (1,2)	↓
Грузия	26 (1,5)	↓
Испания	25 (1,5)	↓
Малта	25 (1,9)	↓
Бахрейн	23 (1,5)	↓
Мароко	23 (2,4)	↓
Словения	22 (2,0)	↓
Португалия	21 (2,0)	↓
Саудитска Арабия	21 (1,9)	↓
Оман	20 (1,2)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Защо бащата на Мейси не одобрява намерението ѝ?

А) Защото червената кокошка може да се нарани.

Б) Защото червената кокошка може да спре да снася яйца.

★В) Защото баща ѝ мисли, че червената кокошка може да стане плячка.

Г) Защото баща ѝ иска да даде урок на червената кокошка.

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 8 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Норвегия (5)	44 (2,2)	↑
Казахстан	35 (2,1)	↑
Швеция	33 (2,0)	↑
Полша	32 (2,1)	↑
Дания	31 (2,2)	↑
Северна Ирландия	30 (1,5)	↑
Ирландия	28 (1,7)	↑
Англия	28 (1,6)	↑
Русия	28 (1,9)	↑
САЩ	26 (2,0)	↑
Сингапур	26 (1,8)	↑
Австралия	26 (1,5)	↑
България	26 (2,0)	↑
Австрия	25 (1,7)	↑
Финландия	24 (1,7)	↑
Канада	24 (1,3)	↑
Катар	24 (1,3)	↑
Чехия	23 (1,8)	
Германия	22 (1,6)	
Словакия	22 (1,6)	
Нова Зеландия	22 (1,5)	
Португалия	22 (1,8)	
Латвия	21 (1,8)	
Белгия (Фландрия)	21 (1,4)	
Унгария	20 (1,6)	
PIRLS средно	20 (0,2)	
Литва	19 (1,8)	
Испания	18 (1,2)	
Франция	17 (1,9)	
Нидерландия	17 (1,6)	↓
Белгия (Валония)	16 (2,0)	
Италия	15 (1,3)	↓
Хонконг (САР)	14 (1,7)	↓
Израел	13 (1,5)	↓
Оман	13 (1,1)	↓
ОАЕ	13 (0,8)	↓
Словения	13 (1,3)	↓
Саудитска Арабия	12 (1,2)	↓
Мароко	12 (1,4)	↓
Тринидад и Тобаго	12 (1,7)	↓
Азербайджан	12 (1,2)	↓
Китайски Тайпе	11 (1,4)	↓
Иран	10 (1,4)	↓
Грузия	9 (1,7)	↓
Бахрейн	8 (0,8)	↓
Макао (САР)	8 (1,1)	↓
Малта	6 (1,1)	↓
Чили	6 (1,1)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Бащата на Мейси казва, че следващата кокошка в реда ще заеме мястото на червената.

Какво иска да каже с това?

Той мисли, че ако червената кокошка умре, следващата кокошка в реда ще бъде като нея.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът показва разбиране, че (дори и червената кокошка да умре) проблемът на Мейси няма да се реши, защото кокошата йерархия ще се запази ИЛИ следващата кокошка (ще заеме мястото ѝ и) ще прави същите неща ИЛИ ще бъде също толкова досадна, колкото червената.

Примери:

- *Иска да каже, че проблемите на Мейси няма да се оправят.*
- *Редът ще се запази и няма никакъв смисъл кокошката да умре.*
- *Пак ще има друга кокошка, която да дразни Мейси.*
- *Следващата кокошка ще заеме мястото на червената и ще прави като нея.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не показва разбиране, че кокошият ред ще се запази или че следващата кокошка в реда/на върха ще създава същите проблеми. Той може да посочва само, че друга кокошка ще замести червената като лидер (като перифразира въпроса) или да бъде твърде общ или неясен.

Примери:

- *Втората кокошка ще стане главатар.*
- *Друга кокошка ще заеме мястото на червената.*
- *Означава, че не може да си позволят кокошката да умре.*
- *Че това няма да промени нищо. (Твърде общ)*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 9 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	85 (1,5)	↑
Унгария	72 (2,1)	↑
Испания	72 (1,6)	↑
Китайски Тайпе	70 (1,8)	↑
Литва	68 (2,1)	↑
Полша	67 (2,1)	↑
България	67 (2,4)	↑
Хонконг (САР)	66 (2,5)	↑
Италия	65 (2,1)	↑
Словакия	65 (2,0)	↑
Макао (САР)	63 (1,7)	↑
Латвия	63 (2,3)	↑
Норвегия (5)	63 (2,2)	↑
Азербайджан	63 (2,2)	↑
Франция	62 (2,3)	↑
Португалия	61 (2,0)	↑
Казахстан	60 (2,2)	↑
Чехия	60 (1,8)	↑
Ирландия	57 (2,3)	
Нидерландия	57 (1,8)	
Швеция	56 (2,1)	
Словения	56 (2,2)	
Дания	56 (2,1)	
Малта	55 (2,2)	
Белгия (Фландрия)	55 (2,2)	
Австрия	55 (2,3)	
Белгия (Валония)	55 (2,3)	
Грузия	55 (2,3)	
PIRLS средно	55 (0,3)	
Израел	54 (2,0)	
Северна Ирландия	53 (2,1)	
Германия	53 (2,2)	
Англия	53 (1,5)	
Канада	52 (1,7)	
Финландия	51 (2,1)	
САЩ	51 (2,2)	
Сингапур	48 (1,7)	↓
Австралия	47 (2,1)	↓
Иран	47 (2,7)	↓
Нова Зеландия	47 (2,0)	↓
Чили	39 (2,3)	↓
ОАЕ	37 (1,2)	↓
Катар	37 (1,2)	↓
Саудитска Арабия	37 (2,0)	↓
Бахрейн	34 (1,9)	↓
Тринидад и Тобаго	30 (1,9)	↓
Оман	24 (1,5)	↓
Мароко	21 (1,8)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо майката на Мейси казва: „Аз с радост бих вършила твоята работа"?

А) Защото майката на Мейси я съжалява.

Б) Защото Мейси трябва да върши повече работа вкъщи.

В) Защото майката на Мейси наистина харесва да се грижи за кокошките.

★Г) Защото Мейси трябва да разбере, че майка ѝ има по-тежки задължения.

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 10 Мейси и червената кокошка

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Швеция	86 (1,4)	↑
Финландия	86 (1,2)	↑
Сингапур	84 (1,5)	↑
Англия	83 (1,5)	↑
Унгария	83 (1,6)	↑
Норвегия (5)	82 (1,5)	↑
Русия	82 (1,8)	↑
Ирландия	81 (2,1)	↑
САЩ	80 (1,9)	↑
Словакия	80 (1,7)	↑
Полша	80 (1,7)	↑
Италия	79 (1,7)	↑
Германия	79 (1,7)	↑
Латвия	79 (1,7)	↑
Северна Ирландия	79 (1,8)	↑
Дания	79 (1,9)	↑
Канада	78 (1,2)	↑
Австрия	78 (2,1)	↑
Нидерландия	77 (1,7)	↑
Китайски Тайпе	76 (1,7)	↑
Австралия	76 (1,8)	↑
Чехия	74 (1,8)	↑
Белгия (Фландрия)	73 (1,9)	↑
Нова Зеландия	72 (1,6)	
България	71 (2,0)	
Макао (САР)	71 (1,7)	
Словения	71 (1,8)	
Хонконг (САР)	70 (2,3)	
Израел	70 (1,8)	
PIRLS средно	70 (0,3)	
Литва	69 (2,4)	
Испания	68 (2,0)	
Казахстан	64 (2,3)	↓
Франция	63 (2,5)	↓
Азербайджан	63 (2,1)	↓
Тринидад и Тобаго	61 (2,3)	↓
Белгия (Валония)	60 (2,3)	↓
Чили	60 (2,3)	↓
Португалия	59 (2,6)	↓
ОАЕ	56 (1,3)	↓
Катар	56 (1,4)	↓
Малта	56 (2,5)	↓
Иран	53 (3,4)	↓
Саудитска Арабия	50 (2,0)	↓
Бахрейн	49 (1,9)	↓
Оман	48 (1,6)	↓
Грузия	43 (2,4)	↓
Мароко	40 (2,6)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Откъде на Мейси ѝ хрумва идеята как да се справи с червената кокошка?

А) Нейният брат Сам ѝ казва плана.

★Б) Мейси вижда как една сова хваща мишка.

В) Бащата на Мейси ѝ казва за совите.

Г) Мейси вижда тел и парче бял плат.

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 11 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	92 (0,9)	↑
Унгария	91 (1,2)	↑
Ирландия	91 (1,3)	↑
Северна Ирландия	90 (1,3)	↑
Финландия	90 (1,1)	↑
Нидерландия	90 (1,4)	↑
Сингапур	90 (1,2)	↑
Норвегия (5)	89 (1,3)	↑
САЩ	89 (1,6)	↑
Чехия	89 (1,2)	↑
Англия	88 (1,2)	↑
Полша	87 (1,4)	↑
Австрия	87 (1,3)	↑
Австралия	87 (1,3)	↑
Словакия	87 (1,7)	↑
Дания	87 (1,4)	↑
Хонконг (САР)	86 (1,7)	↑
Швеция	86 (1,7)	↑
Китайски Тайпе	85 (1,3)	↑
Канада	85 (1,1)	↑
Италия	85 (1,6)	↑
Белгия (Фландрия)	84 (1,7)	↑
Словения	84 (1,7)	↑
Нова Зеландия	84 (1,5)	↑
Латвия	84 (1,8)	↑
България	84 (1,8)	↑
Литва	83 (2,0)	↑
Германия	83 (1,6)	↑
Макао (САР)	81 (1,8)	
Испания	79 (1,6)	
PIRLS средно	79 (0,2)	
Казахстан	78 (1,7)	
Франция	78 (1,8)	
Португалия	76 (1,7)	
Израел	76 (1,8)	
Азербайджан	73 (2,1)	↓
Чили	72 (2,0)	↓
Тринидад и Тобаго	71 (1,8)	↓
Белгия (Валония)	70 (2,1)	↓
Малта	64 (2,1)	↓
Грузия	63 (2,7)	↓
Иран	62 (2,7)	↓
Катар	59 (1,5)	↓
ОАЕ	58 (1,5)	↓
Бахрейн	58 (1,9)	↓
Оман	51 (1,7)	↓
Саудитска Арабия	50 (2,1)	↓
Мароко	44 (2,5)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Средно (1 точка)**

Защо Мейси закрепя бели крила на върха на пръчка?

А) за да приличат на кокоши пера

Б) за да вземе решение

★В) за да приличат на сова

Г) за да впечатли Сам

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 12 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	88 (1,3)	↑
Китайски Тайпе	87 (1,3)	↑
Хонконг (САР)	87 (1,6)	↑
Макао (САР)	84 (1,7)	↑
Сингапур	83 (1,2)	↑
Латвия	82 (1,7)	↑
Полша	82 (1,5)	↑
Ирландия	82 (1,7)	↑
Финландия	81 (1,5)	↑
САЩ	81 (2,0)	↑
Швеция	81 (1,7)	↑
Англия	80 (1,4)	↑
Литва	79 (2,2)	↑
България	79 (1,9)	↑
Австрия	79 (1,7)	↑
Австралия	78 (1,3)	↑
Италия	77 (1,9)	↑
Северна Ирландия	76 (2,0)	↑
Германия	75 (1,8)	↑
Словакия	75 (2,1)	↑
Канада	75 (1,1)	↑
Словения	74 (2,3)	
Нова Зеландия	74 (1,8)	↑
Унгария	74 (1,9)	
Чехия	72 (1,8)	
Казахстан	72 (2,0)	
Дания	71 (2,4)	
Белгия (Фландрия)	71 (1,7)	
PIRLS средно	70 (0,3)	
Нидерландия	70 (2,2)	
Норвегия (5)	68 (2,2)	
Израел	68 (1,5)	
Чили	65 (1,9)	↓
Испания	64 (1,7)	↓
Тринидад и Тобаго	63 (2,1)	↓
Грузия	63 (2,3)	↓
Франция	61 (2,1)	↓
Португалия	61 (2,0)	↓
Азербайджан	59 (2,7)	↓
Белгия (Валония)	57 (2,2)	↓
Катар	57 (1,3)	↓
Малта	56 (2,0)	↓
Бахрейн	56 (1,9)	↓
ОАЕ	56 (1,4)	↓
Иран	52 (2,4)	↓
Саудитска Арабия	51 (2,0)	↓
Оман	41 (1,8)	↓
Мароко	39 (2,8)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Средно (1 точка)**

Мейси „се разкрещя на белите крила, заудря ги с ръце и ги избута настрани".

Какво иска Мейси да си помисли кокошката?

★А) че Мейси я спасява

Б) че Мейси ѝ е ядосана

В) че Мейси е ужасена от совата

Г) че Мейси си играе със совата

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 13 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на отговорите, носещи 3 точки		Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Унгария	34 (2,3)	↑	59 (2,6)	↑	77 (2,2)	↑
Полша	32 (2,2)	↑	53 (2,5)	↑	81 (1,6)	↑
Сингапур	32 (1,7)	↑	56 (1,8)	↑	75 (1,4)	↑
Хонконг (САР)	29 (2,4)	↑	56 (2,7)	↑	63 (2,5)	↑
Англия	29 (1,6)	↑	55 (1,9)	↑	72 (1,5)	↑
Австралия	29 (2,0)	↑	55 (2,0)	↑	68 (1,8)	↑
Ирландия	28 (2,6)	↑	52 (2,5)	↑	76 (1,7)	↑
Северна Ирландия	25 (2,1)	↑	48 (2,4)	↑	69 (2,0)	↑
САЩ	25 (1,9)	↑	53 (2,2)	↑	74 (2,2)	↑
Латвия	25 (2,0)	↑	47 (2,6)	↑	77 (2,1)	↑
Русия	24 (1,7)	↑	55 (2,1)	↑	67 (2,0)	↑
Канада	23 (1,4)	↑	43 (1,5)	↑	61 (1,5)	↑
Испания	21 (1,1)	↑	38 (1,7)	↑	61 (1,9)	↑
Израел	20 (1,7)	↑	45 (2,0)	↑	58 (2,1)	↑
Китайски Тайпе	19 (1,6)	↑	46 (2,3)	↑	59 (2,1)	↑
Норвегия (5)	19 (1,7)	↑	43 (2,2)	↑	71 (2,2)	↑
България	18 (1,9)	↑	43 (2,6)	↑	62 (2,7)	↑
Нова Зеландия	18 (1,4)	↑	37 (1,8)	↑	60 (1,8)	↑
Финландия	16 (1,8)		38 (2,1)	↑	65 (1,8)	↑
Италия	16 (1,7)		34 (2,3)		51 (2,2)	
Литва	15 (1,7)		38 (2,6)	↑	57 (2,4)	
PIRLS средно	15 (0,2)		32 (0,3)		53 (0,3)	
Швеция	13 (1,6)		32 (2,0)		65 (1,9)	↑
Германия	13 (1,5)		33 (2,1)		55 (2,3)	
Чили	13 (1,4)		28 (2,0)	↓	55 (2,5)	
Грузия	12 (1,5)		36 (2,5)		62 (2,7)	↑
Словакия	12 (1,1)	↓	28 (1,7)	↓	45 (2,1)	↓
Нидерландия	11 (1,4)	↓	27 (2,0)	↓	58 (2,5)	↑
Казахстан	11 (1,4)	↓	27 (2,1)	↓	65 (2,3)	↑
Чехия	11 (1,2)	↓	32 (2,0)		49 (2,2)	
Португалия	10 (1,4)	↓	23 (2,0)	↓	33 (2,3)	↓
Тринидад и Тобаго	9 (1,1)	↓	21 (1,9)	↓	38 (2,2)	↓
Дания	8 (1,1)	↓	27 (2,5)	↓	62 (2,7)	↑
Австрия	7 (1,4)	↓	20 (1,8)	↓	44 (2,1)	↓
ОАЕ	7 (0,6)	↓	18 (1,0)	↓	37 (1,3)	↓
Словения	6 (0,9)	↓	27 (2,0)	↓	68 (2,4)	↑
Макао (САР)	6 (1,1)	↓	31 (2,2)		44 (2,6)	↓
Бахрейн	6 (0,9)	↓	21 (1,7)	↓	38 (2,1)	↓
Белгия (Валония)	6 (1,0)	↓	12 (1,3)	↓	26 (1,9)	↓
Катар	6 (0,6)	↓	14 (1,0)	↓	31 (1,4)	↓
Малта	5 (0,9)	↓	16 (1,4)	↓	39 (1,9)	↓
Оман	5 (0,7)	↓	12 (1,2)	↓	25 (1,6)	↓
Белгия (Фландрия)	4 (0,8)	↓	13 (1,4)	↓	41 (1,9)	↓
Франция	4 (0,8)	↓	14 (1,8)	↓	27 (2,2)	↓
Азербайджан	2 (0,7)	↓	9 (1,2)	↓	21 (1,8)	↓
Саудитска Арабия	1 (0,6)	↓	4 (0,7)	↓	23 (1,6)	↓
Иран	1 (0,3)	↓	5 (1,1)	↓	18 (1,8)	↓
Мароко	0 (0,0)	↓	0 (0,1)	↓	5 (1,0)	↓

Предназначение: **За литературен опит**

Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**

Равнище на способностите: **Напреднало (2 или 3 точки); Високо (1 точка)**

Ти научи каква е Мейси от нещата, които прави. Опиши каква е Мейси и посочи два примера от разказа за нейни постъпки, които показват каква е тя.

Мейси е умна, защото успява да вкара кокошката в курника. Тя не се предава, защото опитва 4 – 5 пъти, преди да успее.

Критерии за оценяване

Код 3 – Напълно правилен отговор

Отговорът показва разбиране каква е Мейси, като посочва 1 характерна черта, чувство или отношение на Мейси, подкрепено(а) с 2 различни примера от текста, ИЛИ посочва 2 различни характерни черти, чувства или отношения на Мейси, като подкрепя всяко(а) от тях с 1 отделен пример.

Код 2 – Задоволително правилен отговор

Отговорът показва разбиране каква е Мейси, като посочва 1 характерна черта, чувство или отношение на Мейси и го/я подкрепя 1 с един пример.

Код 1 – Частично правилен отговор

Отговорът посочва 1 или повече непротиворечиви характерни черти/чувства/отношения на Мейси, без да са подкрепени с пример от текста или примерът е твърде общ или неясен.

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не описва характерна черта, чувство или отношение на Мейси. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира части от въпроса.

Примери:

- *Мейси е добра: 1. Тя гонила кокошката 2. Дала ѝ добър урок.*
- *Тя е грижовна, умна и мила.* (Твърде общ)
- *Тя е ядосана и доволна.* (Противоречив)

Код 9 – Без отговор

Възможни характерни черти с примери от текста

Умна, изобретателна: Измисля начини да прибере кокошката в курника; Намира начин да реши проблема си.

Решителна, упорита: Не се предава, докато не успее; Не приема или се дразни от поведението на червената кокошка.

Съвестна: Върши си задълженията всеки ден.

Любопитна: Задава въпроси, за да разбере повече за червената кокошка.

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните

↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 14 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	67 (1,8)	↑
Австралия	60 (1,9)	↑
Германия	60 (1,9)	↑
Полша	60 (2,5)	↑
Англия	59 (2,1)	↑
Литва	59 (2,6)	↑
Ирландия	58 (2,2)	↑
Унгария	58 (2,5)	↑
Австрия	57 (2,3)	↑
Финландия	56 (2,0)	↑
САЩ	56 (2,2)	↑
Белгия (Фландрия)	56 (2,1)	↑
Норвегия (5)	55 (2,3)	↑
Северна Ирландия	54 (2,2)	↑
Хонконг (САР)	54 (2,4)	↑
Нова Зеландия	54 (1,9)	↑
Нидерландия	54 (2,2)	↑
Китайски Тайпе	53 (2,1)	↑
Канада	53 (1,4)	↑
България	52 (2,4)	↑
Чехия	51 (1,9)	↑
Сингапур	51 (1,8)	↑
Швеция	50 (2,7)	↑
Словения	50 (2,4)	↑
Италия	49 (2,2)	↑
Латвия	48 (2,3)	↑
Дания	48 (2,3)	↑
Макао (САР)	46 (1,9)	
PIRLS средно	43 (0,3)	
Испания	43 (1,8)	
Словакия	41 (2,0)	
Израел	39 (1,8)	
Португалия	37 (2,1)	↓
Тринидад и Тобаго	36 (2,2)	↓
Казахстан	34 (1,7)	↓
Белгия (Валония)	33 (1,9)	↓
Франция	31 (2,4)	↓
Чили	30 (2,1)	↓
Иран	24 (2,3)	↓
ОАЕ	23 (1,3)	↓
Бахрейн	19 (1,5)	↓
Катар	17 (0,9)	↓
Грузия	16 (1,5)	↓
Азербайджан	16 (1,4)	↓
Малта	15 (1,6)	↓
Оман	10 (1,0)	↓
Саудитска Арабия	10 (1,3)	↓
Мароко	7 (1,2)	↓

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо Мейси е на върха на кокошия ред в края на разказа?

Използвай информацията от текста, за да обясниш отговора си.

Защото открила как чрез измама да подчини червената кокошка.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва хитрия план на Мейси да уплаши/спаси кокошката ИЛИ да прогони совата.

Примери:
- *Защото тя измислила умен начин да прибира кокошката.*
- *Мейси се престорила, че спасява кокошката.*
- *Защото кокошката мислила, че Мейси я спасява.*
- *Тя спасила кокошката от совата.*
- *Тя уплашила червената кокошка.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не показва разбиране защо в края на разказа Мейси е на върха на кокошия ред или буквално описва какво е кокошият ред. Отговорът може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:
- *Сега Мейси е главатар.*
- *Защото брат ѝ Сам го казва в края на историята.*
- *Защото Мейси я е прегърнала, за да се успокои.*

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 15 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Финландия	84 (1,6)	↑
Русия	84 (1,6)	↑
Литва	83 (1,9)	↑
Латвия	80 (1,7)	↑
Ирландия	80 (1,9)	↑
Швеция	79 (1,9)	↑
Сингапур	79 (1,4)	↑
Норвегия (5)	78 (1,8)	↑
Полша	77 (2,1)	↑
Англия	77 (1,5)	↑
Австралия	75 (1,9)	↑
Унгария	75 (2,3)	↑
Хонконг (САР)	74 (1,9)	↑
Северна Ирландия	74 (2,0)	↑
Италия	74 (1,8)	↑
Чехия	73 (1,8)	↑
САЩ	71 (1,9)	↑
Нидерландия	70 (2,2)	↑
Китайски Тайпе	70 (2,1)	↑
Германия	70 (2,3)	↑
Испания	70 (1,5)	↑
Казахстан	69 (1,9)	↑
Словения	69 (2,2)	↑
Канада	69 (1,4)	↑
Дания	68 (2,1)	↑
България	68 (2,4)	↑
Словакия	68 (2,0)	↑
Австрия	68 (2,1)	↑
Белгия (Фландрия)	64 (2,1)	
Нова Зеландия	64 (1,7)	
Макао (САР)	63 (2,3)	
Франция	63 (2,3)	
PIRLS средно	62 (0,3)	
Израел	61 (2,1)	
Португалия	61 (1,8)	
Белгия (Валония)	58 (2,1)	↓
Тринидад и Тобаго	47 (2,6)	↓
Чили	46 (2,2)	↓
Малта	45 (2,0)	↓
Азербайджан	43 (2,1)	↓
Грузия	41 (2,4)	↓
Иран	39 (2,6)	↓
ОАЕ	37 (2,0)	↓
Бахрейн	36 (1,6)	↓
Катар	29 (1,7)	↓
Оман	25 (1,7)	↓
Саудитска Арабия	18 (1,5)	↓
Мароко	12 (1,3)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Какво мислиш, че ще направи червената кокошка следващия път, когато Мейси прибира кокошките в курника?

Тя сама ще се прибере, без да създава проблеми.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че следващия път кокошката няма да прави номера ИЛИ ще се държи добре.

Примери:
- *Тя ще си спомни какво е направила Мейси за нея, и няма да бяга.*
- *Тя ще поведе кокошките към курника, когато Мейси каже.*
- *Тя веднага ще се прибере.*
- *Тя ще се подчини на Мейси.*
- *Тя вече няма да създава проблеми на Мейси.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът е твърде общ, несвързан с текста или перифразира въпроса.

Примери:
- *Тя ще направи същото нещо.*
- *Тя ще избяга.*
- *Следващия път тя няма да се хване на номера на Мейси.*
- *Тя ще иска Мейси да я гони.*
- *Мейси ще прибере кокошката в курника.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 16 Мейси и червената кокошка

Страна	Процент на верните отговори	
Полша	70 (2,1)	↑
Сингапур	62 (1,6)	↑
Ирландия	55 (2,3)	↑
САЩ	55 (2,1)	↑
Северна Ирландия	53 (2,3)	↑
Англия	53 (1,8)	↑
Австралия	52 (1,9)	↑
Русия	51 (2,3)	↑
Литва	51 (2,6)	↑
Канада	49 (1,6)	↑
България	48 (2,6)	↑
Финландия	45 (2,1)	↑
Латвия	45 (2,4)	↑
Словакия	44 (2,1)	↑
Казахстан	43 (1,9)	↑
Германия	43 (2,1)	↑
Унгария	42 (2,5)	↑
Хонконг (САР)	41 (2,4)	↑
Словения	41 (2,6)	↑
Норвегия (5)	41 (2,4)	↑
Китайски Тайпе	37 (2,2)	
Австрия	37 (2,3)	
Израел	36 (2,0)	
PIRLS средно	34 (0,3)	
Италия	34 (2,2)	
Нидерландия	33 (2,1)	
Португалия	31 (2,1)	
Нова Зеландия	31 (1,7)	
Белгия (Валония)	30 (1,9)	↓
Испания	25 (1,2)	↓
Швеция	24 (2,0)	↓
Дания	24 (2,0)	↓
Тринидад и Тобаго	24 (1,9)	↓
Чехия	23 (1,8)	↓
Бахрейн	23 (1,4)	↓
Белгия (Фландрия)	23 (1,8)	↓
Макао (САР)	23 (1,6)	↓
Грузия	22 (2,1)	↓
ОАЕ	21 (1,1)	↓
Чили	20 (1,6)	↓
Азербайджан	19 (1,9)	↓
Катар	19 (1,0)	↓
Франция	19 (1,9)	↓
Оман	17 (1,5)	↓
Малта	16 (1,5)	↓
Иран	15 (1,8)	↓
Саудитска Арабия	8 (1,5)	↓
Мароко	3 (0,7)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За литературен опит**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Защо „Мейси намира начин" също е подходящо заглавие на разказа?

Посочи една причина.

Защото намерила начин кокошката да я слуша.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че Мейси е открила начин сама да реши проблема си с кокошката.

Примери:
- *Тя измамила кокошката и сега тя правила каквото Мейси иска.*
- *Тя открила начин да даде урок на червената кокошка.*
- *Защото тя успяла да накара кокошката да влезе в курника.*
- *Защото открила начин кокошката да прави това, което иска.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът е твърде общ, несвързан с текста или перифразира въпроса.

Примери:
- *Защото тя наистина намерила начин.*
- *Защото в разказа се разказва точно за това.*
- *Мейси намерила начин в историята.*
- *Историята е за това как Мейси успява да се справи сама.*
- *Защото тя спасява живота на червената кокошка.* (Грешен)

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 1 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	96 (0,9)	↑
Дания	94 (1,2)	↑
Швеция	94 (0,9)	↑
Чехия	94 (0,9)	↑
Нидерландия	93 (1,0)	↑
Германия	93 (1,1)	↑
Белгия (Фландрия)	93 (1,1)	↑
Словения	93 (1,0)	↑
Латвия	93 (1,2)	↑
Австрия	93 (1,1)	↑
Полша	92 (1,0)	↑
Ирландия	92 (1,4)	↑
Англия	92 (1,0)	↑
Финландия	92 (1,0)	↑
Хонконг (САР)	91 (1,2)	↑
Норвегия (5)	91 (1,4)	↑
Австралия	91 (1,2)	↑
Китайски Тайпе	90 (1,2)	↑
Словакия	90 (1,6)	↑
Литва	90 (1,4)	↑
България	90 (1,6)	↑
Сингапур	89 (1,1)	↑
Макао (САР)	89 (1,2)	↑
Унгария	88 (1,5)	↑
Казахстан	88 (1,4)	↑
Нова Зеландия	87 (1,3)	↑
Северна Ирландия	87 (1,8)	
Канада	87 (1,1)	↑
Франция	87 (1,5)	
Испания	87 (1,3)	↑
Португалия	86 (1,3)	
САЩ	86 (1,5)	
Израел	85 (1,5)	
PIRLS средно	84 (0,2)	
Италия	84 (1,6)	
Азербайджан	81 (2,1)	
Тринидад и Тобаго	80 (1,9)	↓
Чили	78 (1,5)	↓
Белгия (Валония)	75 (1,8)	↓
Грузия	74 (2,5)	↓
ОАЕ	69 (1,0)	↓
Иран	68 (2,5)	↓
Катар	68 (1,4)	↓
Бахрейн	65 (1,6)	↓
Оман	64 (1,8)	↓
Малта	64 (1,9)	↓
Мароко	56 (2,4)	↓
Саудитска Арабия	56 (2,2)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Средно (1 точка)**

За какво се разказва в първата част „Излизане от пясъка"?

А) как изглеждат различните морски костенурки

Б) как морските костенурки се научават да плуват

В) какво обичат да ядат морските костенурки

★Г) как морските костенурки се излюпват от яйцата

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 2 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Китайски Тайпе	74 (2,0)	↑	92 (1,1)	↑
Финландия	69 (2,0)	↑	93 (1,0)	↑
Русия	68 (1,9)	↑	93 (0,9)	↑
Ирландия	66 (2,1)	↑	87 (1,6)	↑
Унгария	65 (2,0)	↑	88 (1,5)	↑
Англия	63 (1,8)	↑	84 (1,6)	↑
Норвегия (5)	63 (2,2)	↑	92 (1,2)	↑
Швеция	61 (2,4)	↑	89 (1,2)	↑
Хонконг (САР)	61 (2,4)	↑	86 (1,6)	↑
Литва	60 (2,6)	↑	83 (1,7)	
Белгия (Фландрия)	60 (1,9)	↑	90 (1,1)	↑
Макао (САР)	60 (1,8)	↑	90 (1,1)	↑
Германия	59 (2,2)	↑	86 (1,4)	↑
Нидерландия	59 (2,2)	↑	89 (1,5)	↑
Португалия	59 (1,8)	↑	87 (1,5)	↑
Австралия	58 (2,1)	↑	84 (1,9)	
Канада	58 (1,7)	↑	84 (1,1)	↑
Северна Ирландия	58 (2,4)	↑	85 (1,6)	↑
Австрия	58 (2,5)	↑	87 (1,7)	↑
Словения	57 (2,6)	↑	87 (1,6)	↑
Словакия	57 (1,8)	↑	82 (1,8)	
Чехия	57 (2,1)	↑	86 (1,2)	↑
САЩ	56 (1,8)	↑	82 (1,4)	
България	55 (2,5)		82 (2,3)	
Израел	55 (2,1)		81 (1,6)	
Испания	55 (1,5)	↑	86 (1,1)	↑
Сингапур	54 (1,7)		90 (1,1)	↑
Франция	53 (2,4)		82 (1,4)	
Нова Зеландия	52 (2,0)		80 (1,5)	
Латвия	52 (2,1)		88 (1,8)	↑
Дания	52 (2,3)		89 (1,5)	↑
Италия	51 (2,2)		86 (1,6)	↑
PIRLS средно	51 (0,3)		80 (0,2)	
Полша	47 (2,6)		79 (2,1)	
Белгия (Валония)	47 (1,9)	↓	79 (1,8)	
Казахстан	46 (1,7)	↓	76 (1,7)	↓
Бахрейн	43 (2,0)	↓	69 (1,8)	↓
Тринидад и Тобаго	40 (2,1)	↓	72 (1,8)	↓
Грузия	40 (2,7)	↓	71 (2,5)	↓
Оман	38 (1,7)	↓	59 (1,7)	↓
Азербайджан	34 (2,3)	↓	63 (2,4)	↓
Иран	33 (2,7)	↓	73 (2,1)	↓
Малта	33 (2,1)	↓	64 (1,9)	↓
ОАЕ	32 (1,1)	↓	63 (1,0)	↓
Катар	31 (1,2)	↓	62 (1,0)	↓
Чили	28 (2,0)	↓	79 (1,7)	
Мароко	10 (1,6)	↓	45 (2,5)	↓
Саудитска Арабия	9 (1,4)	↓	55 (2,1)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**

Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**

Равнище на способностите: **Високо (2 точки); Средно (1 точка)**

„Една от малките костенурки се размърдва и започва да се излюпва от яйцето си."

Напиши първите две неща, които малката костенурка прави след това.

1. *С муцуната си тя разчупва черупката.*

2. *Тя се изкопава от пясъка.*

Критерии за оценяване

Код 2 – Напълно правилен отговор

Отговорът посочва **две** от следните четири неща:
- Пробива черупката
- Излиза от яйцето
- Изправя се/Пробива си път нагоре/Достига повърхността
- Тръгва към водата

Код 1 – Частично правилен отговор

Отговорът посочва **едно** от горните четири неща.

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва какво прави костенурката непосредствено след като започва да се излюпва, или посочва пример от по-късен етап. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира части от въпроса.

Примери:
- *Тя се излюпва от яйцето.* (Перифразира въпроса.)
- *Тя плува.*
- *Тя прави дупка.*
- *Малката костенурка става млада костенурка.*
- *Катери се.*

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните

↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 3 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Хонконг (САР)	68 (2,4)	↑	89 (1,4)	↑
Русия	65 (1,9)	↑	83 (1,5)	↑
Казахстан	64 (2,0)	↑	80 (1,7)	↑
Сингапур	58 (1,8)	↑	78 (1,5)	↑
Финландия	57 (1,9)	↑	82 (1,3)	↑
Макао (САР)	57 (2,0)	↑	83 (1,7)	↑
Полша	56 (2,2)	↑	79 (1,9)	↑
Китайски Тайпе	54 (2,1)	↑	78 (1,7)	↑
Чехия	53 (2,0)	↑	73 (1,6)	↑
Швеция	52 (2,4)	↑	77 (2,2)	↑
Австралия	51 (1,9)	↑	73 (1,9)	↑
Северна Ирландия	51 (2,5)	↑	74 (2,2)	↑
Словакия	51 (2,0)	↑	72 (2,0)	↑
Австрия	50 (2,1)	↑	77 (1,9)	↑
Норвегия (5)	50 (2,3)	↑	79 (1,6)	↑
Ирландия	49 (2,1)	↑	75 (2,2)	↑
Германия	49 (2,4)	↑	71 (2,1)	↑
България	49 (2,7)	↑	67 (2,4)	
Унгария	48 (2,3)	↑	66 (2,3)	
Англия	48 (1,9)	↑	72 (1,6)	↑
Нова Зеландия	48 (2,1)	↑	71 (1,7)	↑
Литва	48 (2,5)	↑	70 (2,5)	↑
Словения	45 (2,0)	↑	73 (2,2)	↑
Канада	45 (1,7)	↑	68 (1,5)	↑
Нидерландия	44 (2,5)		75 (1,8)	↑
Израел	44 (2,1)		69 (2,2)	↑
Италия	43 (2,1)		73 (2,0)	↑
Дания	43 (2,3)		69 (2,3)	↑
Франция	42 (1,9)		68 (2,1)	
Испания	42 (1,6)		68 (1,7)	↑
САЩ	42 (1,9)		67 (2,0)	
PIRLS средно	41 (0,3)		64 (0,3)	
Латвия	36 (2,1)	↓	65 (2,2)	
Чили	33 (1,8)	↓	52 (2,4)	↓
Тринидад и Тобаго	30 (2,0)	↓	56 (2,1)	↓
Португалия	29 (1,9)	↓	60 (2,2)	
Белгия (Валония)	28 (2,2)	↓	56 (2,6)	↓
Белгия (Фландрия)	26 (1,7)	↓	53 (1,7)	↓
Азербайджан	26 (2,2)	↓	51 (2,3)	↓
Катар	22 (1,6)	↓	45 (1,3)	↓
Грузия	20 (2,0)	↓	41 (2,5)	↓
Малта	19 (1,6)	↓	35 (2,1)	↓
Бахрейн	19 (1,4)	↓	43 (1,8)	↓
ОАЕ	18 (1,0)	↓	44 (1,4)	↓
Иран	14 (1,4)	↓	38 (2,2)	↓
Оман	13 (1,0)	↓	38 (1,6)	↓
Саудитска Арабия	11 (1,5)	↓	30 (2,2)	↓
Мароко	7 (1,0)	↓	18 (2,0)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 или 2 точки)**

Когато новоизлюпената костенурка достигне повърхността на пясъка, какво ѝ помага да тръгне в правилната посока?

Светлината на Луната.

Какво може да заблуди малката костенурка?

Уличните светлини.

Критерии за оценяване

Код 2 – Напълно правилен отговор

Отговорът посочва какво помага на костенурката да се ориентира И какво може да я обърка.
- Помага ѝ лунната светлина, отразяваща се в океана.
- Обърква я изкуствената светлина (уличните лампи, светлините от къщите).

Код 1 – Частично правилен отговор

Отговорът посочва само едно от горните – какво ѝ помага или какво я обърква.

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва нито какво помага на костенурката да се ориентира, нито какво ѝ пречи. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:
- *Светлината.* (Не е ясно коя)
- *Слънчевата светлина.*
- *Луната ѝ помага.* (Не уточнява светлината ѝ.)
- *Шумът на вълните.*
- *Отражението на Луната.* (Недостатъчен)
- *Водата.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 4 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Швеция	79 (1,8)	↑
Русия	76 (2,0)	↑
Финландия	73 (1,4)	↑
Германия	73 (2,1)	↑
Сингапур	70 (1,7)	↑
Австрия	69 (2,3)	↑
Чехия	69 (1,9)	↑
Китайски Тайпе	69 (1,9)	↑
Нидерландия	68 (2,0)	↑
Полша	68 (2,0)	↑
Австралия	68 (2,1)	↑
Хонконг (САР)	68 (1,8)	↑
Англия	67 (2,1)	↑
Ирландия	66 (2,2)	↑
Дания	64 (2,1)	↑
Словения	63 (2,3)	↑
Норвегия (5)	62 (2,1)	↑
Нова Зеландия	62 (2,1)	↑
Северна Ирландия	62 (2,2)	↑
Унгария	62 (2,6)	↑
Канада	61 (1,5)	↑
САЩ	61 (2,0)	↑
Франция	60 (2,4)	↑
Латвия	60 (2,5)	↑
България	59 (2,6)	↑
Белгия (Фландрия)	58 (2,2)	↑
Словакия	57 (1,8)	↑
Казахстан	57 (1,9)	↑
Литва	54 (2,9)	
Макао (САР)	54 (2,1)	
PIRLS средно	53 (0,3)	
Португалия	49 (2,1)	
Италия	49 (2,3)	
Израел	48 (2,4)	↓
Испания	45 (1,6)	↓
Чили	45 (1,9)	↓
Белгия (Валония)	42 (2,2)	↓
Тринидад и Тобаго	38 (1,9)	↓
Азербайджан	36 (2,1)	↓
Грузия	34 (2,5)	↓
Иран	30 (2,0)	↓
ОАЕ	27 (1,0)	↓
Катар	25 (1,3)	↓
Оман	22 (1,5)	↓
Бахрейн	21 (1,7)	↓
Малта	16 (1,6)	↓
Саудитска Арабия	15 (1,6)	↓
Мароко	5 (1,0)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо пътят на новоизлюпената костенурка до водата е „надпревара за оцеляване"?

Използвай текста, за да обясниш отговора си.

Раците и други животни могат да ги изядат.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че малката костенурка трябва да се пази от хищници, докато достигне до водата.

Примери:

- *Раци, птици и чапли могат да ги сграбчат.*
- *Много е вероятно те да бъдат убити.*
- *Всякакви птици се хранят с тях, докато ходят към водата.*
- *Те трябва бързо да стигнат водата, за да не бъдат изядени.*
- *Заради хищниците – нейните врагове.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът посочва, че костенурчетата трябва да се придвижват бързо, но не посочва защо ИЛИ посочва, че те могат да бъдат изядени от акули. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:

- *Те трябва да се надпреварват, ако искат да оцелеят.*
- *Те не са по-големи от орех.*
- *Акулите могат да ги изядат.*
- *Навсякъде е пълно с раци.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 5 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	80 (1,4)	↑
Италия	76 (2,0)	↑
България	73 (2,0)	↑
Испания	70 (1,3)	↑
Словакия	67 (1,9)	↑
Латвия	67 (1,8)	↑
Макао (САР)	66 (2,0)	↑
Унгария	66 (2,2)	↑
Китайски Тайпе	66 (1,7)	↑
Хонконг (САР)	64 (2,6)	↑
Сингапур	64 (1,5)	↑
Австрия	63 (2,3)	↑
Казахстан	63 (2,6)	↑
Литва	62 (2,0)	↑
Норвегия (5)	62 (2,2)	↑
Дания	61 (2,2)	↑
Германия	61 (2,2)	↑
Израел	61 (1,8)	↑
Финландия	59 (2,0)	
Словения	59 (2,0)	
Англия	58 (2,1)	
Австралия	58 (1,6)	
Швеция	57 (2,0)	
Ирландия	57 (2,3)	
Полша	57 (2,5)	
Оман	57 (1,5)	
Северна Ирландия	57 (2,4)	
САЩ	57 (2,2)	
PIRLS средно	57 (0,3)	
Тринидад и Тобаго	56 (2,3)	
Нова Зеландия	55 (2,0)	
Канада	54 (1,7)	
Франция	52 (2,0)	↓
Нидерландия	52 (2,2)	↓
Бахрейн	51 (2,4)	↓
Португалия	49 (2,3)	↓
ОАЕ	48 (1,4)	↓
Азербайджан	48 (2,1)	↓
Белгия (Валония)	47 (2,1)	↓
Катар	46 (1,5)	↓
Чехия	46 (2,2)	↓
Белгия (Фландрия)	46 (1,8)	↓
Грузия	46 (2,5)	↓
Малта	44 (2,4)	↓
Иран	43 (3,0)	↓
Саудитска Арабия	37 (2,1)	↓
Чили	36 (2,0)	↓
Мароко	36 (2,4)	↓

Какво прави новоизлюпената костенурка, след като преодолее разбиващите се вълни?

А) търси други новоизлюпени костенурки

★Б) продължава да плува навътре в морето

В) почива си сред морските водорасли

Г) намира си храна

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 6 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Русия	92 (1,2)	↑
Китайски Тайпе	91 (1,2)	↑
Хонконг (САР)	90 (1,3)	↑
Финландия	90 (1,1)	↑
Сингапур	87 (1,2)	↑
Норвегия (5)	86 (1,7)	↑
Швеция	86 (1,7)	↑
Ирландия	85 (1,7)	↑
Макао (САР)	85 (1,7)	↑
Германия	83 (1,6)	↑
Австралия	82 (1,5)	↑
България	81 (2,4)	↑
Унгария	81 (1,8)	↑
Дания	81 (2,1)	↑
Нидерландия	81 (1,6)	↑
Австрия	81 (1,7)	↑
Латвия	80 (2,0)	↑
Канада	80 (1,2)	↑
Словения	79 (2,0)	↑
Испания	79 (1,7)	↑
Англия	79 (1,3)	↑
Чехия	79 (1,9)	↑
Казахстан	79 (1,8)	↑
Нова Зеландия	78 (1,4)	↑
Италия	78 (1,8)	↑
Португалия	78 (1,9)	↑
САЩ	78 (1,8)	↑
Северна Ирландия	77 (1,8)	↑
Израел	77 (1,6)	↑
Литва	77 (2,1)	↑
Франция	77 (1,8)	↑
Белгия (Фландрия)	76 (1,6)	↑
PIRLS средно	72 (0,3)	
Словакия	71 (2,1)	
Полша	71 (1,8)	
Тринидад и Тобаго	64 (2,1)	↓
Малта	63 (2,0)	↓
Белгия (Валония)	59 (2,3)	↓
Чили	57 (2,1)	↓
Грузия	54 (2,3)	↓
Азербайджан	52 (2,4)	↓
ОАЕ	49 (1,4)	↓
Катар	47 (1,5)	↓
Иран	44 (2,3)	↓
Бахрейн	38 (2,0)	↓
Оман	37 (1,8)	↓
Мароко	35 (2,2)	↓
Саудитска Арабия	31 (2,4)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Средно (1 точка)**

По какъв начин хората правят морето по-опасно за костенурките според текста?

Като изхвърлят боклуците си в морето.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва една от следните четири опасности за костенурките:

- Пластмаса/пластмасови отпадъци
- (Други) отпадъци/боклуци/смет/остатъци
- Замърсяване
- (Улични) светлини / фарове на коли

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът посочва други опасности за костенурките, несвързани с текста. Той може да е твърде общ или да перифразира въпроса.

Примери:

· *Хората могат да ги настъпят, защото са много малки.*
· *Ловят ги.*
· *Рибарите ги улавят в мрежите си.*
· *Акулите се хранят с тях.*
· *Чрез нефтени разливи.*

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 7 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Казахстан	48 (2,4)	↑	70 (1,8)	↑
Сингапур	48 (1,7)	↑	64 (1,7)	↑
Русия	44 (2,0)	↑	66 (1,8)	↑
Унгария	41 (2,6)	↑	62 (2,4)	↑
Финландия	41 (2,2)	↑	61 (2,3)	↑
Полша	37 (2,6)	↑	54 (2,3)	↑
Литва	36 (2,4)	↑	61 (2,4)	↑
Чехия	35 (1,7)	↑	54 (2,1)	↑
Хонконг (САР)	35 (2,3)	↑	61 (2,4)	↑
Италия	35 (2,1)	↑	56 (2,2)	↑
Словакия	34 (2,0)	↑	56 (2,0)	↑
Англия	34 (1,8)	↑	56 (1,9)	↑
Северна Ирландия	33 (2,1)	↑	52 (2,1)	↑
България	32 (2,1)	↑	56 (2,2)	↑
Германия	32 (2,3)	↑	54 (2,5)	↑
Китайски Тайпе	31 (2,0)	↑	48 (2,3)	↑
Норвегия (5)	31 (2,0)	↑	59 (2,0)	↑
Словения	31 (2,1)	↑	56 (2,4)	↑
Латвия	30 (2,0)	↑	56 (2,3)	↑
Швеция	29 (2,4)		56 (2,6)	↑
Израел	29 (1,9)	↑	49 (2,2)	↑
Дания	28 (2,2)		61 (2,4)	↑
Канада	27 (1,4)		46 (1,6)	
Ирландия	26 (1,8)		50 (2,6)	↑
PIRLS средно	25 (0,3)		44 (0,3)	
Австралия	24 (1,8)		48 (2,1)	↑
САЩ	24 (2,0)		43 (2,3)	
Австрия	23 (2,2)		45 (2,3)	
Испания	22 (1,2)	↓	36 (1,6)	↓
Португалия	22 (1,8)		40 (2,4)	
Нова Зеландия	21 (1,6)	↓	41 (2,2)	
Макао (САР)	20 (1,6)	↓	33 (1,9)	↓
Саудитска Арабия	19 (2,0)	↓	32 (2,5)	↓
Белгия (Фландрия)	19 (1,6)	↓	36 (2,0)	↓
Франция	16 (1,6)	↓	34 (2,4)	↓
Белгия (Валония)	15 (1,5)	↓	32 (2,0)	↓
Азербайджан	14 (1,7)	↓	28 (2,0)	↓
Тринидад и Тобаго	13 (1,7)	↓	30 (2,3)	↓
Катар	13 (1,2)	↓	28 (1,3)	↓
Оман	12 (1,1)	↓	26 (1,7)	↓
Грузия	11 (1,7)	↓	33 (2,4)	↓
ОАЕ	11 (0,7)	↓	25 (1,0)	↓
Нидерландия	11 (1,4)	↓	28 (2,2)	↓
Бахрейн	9 (1,4)	↓	19 (1,6)	↓
Малта	7 (1,2)	↓	19 (2,0)	↓
Иран	6 (1,2)	↓	21 (1,9)	↓
Чили	6 (0,9)	↓	14 (1,4)	↓
Мароко	1 (0,5)	↓	8 (1,4)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 или 2 точки)**

Окраската на черупката на малката костенурка я предпазва от хищници.
Посочи как окраската я предпазва от птиците.

Тъмната част се слива с водата.

Посочи как окраската я предпазва от акулите.

Отдолу е бяла и те не могат да я видят.

Критерии за оценяване

Код 2 – Напълно правилен отговор

Отговорът посочва как защитната окраска я предпазва от птиците И как от акулите.
● **Предпазена от птиците**: Посочва, че горната част/ отгоре е тъмна/черна И я прикрива / се слива с (тъмната) вода(та).
● **Предпазена от акулите**: Посочва, че долната част/отдолу е бяла И я прикрива / се слива с дневната светлина.

Код 1 – Частично правилен отговор

Отговорът посочва как окраската я предпазва само от птиците ИЛИ само от акулите.

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва как защитната окраска на черупката предпазва костенурката. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:
· *Черупката ѝ я предпазва.* (Перифразира въпроса.)
· *Хищниците не могат да я видят.*
· *Тя се скрива в черупката.*
· *Тя е зелена и се слива с водораслите.*
· *Отгоре е тъмна / Отдолу е бяла.* (Недостатъчен)

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 8 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Страна	Процент на верните отговори	
Китайски Тайпе	80 (1,9)	↑
Финландия	76 (1,7)	↑
Русия	74 (1,6)	↑
Хонконг (САР)	73 (2,5)	↑
Казахстан	72 (1,9)	↑
Сингапур	70 (1,5)	↑
Макао (САР)	68 (2,1)	↑
Норвегия (5)	68 (2,0)	↑
Латвия	68 (2,6)	↑
Ирландия	67 (2,1)	↑
Швеция	66 (2,6)	↑
Литва	64 (2,6)	↑
България	63 (2,6)	↑
Дания	63 (2,5)	↑
Словакия	62 (2,0)	↑
Белгия (Фландрия)	62 (2,1)	↑
Англия	62 (1,9)	↑
Нидерландия	61 (2,2)	↑
Чехия	61 (2,1)	↑
Северна Ирландия	60 (2,3)	↑
Унгария	59 (2,4)	↑
Германия	59 (2,2)	↑
Италия	58 (2,4)	↑
Полша	57 (2,1)	
Израел	55 (2,1)	
Австралия	55 (2,0)	
Канада	55 (1,1)	
Словения	55 (2,0)	
Австрия	54 (2,4)	
PIRLS средно	53 (0,3)	
САЩ	52 (2,2)	
Франция	49 (2,5)	
Нова Зеландия	49 (2,2)	↓
Азербайджан	45 (2,9)	↓
Португалия	44 (2,4)	↓
Грузия	43 (2,5)	↓
Белгия (Валония)	37 (2,1)	↓
Тринидад и Тобаго	37 (2,0)	↓
Испания	36 (1,8)	↓
ОАЕ	35 (1,3)	↓
Бахрейн	35 (1,9)	↓
Чили	35 (2,0)	↓
Малта	33 (2,2)	↓
Иран	30 (1,9)	↓
Катар	28 (1,1)	↓
Саудитска Арабия	27 (2,5)	↓
Оман	24 (1,7)	↓
Мароко	10 (1,6)	↓

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Кога морската костенурка задържа дъха си до пет часа?

Когато си почива под скали и издатини.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че костенурката прави това, когато спи ИЛИ когато си почива ИЛИ през нощта.

Примери:
- *При спане.*
- *Когато стане вечер.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва кога морската костенурка задържа дъха си до 5 часа. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:
- *Когато е под водата.*
- *Когато вече е възрастна костенурка.*
- *Под скали и издатини.*
- *След като се нахрани.*
- *Ако е в опасност.*

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 9 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
България	70 (2,4)	↑
Ирландия	65 (2,1)	↑
Сингапур	64 (1,8)	↑
Унгария	63 (2,3)	↑
Русия	62 (2,2)	↑
Германия	61 (2,2)	↑
Литва	61 (2,6)	↑
Швеция	60 (2,0)	↑
Нидерландия	60 (2,1)	↑
Финландия	59 (1,8)	↑
Дания	58 (2,5)	↑
Латвия	58 (2,4)	↑
Макао (САР)	57 (2,1)	↑
Норвегия (5)	56 (2,3)	↑
Англия	56 (2,0)	↑
Северна Ирландия	56 (2,7)	↑
Австрия	55 (2,1)	↑
Австралия	55 (2,2)	↑
Словения	55 (2,2)	↑
Канада	54 (1,5)	↑
Хонконг (САР)	53 (2,3)	↑
Италия	53 (2,3)	↑
Нова Зеландия	52 (2,0)	↑
Белгия (Фландрия)	51 (2,0)	↑
Чехия	51 (1,8)	↑
Словакия	51 (1,7)	↑
САЩ	49 (2,1)	
Франция	48 (2,2)	
PIRLS средно	47 (0,3)	
Китайски Тайпе	46 (1,8)	
Белгия (Валония)	44 (2,2)	
Полша	44 (2,2)	
Грузия	44 (2,4)	
Казахстан	38 (2,4)	↓
Испания	38 (1,5)	↓
Португалия	37 (2,0)	↓
Израел	37 (2,4)	↓
Тринидад и Тобаго	35 (2,2)	↓
ОАЕ	34 (1,2)	↓
Азербайджан	30 (2,3)	↓
Бахрейн	29 (1,7)	↓
Катар	29 (1,2)	↓
Чили	26 (1,7)	↓
Мароко	25 (2,0)	↓
Оман	25 (1,6)	↓
Малта	25 (1,9)	↓
Иран	25 (2,4)	↓
Саудитска Арабия	24 (1,9)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Какво се разбира от текста за начина на хранене на възрастната зелена морска костенурка?

А) Тя търси храна под скали и под издатини.

Б) Тя преплува дълги разстояния в търсене на храна.

★В) Тя отива да се храни на едно и също място всеки ден.

Г) Тя използва миризмите във водата, за да намери храна.

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 10 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Хонконг (САР)	81 (2,0)	↑
Сингапур	80 (1,3)	↑
Китайски Тайпе	79 (1,7)	↑
Ирландия	79 (1,9)	↑
Русия	79 (1,7)	↑
Швеция	78 (1,9)	↑
Унгария	78 (2,1)	↑
Казахстан	77 (1,7)	↑
Макао (САР)	74 (2,0)	↑
Норвегия (5)	73 (1,5)	↑
Финландия	73 (1,6)	↑
Латвия	73 (2,3)	↑
Литва	71 (2,4)	↑
Дания	70 (2,3)	↑
Англия	70 (1,7)	↑
Австралия	69 (1,9)	↑
Италия	69 (2,3)	↑
Северна Ирландия	68 (2,0)	↑
Нидерландия	68 (2,1)	↑
САЩ	67 (2,3)	↑
Нова Зеландия	67 (1,8)	↑
България	67 (2,7)	↑
Австрия	67 (2,2)	↑
Германия	65 (1,9)	↑
Канада	64 (1,6)	↑
Чехия	62 (2,1)	
Полша	62 (2,2)	
Словения	62 (1,9)	
PIRLS средно	61 (0,3)	
Белгия (Фландрия)	61 (2,1)	
Франция	59 (2,3)	
Израел	59 (1,8)	
Азербайджан	57 (2,8)	
Португалия	56 (1,8)	↓
Словакия	56 (2,4)	↓
Испания	56 (1,7)	↓
Чили	50 (2,1)	↓
Грузия	48 (2,5)	↓
ОАЕ	47 (1,5)	↓
Тринидад и Тобаго	44 (2,2)	↓
Бахрейн	42 (1,7)	↓
Саудитска Арабия	41 (2,2)	↓
Иран	41 (2,0)	↓
Катар	40 (1,4)	↓
Белгия (Валония)	35 (2,4)	↓
Малта	34 (2,1)	↓
Оман	34 (1,8)	↓
Мароко	17 (1,8)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Търсене и извличане на определена информация**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Защо телесната мазнина на морската костенурка става зелена?

Защото се храни с водораслите.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва, че тя се храни със зелена храна.

Примери:

- *Морска трева.*
- *Като яде водорасли и морската трева, става зелена.*
- *От тревата, която е зелена.*
- *Тя яде зелени растения.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва защо костенурката става зелена. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:

- *Защото телесната ѝ мазнина става зелена.*
- *Така зелените костенурки получават името си.*
- *Става зелена заради това, с което се храни.*
- *Защото става възрастна костенурка.*
- *Когато остарява, тя позеленява.*

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 11 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на отговорите, носещи 3 точки		Процент на отговорите, носещи 2 точки		Процент на отговорите, носещи 1 точка	
Китайски Тайпе	45 (2,3)	↑	71 (1,9)	↑	80 (1,6)	↑
Ирландия	44 (2,4)	↑	58 (2,1)	↑	68 (2,0)	↑
Русия	39 (2,0)	↑	59 (1,9)	↑	72 (1,8)	↑
САЩ	38 (2,7)	↑	55 (2,4)	↑	66 (2,4)	↑
Северна Ирландия	37 (2,0)	↑	56 (2,1)	↑	64 (2,0)	↑
Англия	37 (1,7)	↑	52 (2,0)	↑	62 (1,9)	↑
Швеция	36 (2,2)	↑	50 (2,6)	↑	60 (2,5)	↑
Канада	36 (1,4)	↑	51 (1,6)	↑	62 (1,6)	↑
Нова Зеландия	33 (1,7)	↑	47 (2,1)	↑	59 (1,9)	↑
Австралия	32 (1,9)	↑	51 (2,2)	↑	61 (1,8)	↑
Норвегия (5)	31 (1,8)	↑	46 (2,1)	↑	57 (2,1)	↑
Хонконг (САР)	31 (2,0)	↑	59 (2,2)	↑	77 (2,5)	↑
България	29 (1,9)	↑	45 (2,3)	↑	58 (2,4)	↑
Финландия	29 (1,7)	↑	46 (1,9)	↑	60 (1,8)	↑
Казахстан	29 (2,2)	↑	51 (2,4)	↑	69 (2,1)	↑
Унгария	27 (1,9)	↑	43 (2,4)	↑	58 (2,6)	↑
Нидерландия	27 (1,7)	↑	43 (2,1)	↑	56 (2,0)	↑
Италия	25 (2,1)		44 (2,5)	↑	56 (2,3)	↑
Германия	24 (1,6)		37 (1,9)		48 (2,2)	
Латвия	24 (2,0)		41 (2,4)		57 (2,6)	↑
Австрия	23 (1,9)		37 (2,3)		48 (2,5)	
Макао (САР)	23 (1,7)		51 (2,1)	↑	68 (1,8)	↑
Словакия	23 (1,6)		40 (1,9)		52 (2,2)	
PIRLS средно	22 (0,3)		37 (0,3)		49 (0,3)	
Чехия	22 (1,6)		38 (2,0)		49 (2,0)	
Полша	22 (1,8)		40 (2,4)		56 (2,5)	↑
Литва	22 (2,2)		38 (2,7)		53 (2,4)	
Испания	22 (1,5)		35 (1,7)		45 (1,8)	
Дания	21 (1,9)		39 (2,6)		47 (2,8)	
Словения	19 (1,9)		36 (1,8)		49 (1,7)	
Португалия	19 (1,5)	↓	32 (2,0)	↓	45 (2,3)	
Франция	18 (1,7)	↓	31 (2,3)	↓	42 (2,3)	↓
Израел	17 (1,5)	↓	37 (2,0)		47 (2,0)	
Белгия (Фландрия)	17 (1,7)	↓	35 (2,0)		49 (1,9)	
Тринидад и Тобаго	17 (1,5)	↓	27 (1,9)	↓	36 (2,2)	↓
ОАЕ	15 (1,2)	↓	25 (1,5)	↓	34 (1,7)	↓
Азербайджан	14 (1,7)	↓	23 (2,4)	↓	31 (2,5)	↓
Катар	12 (1,0)	↓	25 (1,5)	↓	33 (1,5)	↓
Белгия (Валония)	12 (1,3)	↓	21 (1,7)	↓	35 (2,3)	↓
Грузия	9 (1,5)	↓	18 (2,2)	↓	26 (2,5)	↓
Оман	9 (1,2)	↓	20 (1,9)	↓	28 (2,0)	↓
Малта	7 (1,0)	↓	13 (1,3)	↓	20 (1,7)	↓
Саудитска Арабия	6 (1,3)	↓	13 (1,5)	↓	21 (2,1)	↓
Иран	5 (1,1)	↓	13 (1,3)	↓	19 (1,8)	↓
Бахрейн	1 (0,4)	↓	13 (1,3)	↓	22 (1,5)	↓
Чили	0 (0,1)	↓	19 (1,5)	↓	31 (2,1)	↓
Мароко	0 (0,0)	↓	0 (0,1)	↓	3 (0,8)	↓
Сингапур	- -		- -		- -	

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Интерпретиране и обобщаване на идеи и информация**
Равнище на способностите: **Напреднало (3 точки); Високо (1 или 2 точки)**

Каква информация дава текстът за размерите и храната на морската костенурка във всеки етап от живота ѝ?

Попълни празните места в таблицата. Три от тях са попълнени като пример.

Етап от живота	Размер	Храна
яйце	топка за голф	хранителни вещества, съдържащи се в яйцето
новоизлюпена костенурка	орех	скариди, ракообразни, мекотели, медузи, (морски) охлюви
млада костенурка	чиния	водорасли, (морска/костенурска) трева, медузи
възрастна костенурка	(над) 1 метър или 130 кг	водорасли и морска трева

Критерии за оценяване

Код 3 – Напълно правилен отговор
Попълва правилно всичките **5** празни полета от таблицата.

Код 2 – Задоволително правилен отговор
Попълва правилно **4** празни полета от таблицата.

Код 1 – Частично правилен отговор
Попълва правилно **3** празни полета от таблицата.

Код 0 – Неправилен отговор

Попълва правилно **2 или по-малко** празни полета от таблицата. Отговорите може да са твърде общи или несвързани с текста.

Код 9 – Без отговор

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 12 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Хонконг (САР)	86 (1,4)	↑
Швеция	82 (1,6)	↑
Казахстан	82 (1,5)	↑
Сингапур	81 (1,3)	↑
Финландия	81 (1,6)	↑
Китайски Тайпе	81 (1,4)	↑
Ирландия	80 (1,9)	↑
Англия	79 (1,3)	↑
Макао (САР)	79 (1,8)	↑
Литва	78 (1,8)	↑
Словения	78 (2,3)	↑
Русия	78 (1,9)	↑
Северна Ирландия	77 (1,9)	↑
Унгария	77 (1,9)	↑
Норвегия (5)	76 (2,2)	↑
България	76 (2,0)	↑
Латвия	75 (2,1)	↑
Дания	75 (1,8)	↑
Чехия	75 (1,6)	↑
Австралия	75 (1,6)	↑
Белгия (Фландрия)	74 (1,9)	↑
Нидерландия	74 (1,7)	↑
Полша	74 (1,9)	↑
САЩ	73 (2,2)	↑
Австрия	73 (1,8)	↑
Словакия	73 (1,8)	↑
Германия	70 (2,0)	
PIRLS средно	69 (0,3)	
Италия	68 (2,0)	
Канада	68 (1,7)	
Испания	68 (1,4)	
Франция	68 (2,0)	
Азербайджан	67 (1,7)	
Нова Зеландия	66 (1,8)	
Израел	61 (2,1)	↓
Белгия (Валония)	61 (2,0)	↓
Малта	59 (1,7)	↓
Тринидад и Тобаго	59 (2,4)	↓
Португалия	59 (2,1)	↓
Грузия	56 (2,6)	↓
Саудитска Арабия	55 (2,3)	↓
Бахрейн	55 (1,8)	↓
Катар	54 (1,1)	↓
ОАЕ	54 (1,3)	↓
Иран	50 (2,4)	↓
Чили	46 (2,5)	↓
Мароко	38 (2,3)	↓
Оман	31 (1,7)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

На каква възраст зелената морска костенурка за първи път снася яйца?

А) на около 3 години

Б) на около 10 години

★В) на около 26 години

Г) на около 80 години

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 13 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Сингапур	67 (1,7)	↑
Русия	61 (2,0)	↑
Нидерландия	60 (2,4)	↑
Швеция	59 (2,1)	↑
България	59 (2,6)	↑
Финландия	59 (2,1)	↑
Словакия	58 (2,1)	↑
Латвия	57 (1,9)	↑
Чехия	55 (2,0)	↑
Китайски Тайпе	55 (2,1)	↑
Австралия	55 (2,0)	↑
Унгария	55 (2,1)	↑
Литва	54 (2,2)	↑
Норвегия (5)	53 (2,2)	↑
Полша	53 (2,4)	↑
Дания	52 (2,8)	↑
Ирландия	52 (2,1)	↑
Германия	50 (2,3)	↑
Белгия (Фландрия)	50 (2,0)	↑
Англия	50 (1,9)	↑
Италия	50 (2,3)	↑
САЩ	49 (2,2)	↑
Северна Ирландия	49 (2,4)	
Казахстан	49 (2,0)	↑
Канада	49 (1,6)	↑
Португалия	47 (2,3)	
Австрия	47 (2,1)	
Нова Зеландия	46 (2,0)	
Израел	46 (1,9)	
Словения	45 (2,3)	
PIRLS средно	45 (0,3)	
Франция	44 (2,1)	
Хонконг (САР)	43 (2,1)	
Чили	39 (1,9)	↓
Грузия	38 (2,3)	↓
Испания	37 (1,6)	↓
Макао (САР)	34 (2,0)	↓
ОАЕ	33 (1,3)	↓
Белгия (Валония)	32 (1,9)	↓
Тринидад и Тобаго	30 (2,1)	↓
Катар	29 (1,3)	↓
Малта	25 (1,7)	↓
Азербайджан	25 (2,3)	↓
Бахрейн	24 (1,9)	↓
Оман	22 (1,4)	↓
Саудитска Арабия	19 (1,9)	↓
Иран	18 (2,0)	↓
Мароко	17 (1,6)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Извеждане на преки заключения**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Кое действие на възрастната зелена морска костенурка все още не е напълно проучено от изследователите?

А) как преплува повече от 1000 километра

Б) как прави гнездо за яйцата си

В) как се предпазва да не бъде изядена от хищници

★Г) как намира пътя си до точния бряг, за да снесе яйца

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 14 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Сингапур	74 (1,6)	↑
Полша	68 (1,9)	↑
Англия	68 (1,7)	↑
Австралия	67 (1,7)	↑
Китайски Тайпе	64 (1,7)	↑
Канада	63 (1,8)	↑
Латвия	61 (2,0)	↑
САЩ	61 (2,4)	↑
Казахстан	59 (2,4)	↑
Северна Ирландия	59 (2,1)	↑
Словения	57 (2,5)	↑
България	57 (2,3)	↑
Нова Зеландия	54 (2,0)	↑
Ирландия	54 (2,4)	↑
Хонконг (САР)	54 (2,9)	↑
Русия	52 (1,7)	↑
Норвегия (5)	51 (2,2)	↑
Унгария	51 (2,4)	
Дания	51 (2,3)	
Литва	51 (2,5)	
Словакия	49 (2,1)	
Нидерландия	49 (1,7)	
Макао (САР)	49 (2,3)	
Финландия	47 (2,0)	
PIRLS средно	47 (0,3)	
Тринидад и Тобаго	46 (2,2)	
Чехия	45 (2,1)	
Италия	45 (2,4)	
Белгия (Валония)	44 (1,9)	
Грузия	44 (2,6)	
Германия	42 (2,5)	↓
Белгия (Фландрия)	42 (2,4)	↓
Бахрейн	41 (1,8)	↓
ОАЕ	41 (1,3)	↓
Португалия	41 (2,0)	↓
Израел	39 (2,0)	↓
Азербайджан	39 (2,5)	↓
Австрия	39 (2,3)	↓
Катар	38 (1,2)	↓
Франция	35 (2,0)	↓
Чили	34 (2,2)	↓
Испания	34 (2,1)	↓
Оман	33 (1,8)	↓
Малта	31 (1,8)	↓
Швеция	30 (2,2)	↓
Саудитска Арабия	28 (2,2)	↓
Мароко	13 (1,7)	↓
Иран	11 (1,4)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Това е схема от текста.

Какво тази схема ти помага да разбереш?

Различните етапи от живота на костенурката.

Критерии за оценяване

Код 1 – Правилен отговор

Отговорът посочва жизнения цикъл ИЛИ етапите от развитието на костенурката.

Примери:

- *Показва ни как са подредени етапите.*
- *Помага ми да разбера живота на костенурките.*
- *Така разбираме как те се развиват.*

Код 0 – Неправилен отговор

Отговорът не посочва, че схемата изобразява жизнения цикъл на костенурката. Той може да е твърде общ, несвързан с текста или да перифразира въпроса.

Примери:

- *Тя е свързана с живота на костенурката.*
- *Помага ти да видиш какво прави костенурката.* (Твърде общ)
- *Как си правят гнездата.*
- *„Пътуване към морето и обратно към брега“* (Недостатъчен)

Код 9 – Без отговор

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 15 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Латвия	67 (2,1)	↑
САЩ	64 (2,1)	↑
Сингапур	64 (1,7)	↑
Полша	63 (2,0)	↑
Русия	62 (2,2)	↑
Ирландия	62 (2,2)	↑
България	61 (2,4)	↑
Англия	60 (2,0)	↑
Казахстан	60 (2,1)	↑
Северна Ирландия	60 (2,4)	↑
Нидерландия	59 (2,3)	↑
Финландия	59 (2,0)	↑
Хонконг (САР)	58 (2,6)	↑
Дания	58 (2,7)	↑
Австралия	57 (1,6)	↑
Норвегия (5)	56 (2,2)	↑
Унгария	56 (2,3)	↑
Белгия (Фландрия)	54 (1,9)	↑
Германия	53 (2,4)	
Швеция	53 (2,3)	
Нова Зеландия	51 (2,2)	
Литва	51 (2,5)	
Канада	51 (1,7)	
Австрия	50 (2,6)	
Чехия	49 (2,2)	
PIRLS средно	49 (0,3)	
Израел	45 (2,0)	
Макао (САР)	45 (2,2)	
Словакия	45 (2,1)	
Белгия (Валония)	44 (2,1)	↓
Италия	44 (2,3)	↓
Китайски Тайпе	43 (2,0)	↓
Грузия	42 (2,3)	↓
ОАЕ	42 (1,3)	↓
Чили	40 (2,1)	↓
Саудитска Арабия	40 (2,2)	↓
Азербайджан	39 (2,5)	↓
Катар	39 (1,5)	↓
Испания	38 (1,4)	↓
Бахрейн	38 (1,6)	↓
Франция	36 (2,2)	↓
Оман	35 (1,6)	↓
Португалия	35 (1,8)	↓
Словения	34 (2,2)	↓
Тринидад и Тобаго	31 (1,9)	↓
Мароко	23 (2,2)	↓
Иран	22 (2,4)	↓
Малта	- -	

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Напреднало (1 точка)**

Как авторът ти показва, че зелената морска костенурка е необикновена?

А) като те моли да помогнеш за спасяването ѝ

★Б) като ти разказва за невероятните неща, които тя прави

В) като ти описва колко е красива

Г) като те предупреждава, че днес живеят все по-малко костенурки

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

Задача 16 Пътуването на живота на една зелена морска костенурка

Страна	Процент на верните отговори	
Финландия	78 (1,6)	↑
Латвия	76 (1,7)	↑
Русия	74 (1,8)	↑
Англия	74 (1,7)	↑
България	73 (2,5)	↑
Швеция	72 (2,3)	↑
Австралия	71 (2,0)	↑
Полша	71 (1,8)	↑
Ирландия	70 (1,9)	↑
Дания	69 (2,3)	↑
Северна Ирландия	69 (2,1)	↑
Италия	69 (1,8)	↑
Норвегия (5)	67 (1,9)	↑
Хонконг (САР)	67 (2,3)	↑
Литва	67 (2,3)	↑
САЩ	64 (2,1)	↑
Казахстан	63 (2,3)	↑
Нидерландия	63 (1,9)	↑
Белгия (Фландрия)	62 (1,8)	↑
Нова Зеландия	61 (1,9)	↑
Словения	60 (2,4)	
Канада	59 (1,6)	
Сингапур	59 (1,5)	
Испания	59 (1,6)	
Китайски Тайпе	58 (2,1)	
PIRLS средно	57 (0,3)	
Макао (САР)	55 (2,0)	
Израел	55 (1,8)	
Германия	55 (2,2)	
Австрия	52 (2,1)	↓
Унгария	52 (2,3)	↓
Словакия	52 (2,0)	↓
Грузия	48 (2,6)	↓
ОАЕ	48 (1,3)	↓
Чили	47 (2,0)	↓
Франция	47 (2,1)	↓
Тринидад и Тобаго	45 (2,3)	↓
Катар	45 (1,3)	↓
Бахрейн	43 (2,1)	↓
Португалия	43 (2,1)	↓
Саудитска Арабия	42 (2,2)	↓
Азербайджан	42 (2,4)	↓
Чехия	42 (2,1)	↓
Белгия (Валония)	41 (2,0)	↓
Оман	37 (1,8)	↓
Малта	36 (2,0)	↓
Иран	32 (2,2)	↓
Мароко	29 (1,9)	↓

Предназначение: **За извличане и използване на информация**
Познавателен процес: **Анализиране и оценяване на съдържанието на текста**
Равнище на способностите: **Високо (1 точка)**

Текстът е разделен на части с отделни заглавия.
За какво се разказва във всяка част?

А) за различните опасности пред морските костенурки

★Б) за различните етапи от живота на морската костенурка

В) за различните видове морски костенурки

Г) за различните теории за морските костенурки

↑ Процент, значително по-висок от средния за страните
↓ Процент, значително по-нисък от средния за страните

Източник: Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2016, IEA

ГРАМОТНОСТТА ПРИ ЧЕТЕНЕ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОБРАЗОВАНИЕ

РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ
В МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА УМЕНИЯТА
ПО ЧЕТЕНЕ PIRLS 2016 НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 4. КЛАС

Българска, Първо издание

АВТОР
Марина Мавродиева

РЕДАКТОРИ
Петя Осенова
Неда Кристанова
Наталия Василева

КОРЕКТОР
Анелия Врачева

ПЕЧАТ И ПРЕДПЕЧАТ
„Сепа-Инфома“ ООД
sepa_infoma@abv.bg

ТИРАЖ 250 бр.

ISBN
София 2019 г.

ГРАМОТНОСТТА ПРИ ЧЕТЕНЕ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОБРАЗОВАНИЕ

РРЕЗУЛТАТИ ОТ УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА УМЕНИЯТА ПО ЧЕТЕНЕ PIRLS 2016 НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 4. КЛАС

Четенето е фундаментална и неизменна част от образователния процес, което като компас насочва придобиването на знания и умения в другите образователни области. Училищното образование трябва не само да научи учениците да четат, а и да развие у тях умения и техники за разбиране, осмисляне, аргументиране и критично оценяване на прочетеното, като по този начин да усъвършенства познавателните и творческите им способности.

Международното изследване на уменията за четене (PIRLS) е сред най-авторитетните стандартизирани оценявания в света. Вече 15 години PIRLS предоставя надеждни и структурирани данни и информация за четивната грамотност на учениците и изучава различията между националните образователни системи, за да подпомогне страните при вземането на обосновани решения и разработването на политики и практики, свързани с обучението по четене.

В настоящия доклад са представени и анализирани резултатите от PIRLS 2016, като акцент е поставен върху данните за България. Националният доклад обръща внимание и се стреми да даде отговор на следните въпроси:

- Какви са постиженията на българските ученици по четене?
- Каква част от учениците имат добра четивна грамотност и каква част се нуждаят от повече подкрепа, за да подобрят способностите си по четене?
- Доколко социално-икономическите фактори оказват влияние върху постиженията на учениците по четене?
- Доколко семейната среда подкрепя предучилищното образование и възпитание и доколко те подпомагат развитието на четивна грамотност сред подрастващите?
- Какви са характеристиките на ефективното училище за развиване на четивната грамотност?
- Доколко учителите и училищата в началния етап на образование осигуряват подходящи условия за развиване на четивната грамотност?

PIRLS 2016